

Mattiu

Na-kel-uri-an tovoi aMattiu totoni

Ase itos nalobulat egai?

Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke, aMattiu tovi esua len ahai susur tosəjavur pisan toru siYesu, gai itosi.

AMattiu itos nalobulat egai hən nəsa?

Itosi hən bikel uri mai naJu gail ke aYesu tovi aKristo, aGot totabtabuh lan, aGot tokel gati len na-kel-gati-an ta sutuai.

AMattiu itosi mōs ase?

Itosi mōs naJu gail, alat a Jutea.

Nəsa evisi len nalobulat egai?

Len nalobulat egai, aMattiu ikel na-kel-uri-an tovoi husur natohan pipi-habəlan aGot len nəmav. Ibol husur nəpasian siYesu, naḽusanan san, nəmatan san mai na-le-məhat-an san dan nəmatan.

Nalobulat egai ehusur as galito?

Ehusur aYesu len nəmauran san, ehusur aJon Baptais, ehusur ahai susur siYesu gail, mai aPita tovi galit sua.

Natgalenan evisi n̄ais?

Nalobulat egai ikel ur nəsa tovisi len nasihau 6 B.C. vəbar A.D. 30.

Len nalobulat egai aMattiu itos gat nəbathuyah siYesu hən biḽarḽar ke aYesu evi kiḽ len nəpasusan siTevit tovi kiḽ ta sutuai. Evi kiḽ aGot tokel gati mai alat aIsrael ta sutuai. Ale evi Kristo, aMessiah, aGot totabtabuh lan hən bilav kuv nəvanuan san gail dan nəsaan salito. AMattiu ikel ur natit isobur aYesu togole. Isor husur nəsa ahai kelkel ur gail lotokele ta sutuai, ale len aYesu na-pəhav-utaut-an galen lotokele lusarpoh. Len nalobulat egai aMattiu itos gat nasoran erim hən naḽusanan siYesu, lumaiegai:

Nasoran san 1 (5.1–7.29)

Nasoran san 2 (10.5–11.1)

Nasoran san 3 (13.1–52)

Nasoran san 4 (18.1–35)

Nasoran san 5 (24.1–25.46)

Imaianan, aMattiu itos nalobulat egai hən naJu ləḽikad nadəlomian len aYesu, aGot totabtabuh lan hən bevi Kristo, hən beil a mō hən galito, bevi kiḽ salito.

1) Nəbathuyah mai nəpasian siYesu (1.1–2.23)

2) Natgalenan lotoutaut hən aYesu hən nauman san (3.1–4.11)

3) AYesu etuḽat hən nauman san (4.12–25)

4) Na-kel-uri-an aYesu tokele len naṽehuh (5.1–7.29)

- 5) AYesu igol namerikel isoŋur (8.1–9.34)
 - 6) AYesu esəvat ahai susur lotovi 12 van (9.35–11.1)
 - 7) AYesu eŋusan husur natohan pipihabəlan aGot len nəmav (11.2–13.52)
 - 8) AMattiu itos husur nəvanuan gail lotokad nadəlomian tokəkereh (13.53–15.20)
 - 9) Nagilen nauman siYesu len naut a Kalili (15.21–18.35)
 - 10) AYesu iyar tur len naut gail tarhəwisel Jortan, evi Jerusalem (19.1–20.34)
 - 11) Nauman siYesu len naut a Jerusalem (21.1–25.46)
 - 12) Lutah gat aYesu (26:1-56)
 - 13) Lukot hən aYesu, lugol imat len nəhai balbal (26.57–27.66)
 - 14) AYesu ile məhat dan nəmatan (28.1-20)
-

Nəbathuyah siYesu

(Luk 3.23-38)

- 1** ¹ Egai evi na-tos-gati-an sua hən nəbathuyah siYesu Kristo, topat len nəpasusan siTevit, topat len nəpasusan siAraham:
- ² AAraham evi atəman alsak.
Alsak evi atəman aJakop,
tovi atəman aJutah mai aŋan aJutah gail.
- ³ AJutah evi atəman aPeres mai aSerah, analaru tovi aTamar.
APeres evi atəman aHesron.
AHesron evi atəman aRam.
- ⁴ ARam evi atəman aAmminatap.
AAminatap evi atəman aNahson,
tovi atəman aSalmon.
- ⁵ ASalmon evi atəman aPoas, anan tovi Rahap.
APoas evi atəman aOpet, anan tovi aRut.
AOpet evi atəman aJesse.
- ⁶ Ale aJesse evi atəman aTevit tovi kiŋ.
Ale aTevit evi atəman aSolomon,
anan tovi asoan aUriah a mō.
- ⁷ Ale aSolomon evi atəman aRehopoam.
Ale aRehopoam evi atəman aApijah.
Ale aApijah evi atəman aAsa.^a
- ⁸ Ale aAsa evi atəman aJehosafat.
Ale aJehosafat evi atəman aJoram.
Ale aJoram evi atəman aUsiah.

^a 1.7 Naloŋulat galevis ta sutuai luke Asaf ləsake Asa.

- ⁹ Ale aUsiah evi atəman aJotam.
 Ale aJotam evi atəman aAhas.
 Ale aAhas evi atəman aHesekiah.
- ¹⁰ Ale aHesekiah evi atəman aManasseh.
 AManasseh evi atəman aAmon.
 Ale aAmon evi atəman aJosiah.
- ¹¹ Ale aJosiah evi atəman aJekoniah
 mai aʋan gail len nəboŋ
 lotomaṗiṗiriah vi Pabilon.^b
- ¹² Husur nəmaṗiṗiriah vi Pabilon:
 aJekoniah evi atəman aSealtiel,
 ale aSealtiel evi atəman aSeruppapel.
- ¹³ Ale aSeruppapel evi atəman aApiut,
 tovi atəman aEliakim.
 Ale aEliakim evi atəman aAsor.
- ¹⁴ AAsor evi atəman aSatok.
 Ale aSatok evi atəman aAkim.
 Ale aAkim evi atəman aEliut.
- ¹⁵ Ale aEliut evi atəman aEleasar.
 Ale aEleasar evi atəman aMattan.
 Ale aMattan evi atəman aJakop.
- ¹⁶ Ale aJakop evi atəman aJosef tovi asoan aMeri,
 topas aYesu, lotokisi hən aKristo, aGot totabtabuh lan.
- ¹⁷ Imagenan, tuḃat len aApraham vəbar aTevit ikad naur lotovi 14 ṗisi,
 ale tuḃat len aTevit vəbar nəmaṗiṗiriah vi Pabilon ikad naur lotovi 14
 am, ale tuḃat len nəmaṗiṗiriah vi Pabilon vəbar aKristo, aGot totabta-
 buh lan, ikad naur lotovi 14 tətəs.

AMeri ipas aYesu

(Luk 2.1-7)

- ¹⁸ Nəpasian siYesu Kristo evisi magegai. Anan aYesu, aMeri ikel gati
 ke tilah mai aJosef, be a tahw hən arbiḃon, isaḃi ke etian, aNunun aGot
 togole. ¹⁹ Husur ke ahaʋut san, aJosef tovi nəvanuan tonor, nəboŋ toṣə-
 səlōŋ hən aMeri totian, emətahun ḃigol nahurun aMeri ḃisa, ŋa isaḃ
 səhoti len nənanuan san ke teriŋ aMeri, be emətahun avan ideh ḃeləḃoi.
²⁰ Nəboŋ tonau natgalenan sal, aŋel sua siNasuḃ evisi həni len naḃəḃer.
 Ike, “Josef anatun uluḃan siTevit, sagemətahw hən gəḃesəhar aMeri
 hən ḃevi asoaḃ, bathut natətai totian həni, aNunun aGot gatolavi maii.
²¹ Alitenan dereh tipas anatun uluḃan balai, ale geriŋ nahəsən aYesu lan,
 husur gai tilav kuv nəvanuan san gail dan nəsaan salit balai.”

^b 1.11 2Ki 24.12-16

²²Natgalen ĩisi evisi hən ĩigol nəsa aGot tokele len nabuŋon ahai kelkel ur ĩisarpoh. Ike:

²³“Məteris! Navensus dereh tetian,
ale tipas anatan uluṃan,
ale lekis nahəsan aImmanuel,”
namilen tovi
“AGot itah mai gadito.”^c

²⁴Nəboŋ aJosef tolele, igol nəsa aŋel siNasuḽ tokel maii. Esəhar aMeri tovi asoan ²⁵be sagol naitian maii van vəbar nəboŋ topas anatan uluṃan sua. AJosef eriŋ nəhes Yesu lan.

Nəvanuan lotokad namitisau hən naṃeso

2 ¹Husur nəboŋ lotopas aYesu len naut a Petlehem a Jutea, len nəboŋ aHerot tovi kiŋ, alaluṃan namitisau hən naṃeso luyar dan Nais vi Jerusalem ²luke, “Atenan lotopasi hən ĩevi kiŋ seJu gail, atenan gai be? Husur namtoris naṃeso san nəboŋ tovisi ale namtogəm hən namtbilotu həni.”

³Nəboŋ aHerot aKiŋ tosəsəloŋ hən natenan, nəlon etuhatur, mai alat a Jerusalem ĩisi lumagenan. ⁴Ekis aĭiltihai tutumav ĩisi mai ahai ĩusan ĩisi hən nalo luḃonḃon ale eus galit ke, “AKristo, aGot ĩitabtabuh lan, dereh lipasi a be?” ⁵Ale lukel maii ke, “Len naut a Petlehem a Jutea, husur ahai kelkel ur itosi maiegai ke:

⁶“Be gaiug, a Petlehem, len naut a Jutah,
gəsavi naməkot len alat lotokad na-il-a-ṃo-an
len naut a Jutah,
husur len gaiug, nəvanuan na-il-a-ṃo-an sua dereh tegəm
balai
hən ĩeil a ṃo hən nəvanuan sagw gail, alat a Israel,
hum nəvanuan nasipsip toil a ṃo hən galito.”^d

⁷Beti aHerot igol naḃonḃonan tosusuah mai alaluṃan namitisau hən naṃeso. Eus galit hən nəboŋ mai namityal naṃeso tovisi ale lukele. ⁸Esəvat galit vi Petlehem ale ike, “Mitivan, doŋ vahvatur natətai. Nəboŋ mətḃisaḃi, kel uri mai ginou hən ginou am nəḃivan valotu həni.”

⁹Nəboŋ lotosəsəloŋ hən nakiŋ tonon, loriŋ naut enan, ale naṃeso lotorisi nəboŋ tovisi, eil a ṃo hən galito van vail məhat hən naut natətai totoh lan. ¹⁰Nəboŋ lotoris naṃeso lukemkem masuḽ. ¹¹Nəboŋ lotoḃis lohoim loris alarminan, aMeri mai natətai, ale lotəgedur, lulotu həni, ale losəŋav hən navio-

^c 1.23 Isa 7.14, 8.8, 10 ^d 2.6 Mic 5.2

lan salit hən ləbēviol mai natətai hən nagol, nafranġkinsens mai namər.^e 12 Nəboŋ lotoke livan, aGot ikel nalələgauan mai galit len naḇəḇer ke saletəlmam van hən aHerot, ŋa lotəlmam vi lan nəkantri salit len naḇisal tile.

Nə-gam-yav-an vi Ijip

13 Nəboŋ alaluṃman namitisau hən naṃeso lotovan tia, aŋel sua siNasuḇ evisi hən aJosef len naḇəḇer ike, “Gile məhat, səhar alarminan, gam vi Ijip, ale toh ei vir nəḇikel mai gaiug hən gəḇetəlmam, husur aHerot dereh tekəta doŋ amas hən ḇigol ḇimat.”

14 Ŋa aJosef ile məhat, esəhar alarminan len mariug ale eriŋ naut enan vi Ijip. 15 Itoh ei van vəbar nəmatan siHerot. Imagenan, nəsa Nasuḇ aGot tokele isarpoh, len nabuŋon ahai kelkel ur ike, “Nokis anatugw uluṃman dan naut a Ijip.”^f

Nəmatan silathutai

16 Nəboŋ aHerot tonau ləboii ke alaluṃman namitisau hən naṃeso lotogərası, nəlon ipaŋpaŋ masuṽ vəsə. Esəvat alaluṃman hən ləḇigol alathutai ḇisi, nədaṃ halit toru vi pan, ləḇimat len naut a Petlehem mai naut gail lotodar visi. Natenan inor hən namityal tosaḇi len alaluṃman namitisau hən naṃeso. 17 Beti nəsa aJeremiah, ahai kelkel ur tokele, isarpoh, ke:

18 “Ikad nadoldol sua len naut a Ramah,
totaŋ, tois habat len nalolosaan,
ARakel itaŋis anatun gail,
emətahun avan ideh ḇetəŋov nəlon vi pan
husur loḇuer tia.”^g

Natəlmaman vi Nasaret

19 Nəboŋ aHerot tomat tia, aŋel sua siNasuḇ evisi hən aJosef len naḇəḇer len naut a Ijip 20 toke, “Gile məhat, səhar alarminan, gevi lan naut a Israel, husur alat lotodoŋ natətai hən ləḇigol ḇimat, lumat tia.” 21 Ŋa ile məhat, səhar alarminan ale evi lan naut a Israel. 22 Avil nəboŋ tosəsəloŋ həni ke aArkelaus tovi kiŋ, tolav namilen aHerot tovi atəman, len naut a Jutea, emətahw hən ḇivan ei. Nəboŋ aGot tokel nalələgauan maii len naḇəḇer, eriŋ naut enan, evi Kalili. 23 Ibar navile sua, a Nasaret,

^e 2.11 Nagol evi nametəlai sua tomədmədaui, nətau han toyaŋyaŋ. Nagol sətəŋ. Nəvat hən gəḇeṽur nagol etibau gol ke evi nametəlai sekiŋ gail. *Nafranġkinsens* evi nəda hən nəhai tomasmas nəḇon tosusau. Nəvanuan gail lurer hən nəvanuan həni ale len nalotuan silat a Israel loḇəŋasi len natutumavan husur nəḇon nəḇasuhab han esusau. *Namər* am evi nəda hən nəhai lotogol tomasmas, ale nəvanuan loləmasi hum nəhai pəhas. Loləmasi am hən ləḇeriŋi len nəkaliko lotoruŋ gol niben nəvanuan tomat lan hən ḇipət eḇəlav be asike ḇiḇo.

^f 2.15 Hos 11.1 ^g 2.18 Jer 31.15

AJon Baptais eutaut hən nañisal
(*Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Jon 1.19-28*)

³Husur gai boh, ahai kelkel ur aIsaiah tosor husuri ke,
 “Nadoldol sua satokai len naut masmas tobōbesw,
 ‘Məteutaht hən naṗisal m̄os Nasuḃ,
 gol naṗisal san gail linor.’ ”^h

7Nəboŋ toris naFārisi mai naSattiusi gail lotosobur lotogəm hən ləbibaptais, ikel mai galit ke, “Astatun nəmāt gail!^k Ase ikel nalələgauan mai gamito hən mətbigam dan nəbilitilol paŋpaŋ begəmai? 8Len nəmauran samito mitiṽan hən nəṽite tinor hən nəpairan samito dan nəsaan. 9Samtinau ke mətoləboi mətbikel mai gamit gabag ke, ‘Asike datupanis, aAraham evi atəmadato ta sutuai.’ Husur nukel mai gamit ke, aGot eləboi bilav nəvat galegai ŋai, ale gol ke legəm vi pasusan siAraham! 10AGot esumən naulumən toutaut tia hən bitai nəkadhu- hai gail hən nakuvkuv; nəhai pisi ləsəṽan hən nəṽit tovoi, gai dereh titaii, bar hən gail vi lan nəhab. 11Ginau nubaptais hən gamit hən nəwai sil nəpairan dan nəsaan samito. Avil avan sua satogəmai tohusur ginau, idarŋ am səhor ginau, ginau novi naut kəmas ŋai, nəsanor kasi hən nəbisah ruḃat nəhau hən naributbut san.^l Gai dereh tibaptais hən gamito hən aNunun aGot mai nəhab. 12Gai esumən naulumən topat nəhai rivrivhai hən bəpəpehun namisurhuwit dan nasugut nawit tomasmas. Dereh tiḃon hən namisurhuwit len natuhim han, be tepəŋas nasugut nawit tosa len nəhab todədas nəmatan.”

¹³Beti aYesu egəm len naut a Kalili vi lan Nawisel Jortan hən aJon
b̃ibaptais hən̄i. ¹⁴Avil aJon isor tasi, ike, “Satimaienan, nəsanor hum

The New Testament in Maskelynes of Vanuatu, 1a ed., 2013; © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gaiug. Ivoi am ke gaiug māu gibaptais hən ginau, gol ke gogəm hən ginau mabe?" ¹⁵Ris aYesu tosor vari ke, "Gidañ hən nābibaptais gagai, husur inor hən darḡigol natit ḡisi tonor, aGot toləḡoni." Beti aJon idañ hən ḡibaptais həni. ¹⁶Nəboḡ aJon tobaptais həni tonor, vəha-sua ḡai aYesu evi məhat dan nəwai. Nənav esəḡav mōsi ale eris aNunun aGot togəm vi pan hum nətav,^m ale egəm toh lan. ¹⁷Ale nadoldol len nənav ike, "Anatugw uluñman bogai notoləmas buni. Nohəhəvur masuḡ həni."ⁿ

Natəmat italtal ke aYesu tigol nəsaan

(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

4 ¹Beti aNunun aGot esəhar aYesu vi lan naut masmas toḡəḡesw hən natəmat ḡitaltal ke tigol nəsaan. ²Len nəmariboḡ tovi 40 mai nalen-mariug tovi 40 aYesu səhan, gol ke nəmal ihati. ³Beti natəmat egəm həni, ike, "Gəḡevi aNatun aGot, kel mai nəvat galegai ke legəm vi bəta." ⁴Ris tosor vari ke, "Natosian siGot ike, 'Nəvanuan edədas ḡimaur len nabəta ḡai, be imaur len nasoruan ḡisi aGot tokele.'^o ⁵Beti natəmat esəhari vi lan naḡiltivile siGot, a Jerusalem, ale eriḡi eil gilgile a məhat buni len naim siGot. ⁶Ale ikel maii ke, "Gəḡevi aNatun aGot, gigol gaiug gabag giteh vi pan. Husur natosian siGot ike,

" 'AGot dereh tikele hən aḡel san gail husur gaiug ale lipat gaiug vi məhat len navəlalito hən asike nariemḡ ḡesəhot nəvat.' "^p

⁷AYesu isor vari ke, "Natosian siGot ikele am ke, 'Sagitaltal kitev nədaḡan siNasuḡ aGot sañ ke timabe.'^q ⁸Ale natəmat esəhar tətəs həni van hən naḡehuh tosaḡsah habat, ale eḡusani hən nəkantri ḡisi len navile a pan len nəyalyalan salito. ⁹Ale ikel maii ke, "Dereh nilav natgaleg ḡis mai gaiug, gəḡetəḡedur, lotu hən ginau." ¹⁰Beti aYesu ikel maii ke, "Setan gevi tut! Husur natosian siGot ike, 'Gilotu hən Nasuḡ aGot sañ māu, ale gigol nalotuan van hən gai səḡon.'^r ¹¹Beti natəmat eriḡi, ale aḡel gail logəm vi tarḡət san.

AYesu etubət hən nauman san

(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹²Nəboḡ toḡəsəloḡ həni ke lototah gat aJon, riḡi len naim bəbaḡis, aYesu eriḡ naut enan, evi Kalili.^s ¹³Elul dan naut a Nasaret a Kalili van vatoh len naut a Kapernaum tarḡəḡiltiwai. Kapernaum ipat len naut sinahəmar ḡəlaru, a Sepulun mai a Naftali. ¹⁴Imagenan, nəsa ahai kelkel ur, alsaiah, tokele, isarpoh. Ike,

^m 3.16 Nətav ehum navimal be epəhapəhw. ⁿ 3.17 Psa 2.7; Isa 42.1 ^o 4.4 Deu 8.3

^p 4.6 Psa 91.11-12 ^q 4.7 Deu 6.16 ^r 4.10 Deu 6.13 ^s 4.12 Mat 14.3; Mak 6.17; Luk 3.19-20

15 “Naut sinahəmar Sepulun mai naut sinahəmar Naftali,
metp̄isal vi lan nabiltiwai, tarhəwisel Jortan,
len naut a Kalili simetb̄os gail,

16 nəvanuan gail lotobətah len nəmargobut
loris nabiltim̄ial;
len galit lotobətah len naut hən nəm̄ol hən nəmatan,
nam̄ial siGot evisi, em̄ias galito.”^t

17 Len nəboŋ enan van, aYesu etub̄at kel uri ke, “Pair dan nəsaan samito
husur natohan pipihəbələn aGot len nəmav egəm pəpadan!”

Ahai susur metəkav gail
(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Len nəboŋ sua aYesu iyar husur nətarhət nabiltiwai lotokisi hən
Nabiltiwai Kalili. Eris alarmiṽan, aSimon, nahəsan togon aPita, mai
aAdu aṽan. Arubar hən nalevlev vi lan nabiltiwai, husur arovi vanuan
nəsahehan. 19 Ale ikel mai gəlar ke, “Gəm husur ginau, ale gamər mərto-
sah hən naieh, dereh nigol mirisah hən nəvanuan gail.” 20 Vəha-sua ŋai
aroriŋ nalevlev səlaru, arohusuri.

21 Nəboŋ toyar van am, eris alarmiṽan am, nahəsalar aJemes anatun
aSepeti, mai aJon, aṽan. Arutoh len nabot mai atəmalaru aSepeti, lobu-
tan nalevlev salit gail lunor. Ale aYesu ekis gəlar gəmai. 22 Vəha-sua ŋai
aroriŋ nabot mai atəmalaru, arohusuri.

AYesu igol alat lotoməsah lumaaur

23 Ale aYesu iyar turtur len naut a Kalili p̄isi. Eṽusan len naim
naḃonḃonan seJu gail, ikel ur na-kel-uri-an tovoi hən natohan pipiha-
bələn aGot, ale igol nəvanuan gail lotokad naməsahan tiltile gail o nibelit
tomatmat, lumaaur. 24 Na-kel-uri-an husuri ibar naut a Siria kavkav. Ale
nəvanuan gail losəhar alat lotoməsah gəm həni: alat lotokad naməsahan
tiltile, alat nibelit toṽənas, alat lotokad natəmat gail, alat lotokad nahu-
matmat mai alat nahudhubelit tomat, ale igol galit lumaaur. 25 Nabiltiluṽoh
gail lohusuri, alat a Kalili, a Tekaṽolis, a Jerusalem, a Jutea mai alat
tarhət Nawisel Jortan.

Na-sor-ivoi-an gail
(Luk 6.20-23)

5 1 Nəboŋ aYesu toris naluṽoh gail, etəṽehuh, ebətah. Nəboŋ tobətah,
ahai susur san gail logəm həni, 2 ale etub̄at ṽusan galit ke:

3 “Alat lotoləboi len nəlolito ke lotopar Got, be lotoləŋoni,
navoian siGot igol gagai lukab həni,

^t 4.16 Isa 9.1-2

husur natohan pipihabēlan aGot len nē mav evi salito.

⁴ Alat lototaŋ,

navoian siGot igol gagai lukab hēni,
husur dereh leləŋon tivoi am len nəlolito.

⁵ Alat nəlolit tomədaŋ,

navoian siGot igol gagai lukab hēni,
husur aGot teviol hən navile a pan mai galito.

⁶ Alat lotomalkəkāt, lotomaduh hən nanoran,

navoian siGot igol gagai lukab hēni,
husur dereh lihanukub.

⁷ Alat nəlolit totaŋis avan ideh, lotovi tarhət san,

navoian siGot igol gagai lukab hēni,
husur dereh aGot tilolosa hən galit balai.

⁸ Alat nəlolit tomasil, lotoləŋon aGot səbən ŋai,

navoian siGot igol gagai lukab hēni,
husur dereh leris aGot balai.

⁹ Alat lotogol nanoŋan hən nəbālan gail, lotogol natəmət,

navoian siGot igol gagai lukab hēni,
husur dereh aGot tekis galit hən anatun gail.

¹⁰ Alat, nəvanuan gail lotomədas bun galito

sil lotogol nəsa tonor,
navoian siGot igol gagai lukab hēni,
husur natohan pipihabēlan aGot len nē mav evi salito.

¹¹ “Nəboŋ nəvanuan gail ləbisor viles gamit vəsa, ləbemədas bun gamit gol ke mətbeləŋon bisa vəsa, ləbelibliboŋ ke məttogol nəsaan tiltile sil məttoŋi esagw, navoian siGot igol mətukab hēni. ¹² Len nəvīde tomaiēnan lomədas tabtab hən ahai kelkel ur gail ta mō. Mitikemkem, mətəhəhəvur husur aGot ikad nakonpūrṣuran totibau mōs gamit len nē mav.”^u

Nətas mai nəmial

(Mak 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ AYesu isor kəta ke, “Gamit mətəhum nətas^v mōs navile a pan.”^w Be nabus hən nətas bimasig hən bēduḃe, tegəm vi tas tətəs am mabe? Savoi hən nati-deh am. Ivoi ŋai hən ləbibar hēni len tan hən nəvanuan gail ləbipal gati.

¹⁴ “Gamit mətəhum nəmial mōs navile a pan. Nabiltivile topat məhat len nəvehuh edədas bəsusuah. Nəvanuan pisi loləboi ləberisi. ¹⁵ Ale

^u 5.12 2Chr 36.16; Uman 7.52 ^v 5.13 Nətas aYesu tosor husuri evi nasol tohum nəvat lotohiri len tan, savi nətas tovi wai. ^w 5.13 Nətas eləboi biḡol naməŋod ivoi tebəlav, ilav kuvi dan nəboan. Imagenan, alat lotohusur aYesu loləboi ləbetəgau gat nəsa tovoi ale gol nəsa tosa səsa habat hən nəvanuan navile a pan ləbivoi am. Lugol navile a pan ivoi am hum nətas togol nabus hən nəhanian ivoi am.

avan ideh asike epigau nañial, riñi pipit nəhad. Aoa! Eriñi a məhat hən bēñias galit pisi lototoh len naim. ¹⁶Tomaianan, nañial samit teñial mōs nəvanuan pisi hən ləbēris navoian məttołgole, ale sal suh nəyalyalan seTəmamit len nəmav.

Nañusanan husur nalo siMoses

¹⁷“Samtinau ke notogəm hən nəbikaskas nalo o nəsa ahai kelkel ur lotokele. Ao, nəsagəm hən nəbikaskasi, nogəm hən nəbigoł b̄isar-poh. ¹⁸Nokitin mai gamit ke, van vəbar nəboŋ nəmav mai navile a pan ar̄bimasig, səkad nəməpirhət natosian b̄imasig dan nalo siGot, vir natit pisi b̄isarpoh. ¹⁹Imaianan, avan ideh b̄ilaḃur b̄esua tokəkereh len nalo, ale toḃusan nəvanuan gail hən ləbigoł tətōḃ hən̄i, dereh tevi ut kəmas balai len galit lototoh pipihabəlan aGot len nəmav. Avil avan ideh togol husur nalo, toḃusan nəvanuan hən ləbigoł gail, dereh tetibau balai len natohan pipihabəlan aGot len nəmav. ²⁰Be nukel mai gamit ke, mət̄b̄ike mət̄b̄ēb̄is len natohan pipihabəlan aGot len nəmav, mitimasnor səhor ahai pusan hən nalo mai naFarisi gail.

Nəlol paŋpaŋ

²¹“Mətosəsəloŋ tia hən nəsa aGot tokele mai naur gail ta sutuai ke, ‘Sagigoł avan ideh timat’^x ale ‘avan ideh togole, dereh tipanis.’^y ²²Be nukel mai gamit ke, avan ideh nəlon toḃəŋas aḃan, tipanis. Ale avan ideh tosor viles aḃan, dereh tevi lan nakotan hən nəSanhitrin. Ale avan ideh toke, ‘Gumelmel, govi hoḃon!’ inor hən bevi lan nəhab naut nəmatan. ²³Imaianan, gəb̄ilav naviolan saḃm van hən nəmel tutumavan ale gəb̄inau təl̄mam hən̄i ke, gotogol natesua togol aḃaḃm tokad nəsasaañ mai gaiug, ²⁴b̄imaianan, riŋ naviolan saḃm ei. Givan hən aḃaḃm hən mər̄binor, mər̄b̄ikad navoivoian tət̄as. Beti gəm, lav naviolan saḃm mai aGot len natutumavan van hən̄i.

²⁵“Avan ideh b̄ikot hən gaiug, len nəyaran saḃm mai atenan tosor tas gaiug, len naḃisal vi lan nakotan ŋai, gisaḃsaḃut hən mər̄b̄ikad natəḃmat tət̄as. Asike gəb̄igole, dereh teliv gargar gaiug vi lan nəmatsistret, ale nəmatsistret teřiŋ gaiug len navəlan nalipah, ale nalipah tibar hən gaiug len naim bəbaŋis. ²⁶Nukel nakitinan mai gaiug ke, asike govivile dani vəbar gəb̄ēḃur p̄is nəvat hən nəpain nəmatsistret tořiŋi.

Naitian tosa

²⁷“Mətosəsəloŋ tia hən nəsa aGot tokele ke, ‘Sagigoł naitian toḃur kotov nəlahan,’^z ²⁸ris notokel mai gamit ke, avan ideh tokəta husur napəhaḃut

^x 5.21 Nəboŋ toke *Sagigoł avan ideh timat* namilen ke sagigoł avan ideh timat sil nəlol paŋpaŋ saḃm o naləŋonian saḃm ŋai. ^y 5.21 Exo 20.13; Deu 5.17 ^z 5.27 Exo 20.14; Deu 5.18

hən bēlən̄oni, len nəl̄on, gai igol naitian maii tia. ²⁹Namətañ nəmatu ñigol gaiug gəñigol nəsaan, kis kuvi, bar həni. Nahudhubēñ bēbuer enan esəhor ləbībar hən nibeñ kavkav len nəhab nəmatan. ³⁰Navələñ nəmatu ñigol gaiug gəñigol nəsaan, ta kotovi, bar həni. Nahudhubēñ bēbuer enan esəhor nibeñ kavkav bēvi lan nəhab nəmatan.

Natiṽosan

(Mat 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18)

³¹“Nalo ike, ‘Avan ideh totiṽos hən asoan, atenan timaslav nalobulat hən natiṽosan mai alitenan.’^a ³²Avil nukel mai gamit ke, avan ideh totiṽos hən asoan, naut kəmas alitenan sagol naitian tosa, atenan igol ke asoan igol naitian toḅur kotov nəlahan.’^b Ale avan ideh tolah mai napəhaṽut totiṽos, gai igol naitian toḅur kotov nəlahan.”

Na-kel-gati-an gotota gati len nəhon aGot

³³AYesu isor am ke, “Mətosəsəl̄on tia hən nəsa aGot tokele mai naur gail ta sutuai ke, ‘Sagikel na-kel-gati-an gəgəras, be gigol na-kel-gati-an sañ van hən Nasuñ aGot, tisarpoh.’^c ³⁴Avil nukel mai gamit ke, samtikel nəhes ideh hən ñita gat na-kel-gati-an samito. Samtikel nəhes nəmav husur aGot ebətah len nəmav topat pipihəbəl̄an. ³⁵Samtikel nəhes navile a pan husur ehum nakes aGot toriñriñ narien lan nəboñ tobətah len nəmav. Samtikel nəhes naut a Jerusalem husur evi nabiltivile seKiñ toyalal, tovi aGot. ³⁶Sagikel nəhes nəkadum̄ hən ñita gat na-kel-gati-an sañ husur godədas gəñigol nasivur ideh bəpəhw o bimermer. ³⁷Len nəsa goto-kele, ‘Evoi’ sañ timasvi ‘Evoi’ ɲai, ‘Aoa’ sañ timasvi ‘Aoa’ ɲai. Nasoran ideh am egəm len atenan tosa vəsa masuṽ tovi təmat.

Nasisilan

(Luk 6.29-30)

³⁸“Mətosəsəl̄on tia hən nəsa aGot tokele ke, ‘Gəñigol namətan o nariṽon avan ideh bimasig, namətañ o nariṽom̄ timasmasig.’^d ³⁹Avil nukel mai gamit ke, samtesisil hən avan ideh togol tosa hən gamito, be avan ideh biṽos nətarhoñ nəmatu, pair hən nətarhəte van həni. ⁴⁰Ale avan ideh b̄ikot hən gaiug, bilav nəhai susun sañ hən bisar gel nəkabut sañ, gidañ hən nahurabat naut susus am maii. ⁴¹Nasoltia ta Rom^e ñigol ke gəbipat natit san gail van vəbar nəmail^f bəsua, gipati vəbar nəmail

^a 5.31 Deu 24.1 ^b 5.32 Len naṽide seJu gail, apəhaṽut saləboi b̄itoh səb̄on, gol ke alitenan timaslah tət̄as hən b̄imaaur. Be alitenan bilah tət̄as, atenan totiṽos həni igol ke asoan igol naitian toḅur kotov nəlahan. ^c 5.33 Lev 19.12; Num 30.2; Deu 23.21-24

^d 5.38 Exo 21.24; Lev 24.20; Deu 19.21 ^e 5.41 Nasoltia silat aRom, inor hən ñigol auleJutea hən bitariv nəhad san van vəbar nəmail bəsua. ^f 5.41 Nəmail evi namita tovi 1500.

teru. ⁴²Avan ideh ñeus gaiug hən natideh, lavi maii, ale gai ñike ñikabut sañ, sagipair dani.

Ləmas bun aenemi sañ gail

(Luk 6.27-28, 32-36)

⁴³“Mətosəsəlonj tia hən nəsa aGot tokele ke, ‘Ləmas bun alat lototoh pəpadan hən gaiug,’^g ale ikad nasoruan am toke ‘mətahun bun aenemi sañ gail.’ ⁴⁴Avil nukel mai gamit ke, məteləmas bun aenemi samit gail, ale alat lotomədas bun gamit hən mətbelənonj bisa vəsa, mitisor tuñ mōs galito. ⁴⁵Mitimaienan hən mətbesuñan aTəmamit len nəmav bathut igol nəyal tovisi, tovi məhat, tosun alat lotosa mai lotovoi, ale esəvat naus van hən alat lotonor mai ləsa-nor. ⁴⁶Husur mətbeləmas bun ñai alat lotoləmas bun gamito, aGot asike ilav nakonpūrṗuran ideh mai gamit sile. Nəvanuan nətaks am lugol tomagenan. ⁴⁷Mətbike, ‘Ivoi,’ mai alat lotosuñan gamit ñai, gamit mətotile mabe? Alat ləsavu Ju lotovi metḃos gail, galit am lugol tomagenan. ⁴⁸Imaienan, gamit māu mitimasnor kavkav hum aTəmamit len nəmav tonor kavkav.”^h

Na-viol-həni-an mai alat lotoñidol

6 ¹AYesu isor am ke, “Məteləlagau! Samtigol nagolean tonor samito len nəhon nəvanuan gail hən ləḃisal suh gamito. Mətbimagenan, nakonpūrṗuran aTəmamit len nəmav tokade mōs gamito, eḃuer.

²“Imaienan, nəboñ mətḃviol mai alat lotoñidol, samtiwal həni hum nəvanuan gəgəras gail. Galit lugole len naim nəbonḃonan mai len nametṗisal gail hən nəvanuan gail ləḃisal suh galito. Nokitin ke asike lukad nakonpūrṗuran ideh am hən nəsa lotogole, be nə-sal-suhi-an enan ñai. ³Avil nəboñ mətḃviol mai alat lotoñidol, gole hən avan ideh asike beləboii. ⁴Bimaienan, nəsa mətbigole tesusuah. Ale aTəmamit len nəmav, toris nəsa tosusuah, dereh gai tilav nakonpūrṗuran mai gamito.

Naṗusanan husur na-sor-tuñ-an

(Luk 11.2-4)

⁵“Nəboñ mətbisor tuñ, samtesuñan nəvanuan gəgəras gail! Loləmas ləḃeil sor tuñ len naim nəbonḃonan gail mai tarhəṗisal topasil gail hən nəvanuan gail ləḃisal suh galito. Nokitin ke asike lukad nakonpūrṗuran ideh am hən nəsa lotogole, be nə-sal-suhi-an enan ñai. ⁶Avil nəboñ mətbisor tuñ, bis len naut tosusuah lohoim samito, ale nəboñ mətbəkəkol hən nabopita binonj, sor tuñ vi təban aTəmamit tosusuah. Ale aTəmamit toris nəsa gotogole tosusuah, dereh gai tilav nakonpūrṗuran mai gamito.

⁷“Nəboñ mətbisor tuñ, samtiwal tavgav hum nametḃos gail lotonau ke nagot salit gail losəsəlonj hən nasorsoran tobəlav ñai. ⁸Imagenan,

^g 5.43 Lev 19.18 ^h 5.48 Lev 19.2; Deu 18.13 ⁱ 6.5 Luk 18.10-14

samtesuṃan galito, husur aTəmamit eləboi nəsə məttoṃidol həni, naut kəmas məttsausi həni sal. ⁹Imagenan, mitisor tuṽ maiegai:

“‘ATəmanamito len nəmav,
nahəsəṃ tiyalal tabtab.

¹⁰ Gegəmai hən nəvanuan pisi ləbitoh pipihəbələṃ,
Nəsə gotoləṃoni ṃau tevisi,
len navile a pan hum ṃai tovisi len nəmav.

¹¹ Viol hən nəhanian husur nəboṃ ṽisusua mai ginamito,

¹² Ruḃat nəsaa sinamit gail,
suṃan ṃai namttoruḃat nəsaa silat lotogole hən ginamito.

¹³ Sagidaṃ hən natideh hən ḃitaltal ke namtigol nəsaa,
be lav kuv ginamito dan navəlan atenan tosa vəsə masuṽ, tovi təmat.’

¹⁴“Husur mətḃeruḃat nəsaa gail silat lotogol tosa hən gamito, aTəmamit len nəmav dereh teruḃat nəsaa samit gail. ¹⁵Wake asike mətḃeruḃat nəsaa gail silat lotogol tosa hən gamito, aTəmamit asike eruḃat nəsaa samito gail.”

Nəboṃ mətəsəhan ṃos mətḃinau aGot

¹⁶AYesu isor am, ike, “Nəboṃ mətəsəhan ṃos mətḃinau aGot, samtesuṃan alat lotokel natesua be gol natsua tile am, lotosar batut, gol nəholit toṃəraṃraṃ. Lomədas nəholito, hən nəvanuan gail ləḃeris ləboii ke ləsəhan. Nokitin ke asike lukad nakonḃurḃuran ideh am hən nəsə lotogole, be na-ris-ləboii-an sinəvanuan ṃai. ¹⁷Be gamito, nəboṃ mətəsəhan, mətəvəhas nəkadumit gail ale kəkəs nəhomit gail ¹⁸hən nəvanuan gail asike ləḃeris ləboii ke mətəsəhan, avil aTəmamit tosusuah ṃai dereh teləboii. Ale aTəmamit len nəmav, toris nəsə tosusuah, dereh ṃai tilav nakonḃurḃuran mai gamito.”

Naviolan aGot totəgau ṃos gamito len nəmav

(Luk 12.33-34)

¹⁹Beti aYesu ike, “Samtisah tuan nakontit gail ṃos gamit gabag len navile a pan. Husur len navile a pan egai nametəlai itaṃ, nahurabat, nəbarṃom^j lomədasi, ale nəvanuan vənvənah lovənoh gail. ²⁰Aoa, mitigol nəsə aGot toləṃoni ale dereh tetəgau nakontit gail ṃos gamito len nəmav, len naut enan naviolan asike itaṃ, asike nəbarṃom emədasi, asike nəvanuan vənvənah eḃur naim, vi lohoim hən ḃevənohi. ²¹Husur, naut nakontit saṃ gail lotopat lan, dereh nəloṃ tu tipat tabtab lan.

^j **6.19** Len naut susus gail, nəbarṃom tokəkereh gail luhanhan nahurabat gail van lomədas gail.

Nañial hən nibemito
(Luk 11.34-36)

²² “Namətañ ehum nañial tolav nañial mai nibemñ. Imaienan, namətañ ñimaur, dereh nibemñ kavkav tepul hən nañial. ²³ Avil namətañ ñisa, dereh nibemñ kavkav tepul hən nəmargobut. Imaienan, nañial gəñinau ke gotokade ñevi margobut, dereh nəmargobut enan tevisivis masuñ!

AGot mai nasugsugur
(Luk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “Naslev ideh edədas ñevi slev simasta toru len nəboŋ tosuə, husur dereh temətahun bun tesua ale teləmas bun togon, o dereh tidəŋ len tesua ale tinau ke togon tovi naut kəmas. Gəsaləboi gəñevi slev siGot mai slev sinəvat len nəboŋ toŋitoñ ŋai.

²⁵ “Husur tomaienan, nukel mai gamit ke, samtinau tuhatuh hən nəmauran samito. Samtinau masuñ hən nəsa mətñihani, nəsa mətñemuni, samtinau masuñ hən nibemito mai nəsa mətñesuni. Nəmauran esəhor nəhanian, ale nibemito esəhor nahurabat məttosuni. ²⁶ Mitinau nəman naməsav gail. Ləsəməbul natideh, ləsəlav kukuv nəhanian, ləsatuani lohoim gail, be aTəmamit len nəmav evəŋan galito. Avil len nənauan siGot gamit mətosəhor masuñ hən nəman galenan. ²⁷ Mətoləboi mətñigol nəmauran samit tebəlav am len nə-nau-masuñ-həni-an samito a? Aoa, səmagenan!

²⁸ “Ale husur nəsa məttonau masuñ hən nahurabat samito? Mitinau napusihi mai nəñide hən natovan han len naliol marireu. Saum, sasod nahurabat. ²⁹ Be nukel mai gamit ke, napəhasan hən napusihi enan esəhor napəhasan siSolomon tosun nahurabat bilbil tokab.^k ³⁰ AGot ñigol naliol bəpəhas maienan, naut kəmas totoŋ daməŋai ale pelan han tomasmas, topaŋ len naoven, a məhat hən natenan dereh tilav nahurabat mai gamito, gamit məttokad nadəlomian tokəkereh ŋai! ³¹ Imagenan, samtinau tuhatuh hən mətñike, ‘Datihan nəsa? Datukad nəhanian a?’ o ‘Datemun nəsa? Datukad nəwai a?’ o ‘Datesun nəsa? Datukad nahurabat ideh a?’ ³² Husur nametños gail ləsaləboi aGot lugol tomaienan. Ale aTəmamit len nəmav eləboi tia natit pñisi məttoñidol həni. ³³ Be a məhat hən natit pñisi am, məteləŋon nəsa aGot toləŋoni len natohan pipihabəlan, mitidoŋ kitev nanoran len nəhon. Ale dereh tilav mai gamito natit pñisi məttoñidol həni. ³⁴ Imagenan, samtinau tuhatuh hən nəsa bəvisi len nəboŋ pelan, riŋi vir nəboŋ pelan. Husur nəmariboŋ pñisi ikad naləŋon-isa-an han, ale nəmariboŋ pñisi ikad naut todaŋ han sagesuhud hən natgalen ideh hən nəboŋ pelan hən bəgəm bīpat len nəboŋ daməŋai.

^k 6.29 1Ki 10.4-7

Samtisaḅ səhoti ke avan ideh isa, timaspanis
(Luk 6.37-38, 41-42)

7 ¹“Samtisaḅ səhoti ke nəvanuan tile timaspanis, hən asike aGot ḅeriŋ gamit mətḅipanis. ²Husur aGot dereh tisaḅ səhoti ke miti-maspanis pītḅitoṽ hən nəpanismen məttosaḅ səhoti ke nəvanuan tile timaskade. AGot dereh tenənoṽ hən nəsaan samito len nəṽide toḅitoṽ hən mətḅenənoṽ hən nəsaan sivan tile gail. ³Imabe gotokəta kot naku-mashəhai len namətan aṽaṁ be gəsənu nau nāḅiltitarhai len namətaṁ? ⁴Imabe gotoləboi gəḅikel mai aṽaṁ ke, ‘Eee, nidakuv nakumashəhai dan namətaṁ bai,’ be gaiug, gukad nətarhai len namətaṁ sal? ⁵Gaiug goto-vi vanuan gəgəras, geliv kuv nətarhai dan namətaṁ a ṁo, beti dereh gekəta timasil ḅinor hən gəḅidakuv nakumashəhai dan namətan aṽaṁ. ⁶Samtilav nəsa tovi siGot mai nalipah gail. Ehum gotolav nasoruan siGot mai alat lotomətahuni. Samtebubulan nanesnes samit gail len nəhon nabuai gail. Mətḅimaianan, dereh lipal kisom gail, beti lipair van hən gamito, kat pəpas gamito.¹

Usi, doŋi, deldel
(Luk 11.9-13)

⁷“Usi van, dereh aGot teviol həni mai gamito; doŋi van, dereh mitisaḅ; deldel van, dereh nabopita tesəŋav ṁos gamito. ⁸Husur nəvanuan ḅisi lotousi, dereh likade; avan ideh todoŋi, dereh tisaḅ; ale avan ideh todeldel, dereh nabopita tesəŋav ṁosi. ⁹Ikad gamit ideh təlav nəvat mot mai anatun nəboŋ tous nabəta hən ḅihani a? ¹⁰Ale ḅeus naieh sua, gamit ideh təlav nəṁat maii a? Aoa! ¹¹Naut kəmas məttosa, gamit mətə-ləboi mətḅilav naviolan tovoi gail mai anatumit gail. Be aTəmamit len nəmav eviol habat səhor gamito, dereh teviol hən naviolan tovoi gail mai alat lotous gai. ¹²Imaianan, natit ḅisi mətḅtoləŋoni ke nəvanuan gail ligole ṁos gamito, gamit ṁau mitigol timagenan ṁos galito. Egai evi naḅusanan kavkav hən nalo siGot, aMoses totoṣi mai natosian sihai kel-kel ur gail.

Nametləkau tomagugun
(Luk 13.24)

¹³“ḅis tur len nametləkau tomagugun, husur ikad nametləkau toḅosḅos, nāḅiltiḅisal tomaluṁluṁ, tovi lan naut nəmasigan ale nəvanuan isoḅur luyar tur lan. ¹⁴Avil nametləkau tomagugun, natuhḅisal tohaḅ taṽtaṽor, evi lan nəmauran, ale evis ŋai lusaḅ ləboii.

¹ 7.6 Nanesnes gail lohum nasoruan siGot, *nalipah* mai *nabuai* gail lohum alat lotomətahun nasoruan siGot.

Nəhai mai nəvite
(Luk 6.43-44)

¹⁵ “Lələgau! Kətkəta gol gamit dan ahai kelkel ur gəgəras gail. Logəm hən gamit hum nasipsip ləsaləboi ləbēmədas natideh, be ləsəmaienan. Len nəlolito lohum nalipah katkat tosa lotomədas bun nəvanuan gail. ¹⁶ Mətoləboi mətbeləboi galit len nəsa lotogole tohum nəvīt nəhai. Nəhai tosa səvan hən nəvīt tovoi; nəhau tosa tokad nasunite səvan hən nakrep, nəhai tosa tokad nasunite səvan hən nafik. ¹⁷ Len nəvide tomaienan, nəhai pisi lotovoi luṽan hən nəvīt tovoi avil nəhai lotosa luṽan hən nəvīt tosa. ¹⁸ Nəhai tovoi edədas ḃiṽan hən nəvīt tosa, ale nəhai tosa edədas ḃiṽan hən nəvīt tovoi. ¹⁹ Nəhai ideh səvan hən nəvīt tovoi, nəvanuan tokətkəta təban nəhol ita kokotovi, bar həni len nəhab. ²⁰ Imaienan, len nəsa lotogole, len nəvīt nəmauran salito, dereh məteləboi ahai kelkel ur gəgəras gail.

Nəsaləboi gamito boŋ ideh
(Luk 13.25-27)

²¹ “Len alat lotokis ginau hən Nasuḃ, savi galit pisi ləbēḃis len nato-
han pipihəbələn aGot len nəmav, be alat ŋai lotogol nəsa aTəmagw totoh
len nəmav toləŋoni, galit dereh lēḃis lan. ²² Len nəboŋ aGot ḃepəpəhun
navoian dan nəsaan, dereh tisoḃur like, ‘Nasuḃ, Nasuḃ, len nahəsəḃ nām-
tukel nasoruan saḃ, len nahəsəḃ namtohut natəmat gail, len nahəsəḃ
namtugol namerikel todaŋ gail!’ ²³ Beti dereh nikel ḃarḃar həni mai galit
ke, ‘Ginau nəsaləboi gamito boŋ ideh. Mətevi tut dan ginau, gamit mətto-
golgol nəsaan!’ ”^m

Nəvanuan na-um-im-an eru
(Luk 6.47-49)

²⁴ AYesu imaris kotov nasoran san ke, “Imagenan, avan ideh tosə-
səloŋ hən nasoruan galen sagw ale togole, gai ehūm nauluḃḃan tokad
nəkadun, toum hən naim san len nəvat mot. ²⁵ Ale naus eus, nawisel
ilev, nəlan eṽuv, iṽas naim enan, be sateh husur eil gəgat len nəvat
butitan. ²⁶ Avil avan ideh tosəsəloŋ hən nasoran galen sagw be sago-
le, gai ehūm nauluḃḃan tovi hoṽon, toum hən naim san len nabion.
²⁷ Ale naus eus, nawisel ilev, nəlan eṽuv, iṽas naim enan, ale iteh
vəmasirsir.”

²⁸ Nəboŋ aYesu tokəmagenan tonon, naluṽoh gail luṽaŋ len nəḃusanan
san, ²⁹ husur sahum ahai ḃusan gail hən nalo, gai eḃusan ləboii hum
tokad na-il-a-ḃo-an hən namitisau.

^m 7.23 Psa 6.8

Nauluṃan tokad naleprosi
(Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)

8 ¹Nəboŋ aYesu tomarin vi pan dan naṽehuh, nabiltiluṽoh gail lohusuri. ²Beti nauluṃan tokad naleprosi egəm pəpədaŋ həni, iteh bathurien, ike, “Nasuḽ, gəḽeləŋoni, goləboi gəḽigol nəḽimaur, nəḽiveveu.” ³Ale aYesu isar hən navəlan, ibari, ike, “Noləŋoni. Gimaaur, giveveu!” Vəha-sua ŋai, naleprosi san eməkaskas, gai iveveu. ⁴Beti aYesu ikel maii ke, “Sagikele mai avan ideh, be gia ṽusan nibem hən ahai tutumav, ale getutumav hən naviolan aMoses tokel todaŋ həni hən ḽeṽusan səhot galito ke gotomaur.”^o

Naslev sinasenturion
(Luk 7.1-10)

⁵Nəboŋ aYesu tobar naut a Kapernaum, nasenturion, nasoltia sua tovi auleRom egəm həni, eŋiri ke, ⁶“Nasuḽ, naslev sagw, a-vi-tarhəte-an sagw ipat len nəmel a im, nahudhuben imat ale eləŋon isa vəsa.” ⁷AYesu ikel maii ke, “Ale nia gol timaur beti.” ⁸Be nasenturion ike, “Nasuḽ, nəsanor kasi hən gəḽegəm vi lohoim sagw. Be gəḽikele ŋai, naslev sagw dereh timaur. ⁹Husur ginau am nutoh pipihabəlan nakomada gail, ale nasoltia gail lutoh pipihabəlagw. Nukel mai tosua ke, ‘Givan!’ ale ivan, nukel mai sual am ke, ‘Gəmai!’ ale egəmai, ale nukel mai naslev sagw ke, ‘Gol nate-gai!’ ale igole.”

¹⁰Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ həni tonəŋ ipaŋ ale ikel mai alat lotohusuri ke, “Nukel nakitinan mai gamit ke, len alat a Israel nəəsəḽəb avan ideh tokad nadəlomian tosuṃan nabiltidəlomian sitegai. ¹¹Nukel mai gamit ke, isobur ləsavi Ju dereh legəm len nais mai nawes, hən ləḽihan len nabiltihanan mai aAraham mai əlsak mai aJakop len natohan pipihabəlan aGot len nəmav. ¹²Avil anatun gail sinatohan pipihabəlan aGot, aGot dereh tibar hən galit vi tut vi lan nəmargobut. Len naut enan dereh liŋaŋ, lides batriṽoriṽ.”

¹³Beti aYesu ikel mai nasenturion ke, “Givan. Bathut ke gotodəlomi ke ḽimaienan, timaienan mōs gaiug.” Ale len namityal enan ŋai naslev san imaur.

AYesu igol isobur lumaur
(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴Nəboŋ aYesu tovi lohoim sePita, eris anan asoan aPita topat len nəmel, topud hən naməsahan. ¹⁵AYesu ibar navəlan ale naməsahan ivan dani. Beti alitenan ile məhat, etubət lav nəhanian maii.

^a **8.2** Naməsahan enan, naleprosi igol nəvanuan tokade eḽiŋḽiŋal len nalotuan seJu gail hum tokele len nalo siMoses. Alat lotokad naleprosi ləsəḽəb ləḽitoh mai nəbathudud salito, be lutoh vivile dan navile. ^o **8.4** Lev 14.1-32

¹⁶Nəboŋ nabəŋ tois, nəvanuan gail losəhar nəvanuan isobur lotokad natəmat gail van həni. Len nasoruan sua ŋai ehut nanunun tosa gail dan galito. Ale igol galit pisi lotoməsah, lumaur. ¹⁷Imagenan, nəsa aGot tokele len nabuŋon ahai kelkel ur, aIsaiah, isarpoh toke: “Igol gidat datumaur dan nəsa tomədas gidato, ilav kuv naməsahan sidat vi tut.”^p

Na-husur-aYesu-an imabe?

(Luk 9.57-62)

¹⁸Nəboŋ aYesu toris nabiltiŋvoh lotoil dar visi, ikele hən ahai susur san gail ke liwol kotov nabiltiwai vi tarhəte. ¹⁹Beti ahai pusan hən nalo egəm həni ike, “Hai pusan, dereh nehusur gaiug vi lan naut pisi gəbevi lan!” ²⁰AYesu isor vari ke, “Nafoks gail lukad nabur patəpat halito len tan, nəman naməsav gail lukad nəhai ŋodŋod, be aNatun Nəvanuan səkad naut ideh hən bipat turuŋ lan, hən biŋavŋav.” ²¹Ahai susur san sual am ikel mai ke, “Nasuŋ, gidam hən ginau nia tavun atəmagw bai, beti nehusur gaiug.” ²²Ris aYesu toke, “Gehusur ginau! Riŋ alat lotomat litavun nəvanuan salit gail lotomat.”

AYesu igol nəlan mai nabiltiwai arotəmat

(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³Nəboŋ aYesu tosa len nabot, ahai susur san gail lohusuri ale lotuŋat wol kotov nabiltiwai. ²⁴Vəha-sua ŋai nəlan todaŋ igol nabiltiwai ekudkud masuŋ gol ke nəwai topos pəpadaŋ hən bipah dəlom nabot. Avil aYesu ipat-mari. ²⁵Ahai susur gail luan həni, lovəŋoni, luke, “Nasuŋ, Sanamtimasig! Datomun!” ²⁶Ris aYesu toke, “Mətomətahw mabe? Nadəlomian samit emidol, ekəkereh masuŋ!” Beti ile məhat, esivoh len nəlan mai nabiltiwai, ale naut etəmat tətas. ²⁷Ale ahai susur gail lumaŋmaŋ, luke, “Nauluŋman tomabe gagai? Nəlan mai nabiltiwai am lugol nəsa tokele!”

AYesu igol alaruevis arumaur dan natəmat gail

(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸Nəboŋ aYesu tobar nətarhəwai len naut a Katara, nauluŋman eru artokad natəmat gail len gəlaru, arogəm len naburhuvat nəmatan gail, arobubur maii. Arugolgol nasənanahan tosa gol ke avan ideh edədas biyar tur len naut enan. ²⁹Arukai ke, “ANatun aGot, gaiug savi hən gəbemədas ginamito. Gogəm gegai a tahw hən nəboŋ tonor həni hən namtbipanis a?” ³⁰A tut hən galito ikad navəshəbuai lotosobur lotohan. ³¹Ale natəmat gail loŋiri ke, “Gəbehut ginamito, səvat ginamit vi lan navəshəbuai.” ³²Ale ikel mai galit ke, “Vi tut!” ŋa luan dan gəlaru, lobis len nabuai gail. Ale navəshəbuai pisi lugam sarmar mariŋ vi lan nabiltiwai. Lumat pisi ei.

^p 8.17 Isa 53.4

³³Alat lotokatkəta təban nabuai gail lugam vi lan nabiltivile. Ale lukel ur natit pisi mai nəsə tovisi hən alaruēnan artokad natəmat gail. ³⁴Beti nəvanuan pisi len nabiltivile luvan hən ləbībōn bōn mai aYesu. Ale nəbōŋ lotorisi, loŋjiri ke teriŋ naut salit gail.

AYesu igol avan sua nahudhuben tomat imaur

(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)

9 ¹Nəbōŋ aYesu tosaŋ len nabōt, iwol kotov nəwai təlmam vəbar nabiltivile san. ²Nəvanuan galevis lupat avan sua len nəmēl, nahudhuben tomat, gəm hən aYesu. Nəbōŋ aYesu toris nadəlomian salito, aYesu ikel mai atenan niben tomat ke, “Natugw, sagemətəhw! Nəsaan saŋ gail lumarubāt.” ³Ahai pusan galevis hən nalo lusor len galit gabag, luke, “Ategai inau ke gai tovi aGot! Isor mēdas nahəsən aGot!”

⁴Nəbōŋ aYesu toləboi nənauan salito ike, “Imabe mətunau isa maienan len nəlomito? ⁵Nəbīke, ‘Norubāt nəsaan saŋ gail,’ o ‘Gile məhat, giyar,’ nəsa emədmədaŋ am?^a ⁶Be hən mətbeləboi səhoti ke aNatun Nəvanuan tokad nədaŋan hən berubāt nəsaan gail len navile a pan, nekəmaiegai....” Ale aYesu ikel mai atenan nahudhuben tomat ke, “Gile məhat, pat nəmēl saŋ, givahim!” ⁷Ale ile məhat, ivahim. ⁸Nəbōŋ naluŋoh lotoris natenan, lomətəhw, lusal suh nəyalyalan siGot toriŋ nədaŋan maienan len navəlan nəvanuan.

AYesu ekis aMattiu

(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹Len nəyaran san dan naut enan, aYesu eris avan sua, nahəsən aMattiu, tobətah len nəpasvaləval hən nətaks. Ale ikel maii ke, “Gitah mai ginau, gehusur ginau.” Ale ile məhat, ehusuri.^r

¹⁰Nəbōŋ aYesu tohan lohoim siMattiu, nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan isobur logəm bōn hən ləbihan mai aYesu mai ahai susur san gail. ¹¹Nəbōŋ naFarisi gail lotoris natgalenan, lukel mai ahai susur san gail ke, “Imabe ahai pusan samit tohan mai nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan gail?”

¹²Nəbōŋ aYesu tosaŋəloŋ hən natenan ike, “Savi alat lotomaur lotovan hən nəvanuan nareran, be alat lotoməsah ŋai luvan həni. ¹³Mitia nau səhot namilen natosian egai siGot toke, ‘Noləŋon nalolosaan, nəsaləŋon natutumavan.’^s Ginau nəsaŋəm hən nəbəkis alat lotonor be nogəm hən nəbəkis nəvanuan nəsaan gail.”

^a 9.5 Nəbōŋ aYesu tokəmaienan, nəvanuan lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke namilen imaiegai ke: Avan ideh edədas bīgol eru en pisi, ale nəbīke, ‘Norubāt nəsaan saŋ gail,’ mətsaləboi ke lumarubāt o ləsəmarubāt. Be nəbīke, ‘Gile məhat, giyar!’ mətoləboi mətberisi ke imaur. ^r 9.9 Mak 2.14; Luk 5.27 ^s 9.13 Hos 6.6

Nausian husur naʋide silat ləsəhan*(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)*

¹⁴Beti ahai susur siJon gail logəm hən aYesu, lousi ke, “Ginamit mai naFarisi gail, len nəboŋ tosoʋur namtsəhan hən namt̃isor tuʋ, be naʋide sihai susur saṃ gail səmagenan, luhan akis. Husur nəsa?”

¹⁵AYesu ikel mai galit ke, “Amahean nauluṃan tolah gail lodədas ləb̃itaŋ nəboŋ nauluṃan totoh mai galit sal. Evoi, imaienan. Be dereh tikad nəboŋ hən ləb̃esəhar nauluṃan tolah dan nəvanuan san gail. Ale len nəboŋ enan asike luhan.

¹⁶“Səkad avan ideh tolav naʋisihoh sakəkasi sal hən b̃imagugun, ale sode len nahurabat tomatu,^t husur dereh naʋisihoh timagu-gun, timakuv dan nahurabat, titari səhor ta ṃo. ¹⁷Səkad avan ideh toʋir nəwain veveu lotomadhagole len nahurhuwain tomatu tovi nahurhunani.” Tagole, nahurhuwain tamətar, nəwain tariv dani, ale nahurhuwain təsa. Nəvanuan ʋisi loʋir nəwain veveu len nahurhuwain veveu hən gəlar ʋisi arb̃ip̃at b̃ivoi b̃ebəlav.”

Natəbarehreh tomat, napəhaʋut toməsah*(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)*

¹⁸Nəboŋ aYesu tokəmaienan sal, avan sua toil a ṃo hən naim naʋonʋonan egəm həni, iteh bathurien, ike, “Anatvavigw imadhamat, avil gəb̃egəm riŋ navələṃ lan, dereh timaur.” ¹⁹Ale aYesu ile məhat, ehusuri. Ahai susur san gail am lohusuri. ²⁰⁻²¹Len nəboŋ enan, apəhaʋut sua, nəda han tosel len nasi hau tovi 12, egəm pəpadaŋ, madun aYesu. Len nənauan san isor mai gai gabag ke, “Nəb̃ibar ŋa nahurabat sitegai, dereh nimaaur.” Ale ibar nagi-len nahurabat. ²²AYesu ipair, erisi, ike, “Litegai, təgau gat nəloṃ! Nadəlomian saṃ igol gumaur.” Ale napəhaʋut imaur len namityal enan ŋai.

²³Nəboŋ aYesu toʋis lohoim sitenan toil a ṃo hən naim naʋonʋonan, toris alat lotoʋuv hən naʋuvimal mai naluʋoh lotosuh taʋtaʋor, lotowal, ²⁴ike, “Mətevi tut! Atəbarehreh səmat, ipat ŋai.” Be lotubat sor vilesi. ²⁵Avil nəboŋ naluʋoh lotovivile, eb̃is, etəgau navələn natəbarehreh ale ile məhat! ²⁶Na-kel-uri-an husur nəsa tovisi ibar naut ʋisi todar vis naut enan.

^t 9.16 Nəkaliko ta ṃo, nəboŋ lotokəkasi, imagugun, gol ke akis lumaskəkasi a tahw hən ləb̃isode. ^u 9.17 *Nahurhuwain* evi nahurhunani o nahurhusipsip lotoʋir nəwain veveu b̃urhulon. Nəboŋ nəwain tosaruvah hum nətraɪ pam, igol nahurhuwain iyohyoh. Nəboŋ toyoʋyoh, imasmas, idaŋ. Ale gəb̃eb̃ir nəwain veveu len naʋiliwain tomasmas, todaŋ, dereh nahurhuwain tovi nahurhunani temətar.

AYesu igol ametbesw eru mai nabut lumaur

²⁷Nəboŋ aYesu toriŋ naut enan, nametbesw eru arohusuri, arukai ke, “Anatun siTevit gilolosa hən ginaməru!”^v ²⁸Nəboŋ aYesu tobis lohoim, ametbesw gəlaru arogəm həni, ale aYesu eus gəlar ke, “Mərodəlomi ke notoləboi nəbigoł mərɓimaaur a?” Arukel maii ke, “Evoi, Nasuɓ.” ²⁹Beti ibar namətalaru ike, “Husur nadəlomian samər m̃au, mirimaaur!” ³⁰Ale namətalər esəŋav, arokəta. Ale aYesu ikel idaŋ mai gəlar ke, “Samrisor husur nategai mai avan ideh!” ³¹Be arovivile, aropiau hən na-kel-uri-an husuri van vəbar naut pisi todar vis naut enan.

³²Nəboŋ artovivile tonəŋ, nəvanuan galevis losəhar naluɓan sua van hən aYesu. Atenan evi nabut husur ikad natəmat. ³³Nəboŋ aYesu tohut natəmat tonəŋ, nabut etuɓat sor. Ale naluɓoh lumaŋmaŋ luke, “Nateg tovisi, evi metəkav hən gidat a Israel.” ³⁴Be naFarisi gail lukelkele ke, “Ehut natəmat gail len nədaŋan seɓiltitəmat toil a m̃o hən natəmat gail.”^w

Nəvanuan nəmatuan lovis

³⁵Beti aYesu iyar turtur len nabiltivile mai navile pisi len naut enan. Eɓusan len naim nabonɓonan salit gail, ikel ur na-kel-uri-an tovoi hən natohan pipihəbələn aGot, ale igol nəvanuan gail lotokad naməsahan tiltile o nibelit tomatmat, lumaur. ³⁶Nəboŋ aYesu toris naluɓoh, nəlon itaŋis galito husur nəlolit etuhath, loləŋon isa hum nəmauran salit savi natideh, lohumi navəshəsipisip ləsəkad avan ideh tokətkəta təban galito.^x ³⁷Beti ikel mai ahai susur san gail ke, “Nəhanian totov tomatu isobur, be nəvanuan nauman lovis ŋai. ³⁸Imagenan, mətəŋir aMasta hən nəmatuan ke tesəvat nəvanuan nauman gail vi lan nəmarireu nəmatuan san.”

AYesu esəvat ahai pispisul səŋavur pisan eru

(Mak 3.13-19, 6.7-13; Luk 6.12-16, 9.1-6)

10 ¹AYesu ekis ahai susur san gail gəmai, ale ilav nədaŋan hən na-il-a-m̃o-an mai galito hən ləbehut nanunun nəmargobut gail, ale hən ləbigoł nəvanuan gail lotokad naməsahan ideh o nibelit tomatmat, lumaur. ²Ahai pispisul lotovi 12 lukad nahəsali maiegai: metəkav aSimon, lotokisi hən aPita, mai aɓvan nahəsən aAdru; ikad alarmiɓan, aJemes mai aJon anatun aSepeti gəlaru; ³ikad aFilip mai aPartolomiu; aTomas mai aMattiu tovi nəvanuan nətaks; ikad aJemes anatun aAlfeus ale ikad aTatteus; ⁴ikad aSimon tovi Selot sua mai aJutas Iskariot beŋiŋ aYesu len navələn aenemi san gail.^y

^v **9.27** AYesu savi anatun matmat aTevit be esua len nəpasusan siTevit. ^w **9.34** Mat 12.24

^x **9.36** Num 27.17; 1Ki 22.17 ^y **10.4** NaSelot evi avan sua len naluɓoh lotoke libal mai alat a Rom.

⁵AYesu esəvat alatenan lotovi 12, ikel idan̄j mai galit ke, “Samtevi lan naut ideh silat ləsavi Ju, samtebis len navile ideh a Samaria. ⁶Avil mitivan hən alat a Israel lotohum nasipsip gail lotomasig. ⁷Len nəvanan samito mitikel ur napsulan egai ke: ‘Natohan pipihabəlan aGot len nəmav egəm pəpadaŋ.’ ⁸Gol alat lotoməsah limaur, gol alat lotomat lile məhat, gol alat lotokad naleprosi liveveu, hut natəmat gail. AGot eviol kəmas mai gamit tia, məteviol kəmas. ⁹Samtilav nəvat hən nagol, nasilva o nakopa ideh len nəpaus samito. ¹⁰Samtitariv nəhad səsəŋon hən nəyaran, samtilav nəhai susun gəgel, o naributbut gail o nəhai təbatehw ideh. Husur inor hən ləbēvəŋan nəvanuan nauman toum salito.^z

¹¹“Ale nəboŋ mətḃebis len nəbiltivile o navile ideh, doŋ avan ideh ḃehəhaḃur hən gamito, ale toh maii vəbar mətḃeriŋ naut enan. ¹²Nəboŋ mətḃebis lohoim san, us aGot hən ḃeriŋ natəmat lan. ¹³Alat hən naim enan ləḃehəhaḃur hən gamito, natəmat tipat len nəlolito, avil asike ləḃehəhaḃur hən gamito, natəmat tetəlmam van hən gamito. ¹⁴Ale avan ideh asike ḃehəhaḃur hən gamito, asike ḃesəsəloŋ hən nasoruan samito, nəboŋ mətḃevivile dan naim o navile enan, dardar hən nariemito hən nəmasiav ḃimakuv dan gəlaru. ¹⁵Nokitin mai gamit ke, len nəboŋ aGot ḃepəpəhun navoian dan nəsaan, dereh nəpanismen sinavile enan tesəhor nəpanismen togon ḃibar alat a Sotom mai a Koḃmorrh.^a

Nəpīsal sihai susur siYesu dereh tidan̄j
(*Mak 13.9-13; Luk 21.12-17*)

¹⁶“Nosəvat gamit məttohum nasipsip gail rivuh len navəshəlipah katkat ləḃike ləḃikat sisil gamito.^b Imaiēnan, gamit māu mitikad nənauan hum nəmat tohulahul, mititoh mədau hum nətav samədas avan ideh, sagol natideh tosa.^c ¹⁷Mətələləgau hən asike nəvanuan gail ləḃemədas gamito, husur dereh leriŋ gamit len nakotan gail, dereh lebilas habat hən gamito len naim nəbonḃonan salito. ¹⁸Dereh lesəhar gamit vi lan nakotan len nəhon nəgavna mai nakiŋ gail ḃnos ginau hən mətḃikel səhot ginau mai galito mai alat ləsavi Ju. ¹⁹Nəboŋ ləḃesəhar gamit vi lan nakotan galenan, samtinau masuḃ hən nəsa mətḃikele o naḃide hən nasoran samito. Husur len namityal enan ŋai aTəmamit len nəmav dereh teriŋ nasoruan len gamito hən mətḃikele. ²⁰Husur savi gamit mətḃisor be aNunun aGot aTəmamito len nəmav dereh tisor len nabuŋomito.

²¹“Nəvanuan dereh teriŋ aḃan len navəlan alat lotoil a ḃno hən ḃimat, atata dereh timagen hən anatun hən ḃimat, ale alahutai dereh lile məhat, pair dan analito mai atəmalito hən nakotan ḃeriŋ alatmisoan gail

^z 10.10 1Kor 9.14; 1Tim 5.18 ^a 10.15 Gen 19.24-28 ^b 10.16 Len nasoruan ta Kris ike wolf. *Nawolf* ehum nəbiltilipah katkat towael. ^c 10.16 *Nətav* ehum navimal be epəhapəhw.

lăbimat. ²²Nəvanuan p̄isi dereh lemətahun bun gamito bathut nəhəsagw məttofade. Avil avan ideh b̄idan̄ len ginau, b̄ikad nə-dan̄-b̄uri-an van vəbar nagilen, dereh aGot tilav kuvi hən b̄ikad nəmauran vi sutuai. ²³Nəbōŋ lăbēmədas tabtab hən gamito len navile ideh, gam dani vi lan navile ideh am. Husur nokitin mai gamit ke asike mətuyar tur navile p̄isi a Israel a tahw nagəmaian siNatun Nəvanuan.

²⁴“Ahai susur satibau səhor ahai p̄usan san, naslev satibau səhor nəmasta san. ²⁵Inor ŋai hən ahai susur b̄esum̄an ahai p̄usan san mai naslev b̄esum̄an nəmasta san. Ginau nosum̄an amasta hən naim, gamit mətosum̄an alat lototoh lohoim sagw. Nəvanuan gail lăbəkis amasta hən naim hən aPeelsepul o aSetan, dereh lekis alat lototoh maii hən nəhes tosa gail am.

Mətahw len aGot, samtemətahw len nəvanuan
(Luk 12.2-9)

²⁶“Imagenan samtemətahw len galito. Natideh aGot toruŋ gole dereh tevuhe, natideh tosusuah nəvanuan gail dereh leləboii. ²⁷Nəsa notokele mai gamit len nəmargobut, gamit m̄au mitikel uri len nañial. Nəsa notokele mai gamit səbomito, mitikel ur habat hən̄i mai nəvanuan p̄isi. ²⁸Samtemətahw len alat lotoləboi lăb̄igol nəmatan len nibemito, be lotodədas lăb̄igol nəlomito o nanunumito lăbimat. Ao, mətəmətahw len aGot toləboi b̄igol nibemito b̄imat ale b̄igol nəlomito mai nanunumito b̄imasig len nəhab nəmatan. ²⁹Mətoləboi mətbev̄ur nəsparo eru hən nəvat tokəke-reh toru a?^d Avil gəlar sua b̄iteh len tan vəmat, aTəmamit len nəmav eləboii, idam̄ hən̄i. ³⁰Avil gamito, aGot eḫuruŋ p̄is nasivur hən navurumit len nəkadumito. ³¹Imagenan, samtemətahw. Len nənauan siGot mətə-səhor masuṽ hən nəsparo tosoḫur.

³²“Imaienan, avan ideh b̄ikel uri ke tovi esagw len nəhon nəvanuan gail, dereh ginau m̄au nikel uri ke tovi esagw len nəhon aTəmagw len nəmav. ³³Avil alat lotosor mətahun ginau len nəhon nəvanuan gail, dereh ginau m̄au nisor mətahun galito len nəhon aTəmagw len nəmav.”^e

Ləmas bun aYesu səhor nəbathudud
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴AYesu isor am ke, “Samtinau ke notogəm hən nəb̄ilav natəñmat gəm vi lan navile a pan. Ao, nəsagəm hən nəb̄ilav natəñmat, be hən nəb̄ilav nəbalbalan. ³⁵‘Nogəm hən nəb̄epəpəhun naulum̄an dan atəman, natəba-rehreh dan anan, avilah dan avuŋon pəhaṽut. ³⁶Ale aenemi sinəvanuan, dereh levi nəbathudud san.’^f

^d 10.29 Nəsparo evi natuhman naməsav. ^e 10.33 2Tim 2.12 ^f 10.36 Hən naves 35-36, ris Mic 7.6

³⁷“Avan ideh toləmas bun anan o atəman səhor toləmas bun ginau, gai sanor hən bevi ahai susur sagw; ale avan ideh toləmas bun anatun uluṃan o anatvavin səhor toləmas bun ginau, gai sanor hən bevi ahai susur sagw. ³⁸Avan ideh asike bīpat nəhai balbal san ale husur ginau, gai sanor kasi hən bevi ahai susur sagw.” ³⁹Avan ideh toke bətəgau gat nəmauran san, dereh timasig dani. Ale avan ideh todaṃ hən nəmauran san bīmasig ṃos ginau, dereh tikade vi sutuai.

⁴⁰“Avan ideh tohəhaṃur hən gamit mətbitoh maii, ehəhaṃur hən ginau; ale avan ideh tohəhaṃur hən ginau nəbitoh maii; ehəhaṃur hən atenan tosəvat ginau.” ⁴¹Avan ideh tohəhaṃur hən ahai kelkel ur sua bītoḥ maii bathut ikel ur napisulan siGot, dereh tikad nakonṃurṃuran sihai kelkel ur. Ale avan ideh tohəhaṃur hən nəvanuan nanoran bītoḥ maii bathut tovi vanuan nanoran, dereh tikad nakonṃurṃuran sinəvanuan nanoran. ⁴²Ale avan ideh bīlav nəbīliwai hən nəwai susus mai ideh len alategai lotovi ut kəmas bathut tovi ahai susur sagw, dereh aGot ṃau tilav nakonṃurṃuran mai avan enan.”

AYesu mai aJon Baptais

(Luk 7.18-35)

11 ¹Nəboŋ aYesu tokəmaienan mai ahai susur san tovi 12 tonon, ivan dan naut enan hən beṃusan mai hən bikel ur na-kel-uri-an tovoi len navile gail a Kalili.

²AJon Baptais itoh len naim bəbaŋis, ale nəboŋ tosəsəlon hən nəsa aKristo togolgole, aJon esəvat ahai susur san galevis hən ləbeus aYesu ke, ³“Gaiug govi atenan togəmgəmai o namtimasvatvat vir togon?” ⁴Ale aYesu isor var galit ke, “Təlmam van hən aJon. Kel maii nəsa məttoṣəlon hən, nəsa məttoṣis notogole. ⁵Ametbesw gail lukad nakətaan, alat lotogau luyar, alat lotokat naleprosi lumaṃur, lueveṃu, nədariŋ bīlbulol gail losəsəlon, alat lotomat lule məhat dan nəmatan ale naməsəl gail losəsəlon hən na-kel-uri-an tovoi notokele.” ⁶AGot tigol tivoi hən avan ideh sateh dan nədəlomian len ginau sil nəsa notogole.”

⁷Nəboŋ galit lotovan, aYesu etubət sor husur aJon mai naluṃoh ke, “Gamit mətovi lan naut masmas toḃəbesw hən mətberis nəsa? Mətuṃan varis nauluṃan tohum nalut nəṃiliol nəlan toṃuvi, tokur hən a? ⁸Avil mətuṃan hən mətberis nəsa? Nauluṃan toṣun nahurabat nəvat halit totibau a? Aoa! Alat lotosun nahurabat tomaiēnan lutoḥ len nəbīliim sekiŋ gail. ⁹Bīmaiēnan, mətuṃan hən mətberis nəsa? Ahai kelkel ur sual a? Evoi! Nukel mai gamit ke, savi ahai kelkel ur ŋai, iyalyal səhor ahai kelkel ur. ¹⁰Natosian siGot isor husur ategai ke, ‘Geris! Dereh

^g **10.38** Namilen ke ahai susur siYesu timasutaut akis hən bīmat sil na-husur-aYesu-an.

^h **10.40** Mak 9.37 ⁱ **11.5** Isa 35.5-6; 61.1

nesəvat ahai pispisul sagw a mō hən gaiug hən beutaut hən naḡisal mōs gaiug.^j

¹¹ “Nokitin mai gamit ke, səkad avan ideh napəhaʔut topasi, tosehor aJon Baptais. Be len alat lototoh pipihabəlan aGot len nəmav, galit ideh tovi ut kəmas, iyalyal səhor aJon. ¹² Len nəboŋ ta mō siJon Baptais van vəbar daməŋai, nəvanuan gail lutaltal hən ləbēbis len natohan pipihabəlan aGot len nəmav, nəvanuan nəbalan luke litah gati.^k ¹³ Husur nalo siMoses mai ahai kelkel ur ʔisi lopəhav utaut van vəbar nəboŋ aJon togəmai. ¹⁴ Ale məṭbike məṭbedəlomi, gai evi Elijah, ahai kelkel ur gail lotoke begəmai. ¹⁵ Avan ideh tokad nədaringən hən besəsəloŋ, tesəsəloŋ māu!”

¹⁶ Beti aYesu eus gai gabag ke, “Be noləboi nəbenənoʔ hən nəvanuan gail ta daməŋai mai nəsa? Lohum alahutai lotobətah len nəmaket lotokai van hən galit gabag ke, ¹⁷ ‘Namtoʔuv nəbuvimal mōs gamito be mətsəsav; namtokəkai hən nəbe nəmatan be mətsətaŋ.’ ¹⁸ Nokəmaienan husur nəboŋ aJon togəmai, gai səhan, gai samun, be luke, ‘Gai ikad natəmat!’ ¹⁹ Nəboŋ aNatun Nəvanuan togəmai, tohan, tomun, luke, ‘Məteris! Naulumən tohan təməhav, tomun vatərog bolai. Itah mai nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan gail.’ Avil nəvanuan gail loləboi ləbəkəta ləboii ke, namitisau hən nəmauran tonor, ekitin len nəsa togole.”

Nəbiltivile gail ləsəpair dan nəsaan salito (Luk 10.13-15)

²⁰ Beti aYesu etubət sor van hən nəbiltivile gail, esivoh len gail, gai togol namerikel tosobur len galito, husur galit ləsəpair dan nəsaan salito. ²¹ Ike, “Dereh tisa vəsa hən gaiug, naut a Korasin, ale gaiug am, naut a Petsaita, tisa vəsa hən gaiug! Husur nətagol namerikel gail len naut a Tair mai a Siton hun notogole len gaməru, gəlaru artəpair dan nəsaan səlaru len nahurabat toharharo mai nəmasiav.^l ²² Be nukel mai gaməru ke, len nəboŋ aGot bepepehun navoian dan nəsaan, nəpanismen hən naut a Tair mai a Siton asike idaŋ hum ʔibar gaməru. ²³ Ale gaiug naut a Kapernaum, gunau ke aGot tipatpat gaiug məhat vəbar nəmav a?^m Ao! AGot dereh tilav gaiug vi pan vi lan naut nəmatan. Husur nətagol namerikel len naut a Sotom hun notogole len gaiug tia, naut enan təpat sal vəbar nəboŋ ta

^j 11.10 Mal 3.1 ^k 11.12 Len naut egai, naves eləboi ʔikad namilen eru. Len tosua namilen imaiegai ke, nəvanuan loləŋon masuʔ hən ləbēbis len natohan pipihabəlan aGot, ale lutah gati, il gəgat lan. Namilen togon ike, nəvanuan luke ləbēbis len natohan pipihabəlan aGot hən ləbēmədas masuʔ həni. ^l 11.21 Isa 23.1-18; Eze 26.1–28.26; Jol 3.4-8; Amo 1.9-10; Zec 9.2–4. Naʔide silat a Israel nəboŋ lotoləŋon isa hən nəsaan salito ale lotopair dani imaiegai ke: losun nahurabat toharharo hum nəbak namətu, ale lobətat len namilen nəhab, lubarbar hən nəmasiav len nəkadulito. ^m 11.23 Isa 14.13-15

daməŋai.ⁿ ²⁴Be nukel mai gaiug ke, len nəboŋ aGot ʔepəpəhun navoian dan nəsaan, nəpanismen hən naut a Sotom asike idəŋ hum ʔibar gaiug.”

Nəŋavŋavan kitin

(Luk 10.21-22)

²⁵Len nəboŋ enan aYesu isor tuʔ, ike, “Nusal suh gaiug aTata goto-vi Masta hən nəmav mai navile a pan. Nusal suh gaiug husur gosusuan natgalenan dan alat lotokad nəkadulito mai alat lotokad namitisau hən navile a pan, ale gukel vəhot gail mai alat lotovi ut kəmas hum atuhlahutai. ²⁶Evoi, aTata, husur gohəhəvur hən tomaienan.

²⁷“Natit ʔisi, aTəmagw ilav gail mai ginau tia. Səkad avan ideh toləboi aNatun aGot, be aTata ʔai eləboii. Ale səkad avan ideh toləboi aTata, be aNatun ʔai eləboii. Ale gai ilekis hən nəvanuan galevis hən ʔevəhot ʔarʔar hən aTata mai galito hən ləʔeləboii.”

²⁸Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon ike, “Gegəm hən ginau, gaiug nibem toməhav, nəlom tosa hən natit toməlas gotovusi, ale dereh neviol hən nəŋavŋavan mai gaiug. ²⁹Nayok sagw, lav nəhai enan togol dartobon hən nəʔesusupah mai gaiug. Ale gegəm vi hai susur sagw. Husur naut kəmas nəʔevi amasta sam, nəsedəŋ taltal, nəlogw mədau, nəsenau ginau, ale dereh nəŋavŋavan tegəm len gaiug, len nəlom am.^o ³⁰Husur nayok sagw sədəŋ hən gəʔikade, sədəŋ hən gaiug gəʔeləboi nəsa notokele, ale nəsa notorin i len gaiug, eməlala, sədəŋ hən gəʔigole.”

Masta hən nəSappat

(Mak 2.23-28; Luk 6.1-5)

12 ¹Len nəboŋ enan aYesu iyar tur len nəmarireu nawit galevis len nəSappat. Ahai susur san gail lumalkəkət ale lotubat ʔubur nəhəvət nawit gail hən ləʔihani.^p ²Nəboŋ naFarisi galevis lotoris nate-nan, lukel mai aYesu ke, “Geris, ahai susur sam gail lugol nəsa nalo tokai tasi len nəSappat.” ³Ris aYesu tokel mai galit ke, “Be len natosian siGot, mətsəvuruŋ ləboi nəsa aTevit galito lotogole nəboŋ lotomalkəkət a?^q ⁴Eʔis len naim siGot ale luhan nabəta tolo, tokolkol hən galito be tonor hən ahai tutumav səʔolit ʔai ləʔihani.^r ⁵Ale mətsəvuruŋi len nalo siMoses toke len nəSappat ahai tutumav gail lotoum len naim siGot, ləsagol kas natideh tosa, naut kəmas ləbur kotov nalo hən nəSappat a?^s ⁶⁻⁷Avil məttaləboi namilen nategai len natosian siGot toke, ‘Noləŋon nalolosaan, savi natutumavan,’ asike məttəsəʔ səhoti ke alategai lotonor limaspanis.^t Nukel mai gamit ke, ikad natesua gegai toyalyal səhor

ⁿ 11.23 Gen 19.24-28 ^o 11.29 Jer 6.16 ^p 12.1 Deu 23.25 ^q 12.3 1Sam 21.1-6

^r 12.4 Lev 24.9 ^s 12.5 Num 28.9-10 ^t 12.6-7 Hos 6.6

masuṽ hən naim siGot.” ⁸ Alategai lunor bathut aNatun Nəvanuan evi Masta hən nəSappat.”

Nauluṁan navəlan tomat

(Mak 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Beti aYesu eriṅ naut enan, evi lan naim naḃonḃonan sua salito. ¹⁰ Ikad nauluṁan sual ei, navəlan tomat, togəm hum towas. Ale naFarisi gail luke lisaḃ səhot nəsabən ideh len aYesu ale lousi ke, “Inor len nalo hən nəvanuan ḃigol avan ideh ḃimaur len nəSappat a?” ¹¹ Ale isor var galit ke, “Gamit ideh gotokad nasipsip tosua tateh len naḃur len nəSappat, gətatəgau gati, lav kuvi a? Evoi məttəlav kuvi! ¹² Ale nasipsip savi natideh, nəvanuan esəhor masuṽ həni len nənauan siGot. Imaienan, inor len nalo hən datḃigol navoian len nəSappat.”

¹³ Beti ikel mai auluṁan ke, “Gisar hən navəlaṁ.” Nəboṅ tosar həni tonon, navəlan imaur təlmam inor ṅai hən togon. ¹⁴ Iṅa naFarisi gail luvan, luḃonḃon, lusor utaut hən naḃisal hən ləḃemədas bun aYesu hən ḃimat.

AYesu, nəvanuan nauman aGot tolekis həni

¹⁵ Be bathut ke aYesu toləboi natgalenan, eriṅ naut enan. Naḃiltiluṽoh lohusuri ale igol alat lotoməsah ḃisi lumaur. ¹⁶ Ale ikele hən galit ke salihol husur gai len nəhon nəvanuan gail. ¹⁷ Ekəmaienan hən nəsa ahai kelkel ur, alsaiah, tokele ḃisarpoh ke:

¹⁸ “Nauluṁan nauman sagw bogai notolekis həni.

Noləmas bun gai,
nəlogw ehəhaṽur həni.

Dereh neriṅ aNunugw lan,
ale dereh tikel ur nanoran sagw van hən nəvanuan naut tiltile gail.

¹⁹ Asike eṽitṽituh, asike ikai habat,
asike ikad avan ideh ḃesəsəlonṅ hən nadolon len naḃisal gail.

²⁰ Asike ikol ḃur naviyab tomabit tia,
asike ekin bun nəhau naṁial topaṅ kəkereh sal,ʸ
van vəbar ḃigol nanoran ḃipat puṅpuṅ naut ḃisi.

²¹ Ale nəvanuan naut tiltile gail ḃisi dereh leriṅ nəlolit lan,
dereh livatvat viri hən ḃilav kuv galit dan nəsaan salito.”^w

AYesu mai aPeelsepul

(Mak 3.20-30; Luk 11.14-23)

²² Beti nəvanuan galevis losəhar nauluṁan tokad natəmat togol toḃut mai namətan toḃesw. Losəhari van hən aYesu, ale igol imaur hən ke

^u 12.6-7 Nəboṅ toke *ikad natesua gegai*, aYesu isor husur gai gabag. ^v 12.20 Len naut egai ikele ke aKristo asike idaṅ taltai hən alat ləsədaṅ, dereh tivoi ṅai hən alat lotodədas ləḃiwol hən nəmauran salit gabag. ^w 12.21 Isa 42.1-4

eləboi b̄isor, eləboi b̄ekəta. ²³Naluṽoh p̄isi lumaŋmaŋ təban ale luke, “Ategai bogai, anaton siTevit m̄au a?”

²⁴Be nəboŋ naFarisi gail lotosəsəloŋ hən natenan, luke, “Ategai ehut natəmat gail len nədaŋan siPeelsepul ŋai toil a m̄o hən natəmat gail.”

²⁵Avil aYesu eləboi nənauan salito ale ikel mai galit ke, “Nəvanuan gail hən nəkantri pipihabəlan nakiŋ ideh lotobalkabaŋ, dereh naut enan timasir-sir, teḃəḃesw. Navile o nəbathudud ideh toḃalkabaŋ, asike eil gəgat be dereh tepəpehw. ²⁶ASetan təhut natəmat san gail, gai təbalkabaŋ. Dereh alat lototoh pipihabəlan lepəpehw, asike loil gəgat. ²⁷Ale nətahut natəmat gail len nədaŋan siPeelsepul, ahai susur samit gail lohut natəmat gail len nədaŋan sise? Ahai susur samit gail gabag loṽusani ke m̄ətsanor. ²⁸Be nəḃehut natəmat gail len nədaŋan seNunun aGot, imagenan natoan pipihabəlan aGot ibar gamit tia. ²⁹Avan ideh toke teḃis len naim sinabəhariv todaŋ hən ḃevənoh natit san gail, imasbaŋis gat abəhariv. Nəboŋ tobaŋisi tonor ŋai, eləboi ḃitariv kuv natit p̄isi dan naim san.”^x

³⁰“Avan ideh satoh len nətarhət sagw, avan en evi enemi sagw; ale avan ideh sasəsəgov mai ginau len nəmatuan, gai igol imaḃip̄iriah; asike ḃesəhar nəvanuan gail van hən aGot, esəhar nəvanuan gail van vəsab. ³¹Imagenan, nukel mai gamito ke, aGot dereh teruḃat nəsaan p̄isi naut kəmas nəvanuan gail ləḃisor m̄ədas, be ləḃisor m̄ədas aNunun aGot, aGot asike eruḃat nəsaan enan. ³²Avan ideh b̄isor tas aNatun Nəvanuan, aGot dereh teruḃat nəsaan enan, be avan ideh b̄isor tas aNunun aGot, aGot asike eruḃat nəsaan enan dani boŋ ideh vi sutuai.”

Nəhai mai nəṽite

(Luk 6.43-45)

³³Ale aYesu ike, “Gəḃikad nəhai tovoi, nəṽit dereh tivoi. Gəḃikad nəhai ḃisa, nəṽit dereh tisa. Bathut goris ləboi nəhai nəboŋ gotoris nəṽite. ³⁴Gamit anaton nəm̄at gail!⁹ Anaton nəvaipa gail!⁹ Mətoləboi məṽbikel natit tovoi nəboŋ məṽtosa? Aoa! Nəsa toṽul səsəhov len nəlon nəvanuan evivile len nəsa tokele. ³⁵Nəvanuan tovoi, navoian egəm len natit tovoi toṽul len nəlon; avil nəvanuan tosa, nəsaan egəm len natit tosa toṽul len nəlon. ³⁶Be nukel mai gamit ke, len nəboŋ aGot ḃepəpehun navoian dan nəsaan, nəvanuan gail limaskele sil nəsa lotokel nasoruan p̄isi lotosor lab həni. ³⁷Bathut len nasoruan saṽ aGot dereh tisaḃ səhoti ke gotonor, ale len nasoruan saṽ aGot dereh tisaḃ səhoti ke gotosa, gimaspanis.”

AYesu esivoh len alat lotousus namerikel

(Mak 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸Beti ahai p̄usan hən nalo mai naFarisi galevis lous aYesu ke, “Hai p̄usan, namtuke namteris namerikel gəḃigole.” ³⁹AYesu isor var galit ke,

^x 12.29 Len nasoruan kəta egai aYesu ike gai eləboi ḃilav kuv nəvanuan dan aSetan nəboŋ tobaŋis gat aSetan, husur aYesu idaŋ səhori. ^y 12.34 Len nənauan seJu gail, nəm̄at isa masuṽ hum natəmat toil a m̄o həni. ^z 12.34 Nəvaipa evi nəm̄at tosa.

“Gamit naur ta daməŋai mətusa, mətsədaŋ len aGot suŋan apəhaʔut tohu-
sur auluŋan tiltile, sədaŋ len asoan. Mətous namerikel, avil asike nugol
namerikel ideh, be dereh nigol ŋai namerikel hən nasuhunian sihai kelkel
ur, aJonah. ⁴⁰Suŋan aJonah totoh len nəmariboŋ totor mai nalenmariug
totor len nabəhaʔun nabiltiieh, len naʔide tomagenan, aNatun Nəvanuan
dereh tipat ʔurhulon nətan husur nəmariboŋ titor mai nalenmariug titor.”^a
⁴¹Husur natgalenan, len nəboŋ aGot ʔepəpəhun navoian dan nəsaan, alat
a Nineveh dereh leil, kel kot nəsaan sinaur ta daməŋai, like naur egai
limaspanis. Alat a Nineveh dereh ligol naten husur ke, nəboŋ aJonah tokel
ur napisulan siGot, galit lupair dan nəsaan salito, be gagai ikad natesua
gagai toyalyal habat səhor aJonah!^b ⁴²Len nəboŋ aGot ʔepəpəhun navoian
dan nəsaan, naKwin hən naSaut dereh tile məhat, kel kot nəsaan sinaur ta
daməŋai, tike naur egai limaspanis. Dereh tigol timagenan husur egəm len
nətarhət navile a pan hən ʔesəsəloŋ hən namitisau siSolomon hən nəmau-
ran tonor, be gagai, ikad natesua gagai toyalyal səhor aSolomon!”^c

Natəlmaman hən nanunun tosa

(Luk 11.24-26)

⁴³AYesu isor tətəs am ke, “Datusor husur nahutian hən natəmat gail.
Ale, nəboŋ nanunun nəmargobut tovan dan nəvanuan ideh, nanunun
nəmargobut enan iyar turtur naut masmas gail hən ʔisaʔ naut ideh hən
ʔiŋavŋav lan, be idoŋ soʔuer həni. ⁴⁴Beti natəmat ikel mai gai gabag,
ike, ‘Netəlmam bai vi lan naim sagw notogam dani.’ Ale nəboŋ tobar
nəvanuan gai tovan dani, nəvanuan enan ehum naim toʔəʔesw, lotosir
vahvahuri, tuan təlmam hən natit ʔisi tonor. ⁴⁵Beti ivan vasəhar nanu-
nun toməlevru lotosa masuʔ səhor gai, ale nəboŋ lotobis len nəvanuan,
lutoh tin ei. Ale nəmauran sinəvanuan enan egəm isa vəsə tibatbat səhor
ta m̄o. Dereh timagenan hən naur tosa ta daməŋai.”

Nəbathudud kitin siYesu

(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶Nəboŋ aYesu tosor mai naluʔoh sal, aʔan matmat gail mai anan
lubar naut enan. Loil vivile, luke lisor mai. ⁴⁷Avan sua ikel mai ke,
“Geris, anaŋ mai aʔaŋ gail loil vivile, luke lisor mai gaiug.” ⁴⁸Ale isor
var atenan ke, “Anagw ase? Aʔagw gail ase?” ⁴⁹Ale esuhun navəlan van
hən ahai susur san gail, ike, “Geris! Anana sagw mai aʔagw gail bogai!
⁵⁰Bathut avan ideh togol nəsa aTəmagw len nəmav toləŋoni, gai evi
aʔagw, o aʔavinegw o anana sagw.”

^a 12.40 Jna 1.17 ^b 12.41 Jna 3.5, 8, 10. Nəboŋ toke ikad natesua gagai, aYesu isor husur
gai gabag. ^c 12.42 1Ki 10.1–10. Nəboŋ toke ikad natesua gagai, aYesu isor husur gai
gabag ale lomətahun ləʔesəsəloŋ həni.

Nəbol pusan hən namisurhuwit

(Mak 4.1-12; Luk 8.4-10)

13 ¹Len nəboŋ enan, aYesu evivile len naim, ebətah tarhəwai Kalili. ²Ale nəbilituṽoh logəm, ḃonḃon garu lan, gol ke isah len nəḃot hən ḃebətah, ale naluṽoh loil husur nabitas. ³Beti ikel natit tosoḃur mai galito len nəḃol pusan gail. Ike, “Ikad nəvanuan tomabmabul namisurhut gail. Boŋ sua ia bubulan namisurhut nawit. ⁴Nəboŋ tobubulan gail van, namisurhuwit galevis lorus husur nəḃisal, ale nəman naməsav logəm, luhan ḃis gail. ⁵Galevis lorus len naut tobaŋ vat, nətan tokəkereh lan, ale lutov tutut bathut nətan səsareh. ⁶Nəboŋ namityal tovi məhat, nəyal etun idaŋ gol nalut gail lomial husur səkad nəharhət tovi pan, ale lumayoh. ⁷Galevis lorus len nəhau tokad nasunite, ale nəhau itov vi məhat, ruŋ gut bun nawit. ⁸Galevis lorus len nətan tokənoh ale nəboŋ lotomatu, sua iṽan vəkad 100, sua iṽan vəkad 60, sual am iṽan vəkad 30. ⁹Nəvanuan tokad nədariŋan, tesəsəloŋ!”

¹⁰Beti ahai susur san gail logəm hən aYesu, lousi ke, “Nəboŋ goto-sor mai galito, guḃol pusan mōs nəsa?” ¹¹Ale isor var galit ke, “Nugole husur aGot idaṁ hən ke mətḃeləboi nəsa tosusuah len natohan pipiha-bəlan aGot len nəmav be aGot sədaṁ hən ke galit ləḃeləboii. ¹²Bathut avan ideh nəlon tomaḃur hən nəsa notokele, dereh aGot tilav naləboian am maii hən ḃepul hən. Avil avan ideh tomətahun ḃeləboi nəsa notokele, dereh aGot tilav kuv naləboian tokade dani. ¹³Husur enan nusor mai galito len nəḃol pusan, husur naut kəmas lotokəta, ləsakəta ləboi nəsa notogole, naut kəmas lotosəsəloŋ, ləsəsəsəloŋ hən nəsa notokele, ləsələboii. ¹⁴Ale nasoruan siGot aIsaiah tokel uri isarpoh len galito, ike:

“ ‘Len nasəsəloŋan samito, dereh mətesəsəloŋ
be asike mətosəsəloŋ ləboi nəsa notokele,
ale len nakətaan samito, dereh mətekəta
be asike mətokəta ləboi nəsa notogole.

¹⁵ Husur nəkadun alategai egəm ṽonṽon,
pəpadaŋ nədariŋalit eḃulḃulol,
ale namətalit iḃer.

Asike lətamagenan,
namətalit takəta ris nəsa notogole,
nədariŋalit tasəsəloŋ hən nəsa notokele,
nəlolit taləboi natgalenan,
ale lətəpair van hən ginau,
ale nətagol galit lətəmaur.’ ”^d

¹⁶Ale aYesu isor am ke, “Gamito, navoian siGot igol mətukab hən naməta-mito bathut ke lotokəta, mətukab hən nədariŋamito bathut ke lotosəsəloŋ.

^d 13.15 Isa 6.9-10

¹⁷Husur nukel nakitinan mai gamito ke, ahai kelkel ur mai nəvanuan tonor lotosəbūr loləŋon masuŋ ke lətaris nəsa məttorisi, be ləsarisi, loləŋon masuŋ ke lətasəsəlonj hən nəsa məttosəsəlonj həni, be ləsasəsəlonj həni.

AYesu isor vəsvəsai nəbol ƣusan enan
(Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸“Imagenan, səsəlonj hən namilen nəbol hən nəvanuan tobubulan namisurhuwit. ¹⁹Namisurhuwit torus len nəƣisal esuŋan nəvanuan gail lotosəsəlonj hən nasoruan hən natohan pipihəbələn aGot be ləsaləboii, gai tosa vəsa masuŋ tovi təmat egəm, lav kuv namisurhut nasoruan enan dan nəlolito. ²⁰Namisurhuwit torus len naut tobaŋ vat esuŋan alat lotosəsəlonj hən nasoruan, ale vəha-sua ƣai lotəgau gati len nakemkeman. ²¹Avil ləsəkad nəharhət tovi pan gol ləsəmaur sabəlav. Be nəboŋ todaŋ ƣibari o avan ideh ƣemədas buni gol ləbələŋon ƣisa, dereh limayoh tutut, luteh dan nadələmian len nasoruan. ²²Namisurhuwit torus len nəhau tokad nasunite esuŋan alat lotosəsəlonj hən nasoruan avil nə-nau-masuŋ-an hən nəmauran ta daməƣai mai nəgərasian hən na-pul-hən-natite-an aroruŋ gut bun nasoruan gol səvan. ²³Avil namisurhuwit torus len nətan tokənoh esuŋan alat lotosəsəlonj hən nasoruan, lotoləboii, lotoŋan masuŋ. Sual iŋan vəkad 100, sual iŋan vəkad 60, sual am iŋan vəkad 30.”

Nəbol ƣusan hən nawit mai naliol tosa

²⁴AYesu ikel nəbol ƣusan sual am mai galito, ike, “Natohan pipihəbələn aGot len nəmav imaiegai: Ikad avan sua tobubulan namisurhuwit tovoi len nəmarireu san. ²⁵Be nəboŋ topat len mariug, aenemi sua egəm, ebubulan namisurhuliol tosa len nəmarireu tokad nawit tia, ale ivan.^e ²⁶Nəboŋ nawit totoŋ, tubat ƣiŋan, naliol tosa am itov. ²⁷Naslev gail simahean naim logəm həni, luke, ‘Nasuŋ, gaiug gobubulan namisurhuwit tovoi len nəmarireu saŋ be gagai epul hən naliol tosa! Imabe?’ ²⁸Ale ikel mai galit ke, ‘Aenemi sua igol nategai.’ ƣa naslev gail lousi ke, ‘Guke namteput tuan naliol enan a?’ ²⁹Ris toke, ‘Ao, nəboŋ mətbeputi, dereh məteput mədas nawit am. ³⁰Riŋ gəlar ƣisi aritov ƣonƣon vəbar nəmatuan, ale len nəboŋ hən nəmatuan, dereh nikel mai nəvanuan nəmatuan ke lepəpehūn gəlaru, baŋis tuan naliol tosa hən ləbepəŋasi, ale baŋis tuan nawit vi lan naim sagw notoriŋriŋ nəhanian lan.’ ”

Nəbol ƣusan hən namisurhumastat
(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹AYesu iŋol ƣusan tətəs ike, “Natohan pipihəbələn aGot len nəmav imaiegai: Ikad namisurhumastat avan sua tomabule len nəhol san.

^e 13.25 Naliol tosa enan ehun nawit, be evi behi, igol nəvanuan eru.

³²Ekəkereh səhor namisurhuhanian tiltile gail, avil nəboŋ totov, egəm tibau səhor nəhanian gail len nəhol, ale egəm vi hai, hən ke nəman naməsav logəm um hən nəhai ɲodɲod salit len nəpashət gail.”

Nəbol ɲusan hən nayis

(Luk 13.20-21)

³³AYesu ikel nəbol ɲusan. Ike, “Natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai: Mitinau nayis, apəhaʋut sua tolavi. Eɓundasi len nəhad nəflaua totor van vəbar nəflaua kavkav totob.”^f

³⁴AYesu ikel natgalen ɲisi mai naluʋoh gail len nəbol ɲusan. Nəboŋ tosor mai galito, ikel nəbol ɲusan akis ɲai.^g ³⁵Igol tomaienen hən ɓigol nəsa ahai kelkel ur tokele ɓisarpoh ke,

“Nəboŋ nəbesəŋav hən nabuɲogw, dereh nisor len nəbol ɲusan, dereh nikel ur natit gail lotosusuah ta sutuai len natuɓatan, nəboŋ notoum hən navile a pan.”^h

AYesu isor vəsvəsai nəbol hən naliol tosa

³⁶Beti aYesu eriŋ naluʋoh, evi lohoim. Ale ahai susur san gail logəm həni, luke, “Kel mai ginamito bai, namilen nəbol hən naliol tosa len nəmarireu.” ³⁷Isor var galit ke, “Atenan tobubulan namisurhuwit tovoi evi aNatun Nəvanuan, ³⁸ale nəmarireu evi navile a pan. Namisurhuwit tovoi lovi alat lototoh pipihabəlan aGot. Naliol tosa lovi alat sitenan tosa vəsa masuʋ tovi təmat. ³⁹Ale aenemi tobubulan namisurhuliol tosa, evi natəmat. Nəboŋ hən nəmatuan evi nəboŋ hən nanoŋan hən navile a pan, naɲilen hən natit ɲisi, ale alat nəmatuan lovi aɲel gail. ⁴⁰Suɓan alat nəmatuan lotobaŋis tuan naliol tosa hən nəhab ɓihani, dereh timagenan len naɲilen hən natit ɲisi. ⁴¹Dereh aNatun Nəvanuan tesəvat aɲel san gail hən ləbepəpəhun galit ɲisi lotogol nəvanuan ɓigol nəsaan, mai alat lotogol nəsaan, dan natohan pipihabəlan. ⁴²Dereh aɲel gail libar hən galito vi lan nəhab topud vəsa; len naut enan dereh litaŋ, likat ɓurbur nariʋolito.ⁱ ⁴³Beti alat lotonor dereh lesuɓan namityal toɓial habat len natohan pipihabəlan aTəmalito. Nəvanuan tokad nədaraŋan tesəsəloŋ!

Natohan pipihabəlan aGot len nəmav

⁴⁴“Natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai: Ikad nakontit sua tovoi buni, nəvat han tosoɓur, tosusuah len nəmarireu sua. Ale avan sua isaɓi. Itavun tətəs həni. Ale len nakemkeman san ivan, eɲur hən natit ɲisi tokade ale ia ʋur nəmarireu enan hən ɓikad natenan tovoi.

^f **13.33** *Nəhad nəflaua totor* evi nəflaua tosoɓur, len nasoruan ta Kris lokisi hən sata totor.

^g **13.34** Hən naves 34-35, Mak 4.33-34

^h **13.35** *Psa 78.2* ⁱ **13.42** *Nəhab egai tosor husu-*ri epud vəsa vagol nametəlai tovi wai.

⁴⁵“Nukele am ke, natohan pipihabēlan aGot len nāmav imaiegai: Ikad avan sua toṽur natit gail, ṽur hən gail, todoṽ nanesnes tovoi gail. ⁴⁶Ale nəboṽ tosaṽ nanesnes sua, nəvat han totibau, ivan, ṽur hən natit ṽisi tokade, ale ia ṽur nanesnes enan.

⁴⁷“Nukele am ke, natohan pipihabēlan aGot len nāmav imaiegai: Nəvanuan galevis lubar hən nalevlev len naḽiltiwai. Sədareh ikad naməṽod totiltile tosoḽur tovisivis lan. ⁴⁸Ale nəboṽ topul, lolivi vahut, lobətah, losəṽon tovoi gail len nəhad sua ale lubar hən tosa gail vi tut. ⁴⁹Dereh timagenan len nəboṽ hən nanəṽan hən navile a pan, nagilen hən natit ṽisi. Aṽel gail dereh lia pəpəhun alat lotosa vəsa dan alat lotonor. ⁵⁰Dereh libar hən alat lotosa vi lan nəhab topud vəsa vagol nametəlai tovi wai; len naut enan dereh litaṽ, likat ḽurḽur nariṽolito.”

⁵¹AYesu eus galit ke, “Mətələboi səhot natgalen ṽisi māu a?” Lusor vari ke, “Evoi, namtələboi.” ⁵²ṽa ikel mai galit ke, “Ahai ṽusan hən nalo siMoses togəm vi ahai susur len natohan pipihabēlan aGot len nāmav, ahai ṽusan enan esumən amahean naim topul hən nakontit gail. Eriṽ natgalenan len naut sua hən ləḽesuh ei. Ale ilav nakontit toveveu mai nakontit tomatu dan naut enan.”

Lomətahun aYesu len naut a Nasaret

(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³Nəboṽ aYesu tokel nəḽol ṽusan galenan tonəṽ, eriṽ naut enan. ⁵⁴Ale nəboṽ tobar naut a Nasaret, naut totibau lan, eṽusan len naim naḽonḽonan salito. Galit luṽaṽ, luke, “Eee, namitisau hən nəmauran tovoi egai, gai ilavi a be? Nəḽaṽan hən ḽigol namerikel gail, ilavi a be? ⁵⁵Be savi anatun ulumən sinəvanuan na-um-im-an a? Anan, nahəsən aMeri a? Aṽan aJemes, aJosef, aSimon mai aJutas a? ⁵⁶Ale aṽavinen gail ṽisi ləsətoḽ mai gidato a? ḽimaianan, ilav natgalen a be? Savi gai hən ḽimaianan!” ⁵⁷Ale nəlolit epəṽasi, lomətahuni. Be aYesu ikel mai galit ke, “Ahai kelkel ur ideh, len naut ṽisi loputsani len nənauan salito, be len naut a im san mai len naim san, lunau ke tovi ut kəmas.” ⁵⁸Ale aYesu sagol namerikel sasəḽur len naut enan husur lupar ḽəlomian lan.

Nəmatan siJon Baptais

(Mak 6.14-29; Luk 9.7-9)

14 ¹Nəboṽ aHerot Antipas tosaṽəloṽ hən na-kel-uri-an husur aYesu, ²ikel mai naslev lotokətkəta təban ke, “Atenan aJon Baptais bolai! Ile məhat dan nəmatan, imagenan nəḽaṽan hən ḽigol namerikel gail ipat lan.”

³AHerot ekəmaianan husur a mō igol ke lototah gat aJon, riṽi len naim bəḽaṽis sil abareab siHerot, aHerotias tovi asoan aFilip, aHerot aṽan aFilip tosaḽar kuvi. ⁴Lutah gat aJon husur ikel titau hən aHerot ke,

“Len nalo sanor hən gəḃesəhar alitenan.”^j ⁵AHerot ike tigol aJon timat be emətahw len nəlol paŋpaŋ sinaluṽoh bathut lunau ke aJon tovi ahai kelkel ur.

⁶Len nəhanan hən nəboŋ nəpasian siHerot, anatvavin aHerotias isav len nəholito ale aHerot ehəhaṽur habat həni. ⁷Imagenan ita gat na-kel-gati-an sua hən ḃeviol hən natideh gai ḃeləŋoni maii. ⁸ŋa nəboŋ anan tokel maii hən nəsa hən ḃeusi, natəbarehreh ikel mai aHerot ke, “Noləŋon nəkadun aJon Baptais, gegai, len nasiloh!” ⁹Ale naut kəmas ilolosa, bathut na-kel-gati-an san gai tota gati, mai alat lotosuh len nəhanan, aHerot ikele hən nasoltia galevis ke tehum tousi. ¹⁰Ale lovi lan naim bəbaŋis, luta kotov nəkadun aJon. ¹¹Loriŋ nəkadun len nasiloh, pati, lavi mai natəbarehreh topati vəlavi mai anan. ¹²Beti ahai susur siJon logəmai, lupat niben van vətavuni. Ale nəboŋ lototavuni tonon, luvan hən aYesu, lukel nəsa tovisi maii.

AYesu evəŋan alaluṽan lotovi 5000
(*Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Jon 6.1-14*)

¹³Nəboŋ aYesu tosəsəlon hən na-kel-uri-an husur aJon, isah len nəḃot sua, eriŋ naut enan hən ḃitoh səḃon len naut toḃəḃesw. Nəboŋ naluṽoh gail lotosəsəlon həni, loriŋ nəḃiltivile gail, luyar a ut husuri. ¹⁴Nəboŋ aYesu tomariŋ dan nəḃot, eris nəḃiltiluṽoh, nəlon itaŋis galito ale igol alat lotoməsah lumaaur.

¹⁵Nəboŋ naut togomgom, ahai susur san gail logəm həni, luke, “Naut eg ipat a tut dan navile gail. Namityal ivan ḃisi tia. Səvat naluṽoh van, hən ləḃevi lan navile gail hən ləḃidas hanian hən ləḃeṽuri.” ¹⁶Ris aYesu tokel mai galit ke, “Salivan, gamit māu mitilav nəhanian mai galito.” ¹⁷Lukel maii ke, “Be namtsəkad natideh gegai, natuhḃəta torim mai naieh toru ŋai.” ¹⁸Ale ike, “Tariv gail gəm, mai ginau.” ¹⁹Beti ikel mai naluṽoh ke lebətah len naliol. Ale ilav nabəta torim mai naieh toru, ekəta vi lan nəmav, ikel nasipaan. Eḃur gail, ilav nabəta mai ahai susur san gail ale loṗəpehun gail mai naluṽoh. ²⁰Galit ḃisi luhan, luhanukub, ale losəsəŋon hudhuhanian van, gol nəhad tovi 12 lopul.^k ²¹Ikad alaluṽan lotovi 5000 lotohan, be ikad alatṗəhaṽut mai alahutai am.

AYesu iyar len nəḃon nəwai
(*Mak 6.45-56; Jon 6.15-21*)

²²Beti aYesu igol ahai susur gail lusaḃ len nəḃot hən ləḃeil a mō vi lan nətarhət nəḃiltiwai. Ale gai esəvat naluṽoh gail hən ləḃeriŋ naut enan. ²³Nəboŋ tosəvat galit tonon, aYesu etəṽehuh səḃon vi lan nəṽehuh hən ḃisor mai aGot. Ale nəboŋ naut togomgom itoh səḃon ei. ²⁴Len namityal

^j 14.4 Lev 18.16, 20.21 ^k 14.20 2Ki 4.42-44

enan, nabot isal vi rivuh a tut dan natan. Nəwai ekudkud vapus, gol iʋas nabot husur isoh būr nəlan. ²⁵Len nadudulan soṃilan naut səlan sal be aYesu egəm hən galito, iyar len nəpon nabiltiwai. ²⁶Nəboŋ ahai susur gail lotoris toyaryar poniwai, nəkadulit eʋurʋur. Lukai ke, “Wao! Nanunun sua bolai.” Ale ninelit epil gol lukai habat. ²⁷Vəha-sua ŋai aYesu isor mai galit ke, “Samtemətahw! Məteil būri! Ginau bogai!” ²⁸APita ikai van həni ke, “Nasuḃ, ḃevi gaiug kitin, kel mai ginau ke niyar len nəpon nəwai van hən gaiug.” ²⁹Ale ike, “Gəmai!” Nəboŋ aPita tomarin dan nabot, iyar poniwai van hən aYesu. ³⁰Be nəboŋ aPita toris nəlan todaŋ, emətahw, etuḃat sar maduŋduŋ ale ikai ke, “Nasuḃ, numat! Liv kuv ginau!” ³¹Vəha-sua ŋai aYesu isar hən navəlan, itah gati, ale ike, “Gaiug gotokad natuhdəlomian ŋai, nəloṃ eur ginau mabe?” ³²Ale nəboŋ artosah len nabot, nəlan idar buni. ³³Beti alat len nabot lulotu həni ke, “Govi aNaturan aGot kitin.”

³⁴Nəboŋ lotolav tukot len nabiltiwai, luvahut len naut a Kennesaret. ³⁵Nəboŋ alat len naut enan lotokəta ləboi aYesu, lopisul van hən naut pisi todar vis naut enan ale losəhar alat lotoməsah van həni. ³⁶Loŋiri ke tidaṃ hən ləḃibar ŋai nasuṃarhət nahurabat san, ale galit pisi lotobari lumaur.

Inor ke niben nəvanuan ḃiveveu o nəlon ṃau?
(Mak 7.1-13)

15 ¹Beti naFarisi gail mai ahai pusan hən nalo luyar a Jerusalem gəm hən aYesu, luke, ²“Imabe ahai susur saṃ gail lupal sob dan naḃisal hən naḃide sihaʋut sidat gail ta sutuai? Husur ləsakəkəsəval nəboŋ lotohan.” ³Ris aYesu tosor var galit ke, “Gamit, imabe mətoḃur kotov nalo siGot ṃos mətḃehusur naḃide samit ta sutuai? ⁴Bathut aGot ike, ‘Putsan atəmaṃ mai anaṃ matmat len nənanuan saṃ,’¹ ikele am ke, ‘Avan ideh tosor tosa todaŋ hən atəman o anan, gai timat ebun ṃau.’” ⁵⁻⁶Avil gamito, mətumakuv dan nalo siGot hən mətḃehusur naḃide samit ta sutuai nəboŋ mətoḃusan ke, ‘Avan ideh ḃikel mai atəman o anan ke, “Nəsə notokade hən nəḃevi tarhət saṃ, noviol həni tia mai aGot. Gai ḃigol ḃimagenan, inor ŋai ke asike eputsan atəman len nənanuan san.”’ Gamito, mətugol ke nakelean siGot evi naut kəmas ŋai. ⁷Mətovi nəvanuan gəgəras ŋai. Nəsə aGot tokele len nabuŋon aIsaiah husur gamito ekitin. Ike,

⁸“ ‘Nəvanuan galegai loputsan nahəsagw len nasoran salito, be len nəlolito, lunau ke notovi naut kəmas.

⁹Lulotu sobuer hən ginau, loḃusan hən nakelean sinəvanuan,

¹ 15.4 Exo 20.12; Deu 5.16 ṃ 15.4 Exo 21.17; Lev 20.9

hum tovi lo sagw.’”ⁿ

Nəsa igol nəvanuan saveveu?

(Mak 7.14-23)

¹⁰Beti aYesu ekis naluṽoh gəmai, ikel mai galit ke, “Mətesəsəlonj hən nəsa notokele, məteləboii. ¹¹Savi nəsa tovi lan nəpan togol nəvanuan toḃiṇḃiṇal len nəhon aGot. Ao, evi nəsa tovivile dan nabuṇon togol nəvanuan tosa, evi nəsa tokele togol nəvanuan saveveu.” ¹²Beti ahai susur gail logəm həni luke, “Nəboṇ naFarisi gail lotosəsəlonj hən nəsa gotomadhakele, igol nəlolit isa. Goləboii māu a?” ¹³Ris aYesu tosor var galit ke, “Nəhai ideh aTəmagw len nəmav səmabule, dereh teput kuvi. ¹⁴Riṇ galit lesuh! Lovi metḃesw gail lotosəhar alat ləsakəta. Nametḃesw sua ḃesəhar nametḃesw togon, dereh gəlar pisi ariteh, arimasur len naḃur.” ¹⁵Ale aPita ike, “Kel namilen nasoruan kəta enan mai ginamito.” ¹⁶AYesu ike, “Gamito am, mətsaləboi səhoti a? ¹⁷Mətoləboii tia ke natit pisi tovi lan nəpan nəvanuan, evi lan natəbaṇ van, evivile vi lan nalitavtav. ¹⁸Avil natit gail nəvanuan tokele, nəsa tovivile dan nabuṇon, egəm len nəsa topat len nəlon, ale natgalenan lugol nəvanuan isa, saveveu. ¹⁹Husur natgalegai logəm len nəlon: nənauan tosa, nagolean hən nəmatan, naitian toḃur kotov nəlahan, naitian tosa, nəvənanhan, naliboṇan len nakotan, mai nasoruan tomədas nəḃəsan nəvanuan o tomədas nəḃəsan aGot. ²⁰Natgalenan lugol nəvanuan loḃiṇḃiṇal len nəhon aGot. Naṽide hən nakəkəsəvalan len nəhanan sagole!”

Nadəlomian sitobṽaKenaan

(Mak 7.24-30)

²¹Beti aYesu eriṇ naut a Kalili, evi lan naut pəpadaṇ hən nabiltivile eru, a Tair mai a Siton. ²²AtobṽaKenaan sua totoh len naut enan, egəm hən aYesu, ikai ke, “Nasub, aNatun siTevit, gilolosa hən ginau. Natəmat sua emədas anatvavigw vəsa!” ²³Be aYesu sator vari len nasoruan ideh. Ale ahai susur san gail logəm həni luke, “Səvati vi tut bathut ehurur gida-to, ikai walwal!” ²⁴Len na-sor-vari-an san aYesu ike, “AGot esəvat ginau van hən alat a Israel ṇai lotohum nasipsip gail lotomasig.” ²⁵ṇa alitenan egəm, teh bathurien aYesu, ike, “Nasub, gevi tarhət sagw!” ²⁶AYesu ike, “Sanor hən nəḃilav kuv nabəta hinatugw gail hən nəḃibar həni van hən nalipah gail.” ²⁷Ris aliten toke, “Evoi, Nasub, be nalipah gail loləboi ləḃihan nasugut nabəta torus vi pan dan natev simasta salito.” ²⁸Ale aYesu isor vari ke, “Bareab, gaiug gukad nadəlomian totibau masuṽ! Tevisi mōs gaiug hum gotoləṇoni.” Ale anatvavin imaur len namityal enan van.

ⁿ 15.9 Isa 29.13

AYesu igol isobur lumaaur

²⁹AYesu erin naut enan, etəlmam vi Kalili, iyar husur nətarhəbilitiwai Kalili. Ale etəvehuh vi lan nəvehuh, ebətah ei. ³⁰Naḃiltiľuḃoh gail logəm həni, losəhar alat lotogau, nametḃesw gail, alat narielit tosa gol ləsəyar, naḃut gail mai isobur am. Loriḃ gailit bathurien aYesu ale igol gailit lumaaur. ³¹Naluḃoh lumaḃmaḃ len nəsa lotorisi. Naḃut gail lusor; alat narielit tosa, nibelit ivoḃəvoḃ, lumaaur; alat lotogau luyar; mai nametḃesw gail lokəta. Ale lusal suh nəyalalan siGot silat a Israel.

AYesu evəḃan alaluḃan lotovi 4000

(Mak 8.1-10)

³²Beti aYesu ekis ahai susur san gail gəmai ike, “Nəlogw itaḃis alategai, husur lutah mai ginau len nəmariboḃ totor tia ale ləsəkad natideh hən ləḃihani. Nəsaloḃon nəḃesəvat galit van malkəkāt. Nəḃigole, dereh limatmatioḃ husur naḃisal salito.” ³³Ale ahai susur gail lukel maii ke, “Len naut toḃḃesw topat səḃon maiegai, namtilav natuhḃəta tihau mabe hən namtḃevəḃan naḃiltiľuḃoh egai?” ³⁴AYesu eus galit ke, “Mətukad natuhḃəta evis?” Luke, “Namtukad eməlevru mai natuhieh galevis.” ³⁵Ŋa aYesu ikel mai naluḃoh ke leḃətah len tan. ³⁶Ilav natuhḃəta toməlevru mai naieh gail, esipa vi təḃan aGot hən nəhanian, eḃuri, lavi mai ahai susur gail ale lopəḃehuni mai naluḃoh. ³⁷Galit ḃisi luhan vəhanukub. Ale losəḃon nahudhuhanian van gol nəḃad toməlevru lopul. ³⁸Ikad alaluḃan lotovi 4000 lotohan, be ikad alatḃəḃəḃut mai alahutai gail am. ³⁹Beti aYesu esəvat naluḃoh gail van. Ale isah len naḃot, igam van vəḃar naut a Makatan.°

Lous taltal hən aYesu hən namerikel

(Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

16 ¹Boḃ sua naFarisi mai naSattiusi gail logəm hən aYesu. Loləḃon ke aYesu tigol nəḃaban, ḃa lousi hən ḃəḃusan galit hən namerikel hən nəḃav. ²Be aYesu isor var galit ke, “Nəboḃ namityal tomasur mətuke, ‘Pelan dereh naut tivoi husur nəmarigw ikathab,’ ³ale len nadudulan mətuke, ‘Daməḃai naut ibatmot, nəmarigw epit vi məḃat mai nəḃav epitau. Dereh naut tisa. Naḃiltius dereh teus.’ Mətoləboi mətḃeris nəsa tovisi len nəḃav, ale vəḃa-sua ḃai mətoləboi ke naut tivoi o tisa, be mətodədas mətḃeris ləboi namilen nəsa tovisi len nəḃoḃ gail ta daməḃai. Mitimabe? ⁴Gamit naur ta daməḃai mətusa, mətḃəḃəḃ len aGot suḃan aḃəḃəḃut toḃusur auluḃan tilitile, səḃəḃ len asoan. Mətous namerikel, avil asike

° 15.39 Datsaləboi savoi naut a Makatan topat lan, be datoləboi ḃai ke topat tarhəbilitiwai Kalili.

nugol namerikel ideh, be dereh nigol ʔai namerikel hən nasuhunian sihai kelkel ur, aJonah.” Ale aYesu eriŋ galito, ivan dan galito.

Nayis hiFarisi mai Sattiusi gail

(Mak 8.14-21)

⁵Nəboŋ ahai susur gail lotogam tukot vəbar nətarhət nabiltiwai, nəlolit iboŋ-boŋ hən ləbesəŋon nabəta ideh van. ⁶Ale aYesu ikel mai galito ke, “Mətelələgau hən gamit gabag! Mətekətkəta gol gamito dan nayis hiFarisi mai Sattiusi gail.” ⁷Lusor mai galit gabag ke, “Ekəmaienan husur datsəlav nabəta ideh gəmai.” ⁸AYesu eləboi nənauan salito ʔa ike, “Gamit məttokad natuhdəlomian ʔai, mətuhol husur nabəta mətsəkade hən nəsa? ⁹Mətsaləboi sal a? Nəlomit iboŋboŋ hən natuhbəta torim hilat lotovi 5000 mai nəhad gail pisi məttosəŋoni a? ¹⁰Nəlomit iboŋboŋ hən natuhbəta toməlevru hilat lotovi 4000 mai nəhad gail pisi məttosəŋoni a? ¹¹Imabe? Mətunau sal ke nusor husur nabəta m̄au a? Aoa! Be nukel mai gamit tətəs ke, kətkəta gol gamito dan nayis hiFarisi mai Sattiusi gail!” ¹²Beti len namityal enan ʔai lunau səhoti ke nəboŋ tokel nalələgauan mai galito, gai sasor husur nayis len nabəta. Ao isor tas nəpusanan siFarisi mai Sattiusi gail.

APita ikel kot aYesu

(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³AYesu eriŋ naut enan ale nəboŋ tobar naut a Sisarea Filippi, eus ahai susur san gail ke, “Nəvanuan gail lotosor husur aNatun Nəvanuan, luke tovi ase?” ¹⁴Lusor vari ke, “Galevis luke aJon Baptais. Galevis luke aElijah. Galevis am luke aJeremiah o ahai kelkel ur sual am.” ¹⁵Beti eus galit ke, “Be gamito, mətunau ke ginau ase?” ¹⁶ASimon Pita isor vari ke, “Gaiug boh aKristo, aNatun aGot nəkadun nəmauran.” ¹⁷Ale aYesu ikel maii ke, “Tivoi hən gaiug, aSimon anaton aJonah! Savi avan ideh len navile a pan tokel vəhot natenan, be aTəmagw len nəmav ikel vəhoti mai gaiug. ¹⁸Nukele am mai gaiug ke govi aPita, nəvat, ale dereh neum hən naim sagw len nəvat enan, naim sagw tovi vanuan sagw gail. Ale nədaŋan hən nəmatan edədas bəsəhor galito. ¹⁹Nukele am mai gaiug ke, dereh neviol hən naki hən nabopita hən natohan pipihəbəlan aGot len nəmav mai gaiug. Natideh gəbikəi tasi len navile a pan, evi nəsa aGot tokai tasi tia len nəmav. Ale natideh gəbidaṁ hən len navile a pan, evi nəsa aGot todaṁ hən tia len nəmav.” ²⁰Beti aYesu ikel ʔuli hən ahai susur gail ke salikel avan ideh ke gai tovi aKristo, aGot totabtabuh lan.

AYesu epəhav utaut hən nəmatan san

(Mak 8.31–9.1; Luk 9.22-27)

²¹Len nəboŋ enan van, aYesu etuḃat kele iḃarḃar mai ahai susur san gail ke timasvi Jerusalem ale timasləŋon tisa vəsa len nəvide tosoḃur len

ᵖ 16.9 Mat 14.15-21 ᵘ 16.10 Mat 15.32-38 ᵚ 16.19 Mat 18.18; Jon 20.23

navəlan alat lotoil a ño hən nəvanuan gail, aḃiltihai tutumav gail mai ahai ɸusan gail hən nalo. Ale dereh ligol timat. Beti len nəmaribonɸ ɸitor dereh aGot tigol tile məhat. ²²Beti aPita eliv aYesu vi tarhəte, etubat sor lan, ike, “Satimaiean, Nasuḃ! Natgalenan salevisi hən gaiug!” ²³Be ipair van hən aPita, ike, “Gevi tahw dan ginau aSetan! Gugol risi hən nəḃipes haḃetw hən nəḃiteh. Nənanuan saḃḃ gail ləsəpat len nəsa aGot toləɸoni, lohusur naləɸonian sinəvanuan ɸai.”

²⁴Beti aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Avan ideh ɸike ɸehusur ginau, timaske, ‘Aoa,’ hən nənanuan mai naləɸonian san gabag, timasvus nəhai balbal san, tehusur ginau. ²⁵Husur avan ideh ɸike ɸiwol hən nəmauran san gabag hən ɸetəgau gat nəmauran san, dereh timasig. Be nəmauran san ɸimasig ḃos ginau, dereh tikad nəmauran vi sutuai. ²⁶Nəvanuan ɸikad natit ɸisi len navile a pan, be nəmauran san vi sutuai ɸimasig, imabe? Ikad nəsa? Nəvanuan eləboi ɸeviol hən nəsa hən ɸikad nəmauran enan a? ²⁷Bathut aNatun Nəvanuan dereh tegəḃ ta bog. Dereh tegəḃ mai aɸel san gail len nədaɸan mai namənas seTəman. Len nəbonɸ enan, dereh tilav naɸurɸuran mai nəvanuan gail hən natit ɸisi lotogole, tinor hən nəsa lotogole. ^s ²⁸Nokitin mai gamit ke, gamit galevis məttoil gegai, asike lumat van vəbar ləḃeris nagəmaian siNatun Nəvanuan hən beil a ño hum aKiɸ.”

Namənas kitin siYesu
(*Mak 9.2-13; Luk 9.28-36*)

17 ¹Len nəmaribonɸ toməlevtes husur nəbonɸ enan, aYesu esəhar aPita, mai alarmiḃan, aJemes mai aJon. Esəhar galit səbolito vi məhat len naḃehuh sua tosaḃsah. ²Ale len nəholito egəḃ tile, nəhon eḃial hum namityal, nahurabat san egəḃ pəhapəhw buni vabilbil. ^t ³Vəha-sua ɸai loris aMoses mai aElijaḃ artohol mai aYesu. ⁴APita isor mai aYesu, ike, “Ivoi hən dattotoḃ gegai. Gəḃeləɸoni, dereh neum hən nəpasvaləval titor, tesua esaḃḃ, tesua siMoses, mai tesua siElijaḃ.”

⁵Nəbonɸ aPita tosor sal, nəmavukasw toḃial habat ikabut gol galito, ale nadoldol sua len nəmavukasw ike, “Ategai evi aNatugw uluḃan noto-ləmas buni, notohəhaḃur həni. Səsəlonɸ husuri!” ⁶Nəbonɸ lotosəsəlonɸ hən natenan, ahai susur gail luteh, kəta vi pan, nəlolit epil vəsa. ⁷AYesu egəḃ hən galito, ibar galito, ike, “Mitile məhat. Samtemətahw.” ⁸Ale nəbonɸ lotokəta vi məhat, lokəta ris aYesu səḃon ɸai, ləsaris avan ideh am.

⁹Nəbonɸ lotomariɸ vi pan len naḃehuh, aYesu ikele hən galit ke, “Samtikel ur nəsa məttorisi mai avan ideh am vir aGot ɸigol aNatun Nəvanuan ɸile məhat dan nəmatan.” ¹⁰Beti ahai susur gail lousi ke, “Ahai ɸusan hən nalo luke aElijaḃ timasgəḃ a ño, be lukele hən nəsa?” ^u

^s 16.27 Psa 62.12; Rom 2.6 ^t 17.2 2Pit 1.16-18 ^u 17.10 Mal 4.5

¹¹AYesu isor var galit ke, “Evoi, tarhət sua, aElijah dereh tegəm a mō hən b̄igol təlmam hən natit p̄isi ləb̄inor. ¹²Be len nətarhəte am, nukele mai gamit ke, aElijah egəm tia, ale nəvanuan gail ləsakəta ləboii, lugol nəsa lotoləŋoni həni. Imagenan, dereh ligol aNatun Nəvanuan am teləŋon tisa vəsa.” ¹³Len namityal enan ŋai ahai susur gail lunau səhoti ke aYesu isor mai galito husur aJon Baptais.

AYesu igol natətai sua tokad natəmat imaur

(Mak 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴Nəboŋ lototəlmam dan nəvəhuh tonon, logəm hən naluṽoh, ale auluman sua egəm hən aYesu, etəŋedur bathurien, ¹⁵ale ike, “Nasuḃ, gilolosa hən anatugw uluman husur nahumatmat ibari gol ke eləŋon isa vəsa batbat. Husur iteh len nəhab tabtab ale iteh vəha-soḃsoḃur len nəwai am. ¹⁶Nosəhari van hən ahai susur saṃ gail avil lodədas ləb̄igol b̄imaur.” ¹⁷AYesu isor vari ke, “Eee naur egai mətətomətahun nadəlomian, məttohusur nəp̄isal tosa tokaḃkaḃur, nitoh mai gamit tebəlav mabe? Mətuṽar dəlomian van van van nupetəmas həni. Səhar natətai gəmai!” ¹⁸Beti aYesu esivoh len natəmat ale imakuv dan natətai, ale len namityal enan van imaur buni.

¹⁹Ale ahai susur gail logəm hən aYesu, lusor səḃolit maii ke, “Imabe ginamit namtsaləboi namtəbehut natəmat enan?” ²⁰⁻²¹Ale ikel mai galit ke, “Mətodədasi bathut nadəlomian samit em̄idol, ekəkereh masuṽ. Husur nokitin mai gamit ke, mət̄bikad nadəlomian hun namisurhumastat tomarisoris mətələboi mət̄bikel mai nəvəhuh egai ke, ‘Gerus van ea!’ ale dereh terus. Naut kəmas mətunau ke mətodədas mət̄bigol natesua, dereh mətələboi mət̄bigole.”^v

AYesu isor tətəs husur nəmatan san

(Mak 9.30-32; Luk 9.43b-45)

²²Nəboŋ ahai susur gail lotobonbon len naut a Kalili, aYesu isor mai galit ke, “Avan sua dereh teriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail. ²³Dereh ligol timat, ale len nəmaribon titor aGot tigol tile məhat.” Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ahai susur gail loləŋon isa masuṽ.

Nətaks hən naim siGot

²⁴Nəboŋ aYesu mai ahai susur san gail lotobar naut a Kapernaum, alat lototariv tuan nətaks tovi nətrahma toru, logəm hən aPita luke, “Ahai p̄usan saṃ, eṽur nətaks hən naim siGot m̄au a?”^w

^v 17.20-21 Nalobulat galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: ²¹ Avil mətələboi mət̄behut tomagenan nəboŋ mətəhan be mətətor tuṽ ŋai. ^w 17.24 Exo 30.11-16, 38.26. Nətrahma evi nakoin tovi nəp̄urp̄uran hən nauman hən nəmaribon tosa.

²⁵ APita ike, “Evoi.” Ale nəbonj tobis lohoim, aSimon sakel natideh be aYesu isor a mo maii ike, “Simon, len nənauan sam nəsa inor? Nau nakin gail len navile a pan. Ase eʋur nəlaisens mai nətaks lototariv tuani, anatulit gail o nametbos gail a?” ²⁶ Ale aPita ikel maii ke, “Nametbos gail.” Beti aYesu ike, “Bimaienan, savi len anatulit gail hən ləbeʋuri. ²⁷ Be hən asike nəlolit bipanpan, givan hən nabiltiwai, bar hən nəhau. Naieh metəkav gəbisah həni, səjav hən nabuɲon ale dereh gisaɓ nakoin tovi nəstater.^x Lav kuvi, lavi mai galito moś nətaks sidaru.”

Ase iyalyal səhor galit am

(Mak 9.33-37, 42-48; Luk 9.46-48, 17.1-2)

18 ¹ Len namityal enan ahai susur gail logəm hən aYesu lousi ke, “Ase iyalyal sehor galit am len natohan pipihabəlan aGot len nəmav?”

² Ale aYesu ekis natuhtətai sua gəmai, igol eil rivuh len galito. ³ Beti ike, “Nokitin, nukel mai gamit ke, asike mətbipair dan nəʋide tosa samito hən mətbəsuman atuhlahutai, mitimabe? Asike asike mətobis len natohan pipihabəlan aGot len nəmav. ⁴ Imagenan, avan ideh berin gai hum tovi ut kəmas suʋnan natuhtətai egai, gai iyalyal səhor galit am len natohan pipihabəlan aGot len nəmav. ⁵ Ale avan ideh tohəhaʋur hən natuhtətai suʋnan egai bitah maii len nahəsagw, gai ehəhaʋur hən ginau nəbitah maii.

⁶ “Ale avan ideh bigol atuhlahutai sua, tokad nadəlomian len ginau, biteh len nəsaan, nəpanismen sitenan dereh tisa am səhor ke nəvanuan galevis ləbitahətah hən nabiltivat len naholoan, ale ləbibar həni len tas hən bimadundun butitas tosareh vi pan.^y ⁷ Navile a pan dereh tisa vəsa bathut natit gail lotogol nəvanuan gail lotogol nəsaan. Natgalenan lotomaienan dereh limasvisi be tisa vəsa tibatbat hən nəvanuan togol natgalen ləbevisi. ⁸ Ale, navəlaʋ o narieʋ bigol gaiug gəbigol nəsaan, gita kotovi, bar həni vi tut. Gəbikad nəmauran vi sutuai be narieʋ bisa gol gəsəyar o gugau, natenan esəhor gəbikad narieʋ gəlar pisi arbivoi ale aGot bibar hən gaiug len nəhab topan vi sutuai. ⁹ Namətaʋ bigol gəbiteh len nəsaan, kis kuvi, bar həni vi tut. Gəbikad nəmauran vi sutuai be namətaʋ besua biʋesw, natenan esəhor gəbikad namətaʋ gəlar pisi arbivoi ale aGot bibar hən gaiug len nəhab nəmatan.

Nəbol ʋusan husur nasipsip tomasig

(Luk 15.3-7)

¹⁰⁻¹¹ “Mətelələgau hən gamito! Atuhlahutai ideh tokad nadəlomian len ginau, samtinau ke gai evi naut kəmas. Husur nukele mai gamit ke, aɲel

^x 17.27 Nəstater evi nakoin sua tovi nəpurpuran hən nauman hən nəmaribonj tovat.

^y 18.6 Nabiltivat enan eməlas habat, natoŋki esulsul həni hən bebul dasdas nawit hən beɲəm vi flaua.

gail lotokətkəta təban galito, loləboi tabtab hən ləbisor mōs galito len nəhon aTəmagw len nəməv.^z

¹² “Mitinau natsua. Avan ideh bīkad nasipsip lotovi 100, ale sua iyar lab vi tut sua, mətunau ke tigol nəsə? Dereh atenan teriŋ lotovi 99 lesuh len nəvəhuh hən bīa doŋ tosua toyar lab vi tut. ¹³ Ale bīsabi, nukel nakitinan mai gamito ke, ikemkem təban səhor lotovi 99 ləsəyar lab vi tut. ¹⁴ Imagenan, savi naləŋonian seTəmamito len nəməv hən atuhlahutai galegai ideh bīmasig.”

Nəbathudud nadəlomian sua togol tosa hən gaiug

¹⁵ AYesu isor am ke, “Nəbathudud ideh len nadəlomian bīgol nəsaan hən gaiug, gia sor mai gai səbōn, kel pərpar hən nəsə tosa gai togo-le maii. Gai bəsəsəloŋ səhot nəsə gotokele, gukad təlmam həni suŋan na-ke-wawa-an len nadəlomian. ¹⁶ Be asike bəsəsəloŋ hən gaiug, gesəhar nəvanuan nadəlomian tesua o teru am hən gəbəhusur natosian siGot toke, ‘Nəbōŋ avan ideh bīkel uri ke nəvanuan togon togol nəsaan, nakitinan hən nəsə tokele timasil pərpar len na-kel-koti-an sinəvanuan toru o totor am.’^a ¹⁷ Be asike bəsəsəloŋ husur galito, kel ur natit pīsi mai nəbōnbonan kavkav silat lotokad nadəlomian len naut enan. Asike bəsəsəloŋ husur alat lotokad nadəlomian am, len nənauan saŋ riŋi tesuŋan nametbōs səkad nadəlomian o nəvanuan nətaks.

¹⁸ “Nukel nakitinan mai gamito ke, natideh gəbīkai tasi len navile a pan tevi nəsə aGot tokai tasi tia len nəməv, ale natideh gəbīdam hən len navile a pan tevi nəsə aGot todam hən tia len nəməv.^b ¹⁹ Nukel tətəs hən nakitinan mai gamit ke, gamit bəru arbīkad nənauan bəsua husur natideh len navile a pan, nəsə arbəusi, aTəmagw len nəməv dereh tigole mōs gəlaru. ²⁰ Husur toru o totor lotobōn len nahəsagw, ginau nutah mai galit ei.”

Narubatian

²¹ Beti aPita egəm hən aYesu eusi ke, “Nəbathudud nadəlomian sua bīgol nəsaan tabtab hən ginau, nerubat nəsaan san vəha-vis? Nerubat gail vəha-məlevru a?” ²² AYesu isor vari ke, “Ao, nəsakel ke vəha-məlevru, avil nuke gerubat gail səŋavur vəha-məlevru vəha-məlevru.^c ²³ Imaienan, natohan pipihabəlan aGot len nəməv imaiegai: Ikad nakiŋ sua toke naslev san gail lisar gel nəkabut salit maii. ²⁴ Nəbōŋ totubat us nəkabut salito, losəhar avan sua van həni tokabut hən nətalent tovi 10,000, ale nətalent

^z 18.10-11 Natosian galevis ta sutuai losuhud naves egai: ¹¹ *Husur aNaton Nəvanuan egəm hən bilav kuv alat lotomasig dan nəsaan salito.* ^a 18.16 Deu 19.15 ^b 18.18 Mat 16.19; Jon 20.23 ^c 18.22 Nəbōŋ aYesu ekəmaienan, namilen ke datimasrubat nəsaan sinəvanuan nadəlomian tabtab, nanonŋan tebuer.

esua ɲai evi naɸurɸuran hən nauman hən nasihau tovi 15. ²⁵Husur atenan todədas ɸisar gel nəkabut enan, amasta san ikele hən ke teɸur hən asoan mai anatun gail hən ləɸegəm vi slev gail ale teɸur hən natit ɸisi am gai tokade, hən ɸisar gel nəkabut san. ²⁶Ŋa naslev iteh bathurien, eɲiri ke, ‘Sagesigarir hən ginau, ale dereh nisar gel təlmam hən natit ɸisi mai gaiug.’ ²⁷Nəlon amasta itaɲis naslev san enan, ikas kuv nəkabut san, eriɲi hən ɸivan.

²⁸“Beti naslev enan evivile, etut len naslev togon tovi galit sua ɲai tokabut san hən nəvat, natenarius tovi 100.^d Ale naslev itah gat togon, tuɸat təgau gat naholoan, ike, ‘Sar gel nəvat gotokabut hən len ginau!’ ²⁹Ale naslev togon iteh bathurien eɲiri ke, ‘Sagesigarir hən ginau, ale dereh nisar gel təlmam hən mai gaiug.’ ³⁰Be naslev ta mō emətahuni. Ivan, gole hən ləɸitah gat togon, riɲi len naim ɸəbaɲis vir ɸisar gel ɸis nəkabut san. ³¹Nəboɲ naslev galen am lotoris nəsa tovisi, lulolosa masuɸ, ale lua kel ur natit ɸisi lotovisi mai amasta salito. ³²Ale amasta ekis naslev ta mō gəmai, ikel maii ke, ‘Govi slev gotosa vəsa batbat! Ginau nukas kuv nəkabut sam ɸisi husur goɲir ginau hən. ³³Ivoi am gətəlolosa hən naslev togon suɸan ginau notololosa hən gaiug.’ ³⁴Ale len nəlol paɲpaɲ san, amasta eriɲi len nəvəlan alat lotəkətkəta kəkəkol hən naim ɸəbaɲis hən ləɸigol niben atenan ɸəpəɲas vir ɸisar gel natit ɸisi gai tokabut hən. ³⁵Len nəvəde tomagenan, len nəlomito asike mətɸəruɸat kitin hən nəsaan sinəbathudud nədəlomian ideh lotogol tosa hən gamito, aTəmagw len nəmav dereh tigol timaienan hən gamito.”

Natiṽosan
(*Mak 10.1-12*)

19 ¹Nəboɲ aYesu tokəmaienan tonon, eriɲ naut a Kalili, evi Jutea len naut tarhəwisel Jortan. ²Nabiltiluṽoh gail lohusuri, ale igol galit lumaur ei.

³Beti naFarisi galevis logəm hən aYesu, loləɲon ke tekəkəkos len nasoruan san, mədas nahəsan ale lousi ke, “Inor hən auluɸan ɸetiṽos hən asoan, riɲ gabulani husur nənanuan o nələɲonian sitenan ɲai a?^e” ⁴Ris aYesu tosor var galit ke, “Mətsaṽuruɲ natosian siGot toke ‘sutuai len natuɸatan aGot igol naluɸan mai napəhaṽut a?’^f ⁵Ale aGot ike, ‘Bathut natenan, naluɸan dereh teriɲ atəman mai anan hən ɸeudud mai asoan, ale aresua suɸan artovi niben tosua ɲai.’^g ⁶Husur arsarū am, arosua ɲai. Imagenan, naududan aGot togole, nəvanuan satepəpəhuni.” ⁷Ale lousi ke, “Bimagenan, aMoses ikel nalo toke, ‘Naluɸan tilav nələɸulat hən

^d 18.28 *Natenarius* evi nəvat naɸurɸuran hən nauman hən nəmariboɲ tosua.

^e 19.3 Natiṽosan evi na-tos-gati-an hən napəpəhwan silarmisoan sua hən asike arɸilah am.

^f 19.4 Gen 1.27, 5.2 ^g 19.5 Gen 2.24

natiṽosan mai asoan ale tesəvati van,^h ikele husur nəsa?^h 8 AYesu ikel mai galit ke, “AMoses idam̃ hən ke məttotiṽos hən asoamito husur nəkadumit ihaihai masuṽ, avil sutuai len natubatan, səmaienan. 9 Be nukel mai gamito ke naulum̃an ideh totiṽos hən asoan naut kəmas alitenan sagol naitian tosa, ale toləh mai napəhaṽut ideh am, atenan igol naitian toḃur kotov nəlahan.” 10 Ahai susur san gail lukel maii ke, “Nəlahan naulum̃an tokade mai asoan bimaianan, nəlahan toḃuer ivoi am.” 11 Ris aYesu tosor var galit ke, “Savi nəvanuan pisi loləboi ləḃesəsəloṇ səhot naṽusanan enan, be aGot ilav nədaṇan mai galevis ɲai hən ləḃeləboi ləḃigole. 12 Husur sogsoḡ galevis lovi sogsoḡ nəboṇ analit lotopas galito, be sogsoḡ galevis am, nəvanuan gail lugol lotovi sogsoḡ. Ale ikad galevis tile am ləsəlah m̃os natohan pipihəbəlan aGot len nəmav gol ke len nəmauran salito losum̃an sogsoḡ gail. Avan ideh toləboi ḃesəsəloṇ səhot natenan, tesəsəloṇ səhoti!”ⁱ

AYesu mai alahutai
(*Mak 10.13-16; Luk 18.15-17*)

13 Beti nəvanuan galevis losəhar atuhlahutai van hən aYesu hən ḃeriṇ navəlan gəlaru len galito ale sor tuṽ. Avil ahai susur gail losivoh len galito. 14 Be aYesu ike, “Mitidam̃ hən alahutai ləḃegəm hən ginau; samteil gol galito! Husur natohan pipihəbəlan aGot len nəmav evi silat lotosum̃an alategai.” 15 Ale nəboṇ aYesu toriṇ navəlan gəlaru len galito tonon, eriṇ naut enan, ivan.

Nəmantuhmar topul hən natite
(*Mak 10.17-31; Luk 18.18-30*)

16 Len nəboṇ sua, aulum̃an sua egəm hən aYesu eusi ke, “Hai p̃usan, nigol natit tovoi sa hən nəḃikad nəmauran vi sutuai?” 17 AYesu isor vari ke, “Imabe gotous ginau husur natit tovoi? Ikad Atesua ɲai tovoi. Be gəḃike gəḃevi lan nəmauran vi sutuai, gigol nəsa nakelean todaṇ gail siGot tokele.” 18 Ike, “Nakelean todaṇ gail ta be?” Ale aYesu ike, “Sagigol avan ideh timat,^j sagigol naitian toḃur kotov nəlahan, sagevənah, sage-liboṇ len nakotan, 19 geputsan atəmaṽ mai anaṽ len nənauan sam̃, ale ləmas bun nəvanuan totoh pəpadaṇ hən gaiug sum̃an gotoləmas bun gaiug gabag.”^k 20 Nəmantuhmar ikel maii ke, “Nugol natgalen pisi tia. Nəsa ipat sal hən nəḃigole?” 21 AYesu ikel maii ke, “Gəḃike gəḃinor kav-kav len nəhon aGot, gia p̃ur hən natit pisi sam̃, ale viol hən nəvat han mai

^h 19.7 Deu 24.1-4; Mat 5.31 ⁱ 19.12 Sogsoḡ evi nabuai o naḃuluk o naulum̃an ideh səkad nədavurhut naloson husur lototev kotovi. ^j 19.18 Nəboṇ toke *Sagigol avan ideh timat* namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlöl paṇpaṇ sam̃ o naləṇoniam sam̃ ɲai.

^k 19.19 Exo 20.12-16; Deu 5.16-20; Lev 19.18

naməsal gail. Ale dereh gikad nakonviolan aGot totəgau gati mōs gaiug len nəmav. Beti gegəm husur ginau.”

²²Nəboŋ nəmantuhmar tosəsəloŋ hən natenan, ivan, eləŋon isa habat husur epul hən natite, ikad nasugsugur isoḃur. ²³Ale aYesu isor mai ahai susur san gail, ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, idaŋ habat hən avan ideh topul hən natite ḃeḃis len natohan pipihabəlan aGot len nəmav.”

²⁴Ikele am ke, “Idaŋ habat hən nəkamel ḃeḃis tur len naḃurhunil səsod. Idaŋ səhori am hən nəvanuan topul hən natite ḃeḃis len natohan pipihabəlan aGot.” ²⁵Nəboŋ lotosəsəloŋ həni, ahai susur gail luḃaŋ habat, luke, “Ḃimaienan, as teḃis lan? Səkad avan ideh ḃikad nəmauran vi sutuai!”

²⁶Beti aYesu ekəta bunus galito ike, “Len nəvanuan gail, galit lodədas ləḃigol natenan, avil aGot eləboi ḃigol natit pisi.” ²⁷Ale aPita isor vari ke, “Geris, ginamit namtorin natit pisi hən namttohusur gaiug. Dereh tikad nəsa sinamito?” ²⁸Beti aYesu ikel mai galit ke, “Nukel nakitinan mai gamito ke, len nəboŋ navile a pan ḃiveveu, nəboŋ aNatun Nəvanuan ḃebətah len naḃiltihai bətbətah san toyalyal hum aŋin, gamit am məttohusur ginau, dereh mətebətah len naḃiltihai bətbətah gail lotovi 12 hən mətḃepəpəhun navoian dan nəsaan len nahəmar lotovi 12 seIsrael. ²⁹Ale avan ideh torin naim gail o avan gail o aḃavinen gail o atəman o anan o anatun gail o nətan mōs nahəsagw, dereh aGot teviol hən vəha-100 mai, ale aGot teviol am hən nəmauran vi sutuai maii. ³⁰Ale naḃiltivanuan isoḃur gagai, asike lovi natideh; ale isoḃur ləsavi natideh gagai, dereh legəm vi biltivanuan.”

Nəvanuan gail lotoum len nəhol nakrep

20 ¹AYesu eḃusan am ke, “Natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai: Ikad amahean nətan tovivile dudulan soḃilan hən ḃidas lalumuḃan mōs nauman hən nəhol nakrep san. ²Lous nəvat ale idaḃn hən ḃeḃur galit hən natenarius hən nəmariboŋ tesua.¹ Ale esəvat galit van hən nəhol nakrep san. ³Len namityal toməlapat dudulan evivile tətəs, ale eris alaluḃan lotoil kəmas len nəmaket. ⁴Ale ikel mai galit ke, ‘Gamito am, mitivan vaum len nəhol nakrep sagw, ale dereh neḃur gamito tinor.’ ⁵Ale luvan. Len natuḃlial mai len namityal totor ut mədau, len naḃide tomaienen, amahean idas lalumuḃan tətəs. ⁶Len namityal torim ut mədau, evivile, eris galevis am lotoil ei, ale ikel mai galit ke, ‘Imabe mətoil kəmas gegai len nəmariboŋ kavkav?’ ⁷Ris lotoke, ‘Ao, avan ideh saus ginamit hən namtḃeum.’ Ija ikel mai galit ke, ‘Gamit am mətevi lan nəhol nakrep sagw.’

⁸“Nəboŋ naut togomgom ut mədau, amahean nəhol ikel mai aḃiltivanuan nauman san ke, ‘Kis alaluḃan nauman gəmai ale ḃur galito,

¹ 20.2 Natenarius evi naḃurḃuran hən nəmariboŋ tosua.

tuŭbat len alat lotoyar a tahw van vabar alat lotoil a mo.' ⁹Ale naboŋ alat lototuŭbat len namityal torim ut madau lotogamai, eŭur galit űisusua hən natenarius tosua. ¹⁰Ale naboŋ tobar alat lotoil a mo, lunau ke ləbikad nəvat bəsəhor galit lotogəm a tahw. Be eŭur galit űisusua hən natenarius tosua űai. ¹¹Naboŋ lotolav natenarius tosua, lukoblen mai amahean nətan husur ləsahəhəvur hən nəvat, ¹²luke, 'Alategai lotomadhagəmai, loun husur nəhaua tosua űai, be gaiug, gəvur galito pitoű hən ginamito. Be ginamito, namttodaŋ bur nabiltiuman mai nəyal tosun ginamito husur nəmariboŋ kavkav!' ¹³Ris tosor var galit sua ke, 'Ginau nəsamədas gaiug. Gaiug gudaű mai ginau hən natenarius tosua hən nauman. Ale gagai gumabe? ¹⁴Lav nəvat tovi esaű, givan. Nuke neviol mai ategai toyar a tahw, hum notoviol mai gaiug. ¹⁵Ginau ke sanor hən nəbigoŋ nəsa notoləŋoni hən natit sagw gail a? Nəlom itabulol bulos ginau husur noviol habat a?"

¹⁶AYesu imaris kotovi ke, "Imagenan, alat ləsavi natideh gagai, dereh legəm vi biltivanuan, leil a mo; ale alat lototibau, lotoil a mo, dereh asike lovi natideh."

AYesu isor husur nəmatan mai na-le-məhat-an san

(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷Husur naboŋ enan, aYesu evi məhat vi Jerusalem. Len nəyaran san van, esəhar ahai susur lotovi 12 hən bisor mai galit səbolito, ikel mai galit ke, ¹⁸"Mətesəsəloŋ! Datevi məhat vi Jerusalem. Ale dereh lerinŋ aNatun Nəvanuan len navəlan abiltihai tutumav mai ahai pusan gail hən nalo. Ale len nakotan salito dereh lisab səhoti ke tipanis, timat. ¹⁹Dereh lerinŋ len navəlan alat ləsavi Ju hən ləbisor vilesi, bilas habat həni, ale pəs gati len nəhai balbal. Be len nəmariboŋ titor dereh aGot tigol tile məhat."

Nausian sinan aJemes mai aJon

(Mak 10.35-45)

²⁰Beti anana sinatun aSepeti gail esəhar anatun uluűan gəlaru gəm hən aYesu, etəjedur bathurien hən beus natsua həni. ²¹AYesu eusi ke, "Goləŋon nəsa?" Isor vari ke, "Nuke gikel gati ke naboŋ gəbevi Kiŋ, alarmiűan egai sagw arebətah təban gaiug, sua len nəmatu, sua len nəmair." ²²AYesu ekəta ris gəlaru ike, "Mərsaləboi nəsa mərtou-si. Məroləboi mərbemun len nabiliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an ginau nəbemun lan a?" Arukel maii ke, "Namroləboi namrbigole." ²³Ale ikel mai gəlaru ke, "Dereh məremun len nabiliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an sagw. Avil nabətahan len nəmatu o nəmair sagw, səpat len ginau hən nəbidaű həni. Ipat len aTəmagw hən bidaű hən ase arbəbətah ei, husur gai eutaut hən naut eru moűs gəlaru."

²⁴Nəboŋ ahai susur toseŋjavur am lotosəsəloŋ hən natgalenan, nəlolit epəŋas alarmiŋvan. ²⁵Be aYesu ekis galit pisi gəmai, ike, “Mətoləboii ke nəgavna hən nametbəs gail lupatpat galit məhat len nədaŋan lotokade təban nəvanuan salit gail, ale len nədaŋan hən na-il-a-mo-an, nəvanuan totibau salito loil a mo hən nəvanuan salit gail. ²⁶Samtimagenan! Be gamit ideh toke tevi vanuan totibau, gai timasgəm vi vanuan na-vi-tarhə-te-an samito, nəlon tomədaŋ hum tovi ut kəmas ŋai. ²⁷Ale gamit ideh toke teil a mo hən gamito, gai tegəm vi slev samit mau. ²⁸Tesuŋan ŋai aNatun Nəvanuan. Gai sagəm hən nəvanuan gail hən ləbēvi tarhət san hum galit lotovi ut kəmas. Ao, egəm hən bēvi tarhət salito hum gai tovi ut kəmas; egəm hən bēvi na-ṗur-kuvi-an moŋs navivilean hən nəvanuan tosoḃur dan nəpanismen sil nəsaan salito.”

AYesu igol nametbəs w eru arokəta

(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹Len nəyaran siYesu galito, luyar tur len naut a Jeriko. Ale nəboŋ lotoriŋ naut enan, nəbilitilūvoh lohusur aYesu. ³⁰Ikad nametbəs w eru artobətah len nəgarhəṗisal, ale nəboŋ artosəsəloŋ hən ke aYesu toṽot van, arukai ke, “Nasuḃ, aNatun siTevit, gilolosa hən ginaməru!” ³¹Naluṽoh losivoh len gəlaru hən naut bēḃut hən gəlaru. Be lukai habat am ke, “Nasuḃ, aNatun siTevit, gilolosa hən ginaməru!” ³²Ale aYesu eil, ikai van hən gəlaru ke, “Məroləŋon ke nigol nəsa hən gaməru?” ³³Arusor vari ke, “Nasuḃ, namroləŋon nakətaan!” ³⁴Ale nəlon aYesu itaŋis gəlaru, ibar namətaluru. Vəha-sua ŋai arokəta tətəs, beti arohusuri.

AYesu eḃis len naut a Jerusalem hum akiŋ

(Mak 11.1-11; Luk 19.28-40; Jon 12.12-19)

21 ¹Nəboŋ lotogəm pəpadaŋ hən naut a Jerusalem, lubar navi-le a Petfas tarhəṽehuh Oliv. Beti aYesu esəvat ahai susur eru van. ²Ikəl mai gəlaru ke, “Mərevi lan navile ea, ale vəha-sua ŋai dereh məreris natoŋki sua lotobaŋisi ei mai natuhtoŋki uluŋan san. Sah ruḃat gəlaru, sehar gəlar gəmai. ³Ale avan ideh bikel natideh mai gaməru, mirikele ŋai ke, ‘Nasuḃ timaskad gəlaru.’ Ale vəha-sua ŋai dereh atenan tidaŋ hən gəlaru.”

⁴Natenan evisi hən nasoruan sihai kelkel ur ḃisarpoh. Ike,

⁵“Kel mai anatvavin aSion^m ke,

‘Geris! AKiŋ saŋ egəm hən gaiug,

nəlon emədaŋ, ebətah len natoŋki,

natuhtoŋki uluŋan tovi anatun natoŋki sua.’ ”ⁿ

^m 21.5 Namilen anatvavin aSion evi alat lototoh len naut a Jerusalem lotokisi hən Sion am.

ⁿ 21.5 Zec 9.9; Isa 62.11

⁶Ŋa ahai susur eru aruvan, arugol ŋai nəsa aYesu tokel mai gəlaru. ⁷Arosəhar natonŋi mai natuhtonŋi gəmai, ale aroriŋ nahurabat naut susus gail len gəlaru hən aYesu bəbətah len gail. ⁸Naḽtiluṽoh luṽolsan nahurabat salit gail metṽisal. Galevis am lutai nəpashəhai dan nəhai gail, lobubulan gail husur nametṽisal. ⁹Alat lotoyar a ṁo hən aYesu mai alat lotohusuri lukai ke,

“Hosanna van hən aNatun uluṃan siTevit! Putsani!

AGot ivoi hən atenan togəm len nahəsan Nasuḇ!

Hosanna! Sal suh aGot len nəmav a məhat buni!”^o

¹⁰Nəboŋ aYesu tobis len naut a Jerusalem, navile kavkav luwal taŋtaŋor, lunau tuhatuh, luke, “Ategai ase?” ¹¹Naluŋoh luke, “Ahai kelkel ur bogai, aYesu ta Nasaret len naut a Kalili!”

AYesu ivahvahir naholəvat todar vis naim siGot

(Mak 11.15-19; Luk 19.45-48; Jon 2.13-22)

¹²Beti aYesu eḅis len naholəvat todar vis naim siGot ale ehut alat
lotoṗur hən natit gail mai alat lotoṽur natit gail ei. Ikovsan natev gail
silat lotogəgel hən nəvat mai nəhai bətbətah silat lotoṗur hən nətav gail.^p

¹³ Ale ikel mai galit ke, “Natosian siGot ike, ‘Naim sagw, dereh lekisi hən naim hən na-sor-tuṽ-an,’^q be mətugol tovi naut susuah sinəvanuan vənvənah gail.”^r

¹⁴Nametbesw gail mai alat lotogau logəm hani len naholəvat todar vis naim siGot, ale igol galit lumaŋ. ¹⁵Aḃiltihai tutumav mai ahai ḃusan gail hən nalo nəlolit ipanpaŋ nəboŋ lotoris natit gail aYesu togole nəvanuan ḃisi lotomaŋmaŋ lan, mai nəboŋ lotosəsəloŋ hən atuhlahutai lotokai len naholəvat todar vis naim siGot ke, “Hosanna van hən aNatun uluḃan siTevit! Putsani!” ¹⁶Ḥa lous aYesu ke, “Gosəsəloŋ hən nəsa alategai lotokele a?” Ale aYesu ikel mai galit ke, “Evoi, be mətsaṣuŋ natosian siGot boŋ ideh toke, ‘Gaiug Got goutaut hən nə-sal-suhi-an ḃos gaiug gabag len nabuŋon atuhlahutai mai len nabuŋon atuhtətai gail lotosus sal a?’ ”^s

¹⁷Beti erinj galito, evivile dan nabiltivile, evi Petani ale itoh ei len nalenmariug.

AYesu isor len nəhai nafik

(Mak 11.12-14, 20-24)

¹⁸Dudulan soṃilan, nəboŋ aYesu totəlmam vi lan naḃiltivile, imal-kəkat. ¹⁹Len nəyaran san eris nəhai nafik sua, ale ia das ṽite soḃuer husur nəhai ibəŋ lute ŋai. Ale aYesu isor lan, ike, “Sagiṽan am vi sutuai!” Vəha-sua ŋai nəhai nafik enan eməlaŋ.

^o **21.9** Psa 118.25-26 ^p **21.12** *Nətav* ehum navimal topəhapəhw. ^q **21.13** Isa 56.7

^r 21.13 Jer 7.11 ^s 21.16 Psa 8.2

²⁰Nəboŋ ahai susur gail lotoris natenan, lumaŋmaŋ. Luke, “Nəhai nafik egai eməlan tutut maiegai məbe?” ²¹AYesu isor var galit ke, “Nokitin mai gamit ke, mətbikad nadəlomian, nə-lon-uri-an beŋbuer, nəsa tovisi hən nəhai nafik, dereh mitigole. Be savi natenan ŋai, məteləboi mətbikel mai nəvehuh egai ke, ‘Makuv, bar hən gaiug len tas,’ ale dereh tevisi. ²²Ale mətbikad nadəlomian, natit pisi mətbeusi len na-sor-tuŋ-an, natideh mətbeusi, dereh mitikade.”

Nausian husur nədaŋan hən na-il-a-ŋo-an siYesu
(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³AYesu ibar naholəvat todar vis naim siGot, ebiŋ lan, ale nəboŋ toŋusan ei, aŋiltihai tutumav mai alat lotoil a ŋo hən nəvanuan gail logəm həni, lous taltal həni ke, “Gugol natgalenan len nədaŋan na-il-a-ŋo-an ta be? Len nədaŋan sise? Ase ilav nədaŋan na-il-a-ŋo-an enan mai gaiug?” ²⁴AYesu isor var galit ke, “Nuke neus nausian sua hən gamit bai. Mətbisor var nausian sagw, dereh nikel ur nədaŋan na-il-a-ŋo-an notogol natgalenan lan mai gamito. ²⁵Nausian imaiegai, ke, nəkadhut na-il-a-ŋo-an aJon tokade hən tobaptais, egəm len nəmav o len nəvanuan?” Lusor kitevi len galit gabag, luke, “Datbike, ‘Egəm len nəmav,’ dereh tike, ‘Imabe mətsadəlom aJon?’” ²⁶Avil datbike, ‘Egəm len nəvanuan,’ datomətahw len naluŋvoh husur galit pisi lunau ke aJon evi ahai kelkel ur.” ²⁷Ija lusor var aYesu ke, “Namtsaləboii.” Ale ikel mai galit ke, “Bimaienən, ginau am, asike nukel mai gamito, nədaŋan na-il-a-ŋo-an notogol natgalenan lan.”

Nəbol ƣusan husur anatan uluŋan eru

²⁸AYesu isor am, ike, “Mətunau ke nəsa? Nauluŋan sua ikad anatan uluŋan eru, ale ivan hən gəlar sua ike, ‘Anatugw, daməŋai gia um len nəhol nakrep.’” ²⁹Anatan isor vari ke, ‘Ao, nomətahuni.’ Avil nəboŋ namityal topair, egəgel hən nənauan san, ivan. ³⁰Beti atata ivan hən anatan togon am ikel nasoran toŋitoŋ hən tokele a ŋo tia. Ale anatan togon isor vari ke, ‘Ale Nasuŋ, nivan bai.’ Wake səvan. ³¹Len gəlaru, anatan uluŋan ta be igol nəsa atata səlaru toləŋoni?” Lusor var aYesu, luke, “Anatan atata tosor maii a ŋo.” Ale aYesu ikel mai galit ke, “Nukel nakitinan mai gamito. Nəvanuan nətaks gail mai alatpəhaŋut lotoŋur hən nibelito saltoyar a ŋo hən gamito vi lan natohan pipi-həbəlan aGot. ³²Husur aJon egəm hən gamito hən beŋusan gamit hən nəpəsal hən nanoran, be mətsadəlomi, avil nəvanuan nətaks gail mai alatpəhaŋut lotoŋur hən nibelito, lodəlomi. Naut kəmas mətoris natenan, len namityal tohu-suri, mətsagəgel hən nənauan samito hən mətbedəlom nəsa tokele.”

Nəbol ƣusan husur alat lotorentem nəhol nakrep
(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³AYesu ike, “Səsəloŋ hən nəbol ƣusan sual am. Ikad nauluŋan tokad nətan. Len naut enan imabul nakrep, eum hən nəhol garu len nətan

enan. Ehir nābur hən bēgəm vi naut lotopal dasdas nakrep lan, ale eum hən naut na-kətkəta-təban-an a məhat. Beti idaṁ hən nəhol van hən alat lotokətkəta təban nəhol hən ləbirentem, ale eriṅ naut enan len nəya-ran sua.^t ³⁴Nəboṅ nakrep pəpadaṅ hən bimen, amahean nəhol esəvat naslev san gail van hən alat lotorentem nəhol hən ləbepəpehun naṽit nakrep galevis tovi esan. ³⁵Avil alat lotorentem nəhol lutah gat naslev san gail. Luṽas esua, lugol esua imat ale lotuṽ sual am. ³⁶Ale amahean esəvat naslev galevis am səhor ta ṁo, be alat lotorentem nəhol lugol naṽide toṽitoṽ hum ta ṁo. ³⁷Len naməkot esəvat anatun uluṁan van hən galito, isor mai gai gabag ke ‘Dereh leputsan anatugw uluṁan len nənanuan salito, ligol nəsa bīkele.’ ³⁸Be nəboṅ alat lotorentem nəhol lotoris anatun uluṁan, lusor mai galit gabag ke, ‘Atea, dereh tikad nəhol egai nəboṅ amahean nətan bimat. Gəmai, datiparu buni hən datbikad natit pisi bēvi esan nəboṅ atəman bimat.’ ³⁹Ale lutah gati, bar hənī vivile dan nəhol nakrep ale paru buni. ⁴⁰Imaienan, nəboṅ amahean nəhol nakrep bēgəmai, dereh tigol nəsa hən alatenan lotorentem nəhol?” ⁴¹Lusor var aYēsu ke, “Nəvanuan galen lotosa, dereh tilav nəmatan tosa vəsa masuṽ mai galito. Beti tidaṁ hən nəvanuan galevis am ləbirentem nəhol, ləbīlav naṽit nakrep maii nəboṅ ləbimen.”

⁴²AYēsu ikel mai galit ke, “Mətsaṽuruṅ nategai len natosian siGot a? Ike,

“Nəvat, nəvanuan na-um-im-an gail lotomətahuni, gai egəm vi vat sua ṅai bələboi bīgol naim bīhav mai bīnor. Ale evi Nasuḃ aGot togol nəvat tomagenan ale nəboṅ dattorisi, datumaṅmaṅ len nəsa togole.”^u

⁴³“Bathut enan nukel mai gamit ke, dereh aGot tilav kuv natohan pipihabəlan dan gamito, ale tilavi mai naluṽoh hən nəvanuan tile ləbīgol naṽite tovi naləṅonian san. ⁴⁴Avan ideh bīteh len nəvat enan, dereh timaḃurḃur, mai avan ideh, nəvat bīteh lan, dereh tipat dole.”^v

⁴⁵Nəboṅ abiltihai tutumav mai naFarisi gail lotosəsəloṅ hən nəbəl gale-nan, lunau səhoti ke aYēsu tosor husur galito. ⁴⁶Imagenan ludas pīsal hən ləbītah gati, be lomətahw len naluṽoh gail lotonau ke tovi ahai kelkel ur.

Nəbəl pusan husur nəhanan hən nəlahan

(Luk 14.15-24)

22 ¹AYēsu ibəl pusan tətəs mai galit am, ike, ²“Natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai. Ikad nakiṅ sua toutaut hən nəhanan hən nəlahan sinatun uluṁan. ³Eus nəvanuan isobur hən ləbēgəm hən nəlahan enan. Ale nəboṅ nəhanian toutaut, esəvat naslev san gail

^t 21.33 Isa 5.1-2 ^u 21.42 Psa 118.22-23 ^v 21.44 Natosian galevis ta situai ləsəkad naves 44.

hən ləbəkis nəvanuan galenan gəmai, be lomətahun ləbēgəmai. ⁴Esəvat naslev galevis am, ike, ‘Kel mai alat notous galit gəmai ke numaul hən nəhanian tia. Namtotibun nəbʉluk uluṃan mai natuhbʉluk tokənoh gail, ale natit pisi eutaut tia. Mətegəm tutut hən nəhanan nəlahan!’ ⁵Avil alat akiṃ tous galit ləbēgəmai, ləsəsəsəlonḡ husuri, luvan. Galit sua evi lan nətan san, togon evi lan naim pʉrʉpur san. ⁶Galevis am lutah gat naslev san gail, lomədas bun galito vagol lumat. ⁷Akiṃ nəlon ipaṇpaṇ masuṽ. Esəvat navəshəsoltia san hən ləbʉvabun alatenan lotogol nəmatan ale hən ləbepəṇas nəbʉltivile salito. ⁸Ale ikel mai naslev san gail ke, ‘Nəhanan hən nəlahan eutaut tia, be alat notous galit hən ləbēgəmai ləsəbar nəsa notoləṇoni tonor len nəhanan sagw, sanor hən ləbēgəmai. ⁹Imaienan, mitivan hən nametpʉsal pasil gail, ale nəvanuan ideh mətʉbisabi, usi hən bēgəm vi lan nəhanan nəlahan.’ ¹⁰Ale naslev galenan luvan husur nəpʉsal gail. Lokis galit pisi lotosaḃ gail bʉnʉbʉn, naut kəmas lotovoi o lotosa. Ale nəhanan nəlahan epul hən nəvanuan. ¹¹Be nəboṇ akiṃ toḃis lohoim san hən bʉris alat lotohan, eris auluṃan sual ei sasun nahurabat nəlahan. ¹²Ale ikel maii ke, ‘Eee Tegai, gaiug gəsasun nahurabat nəlahan, gogəm lohoim gegai mabe?’ Ris naut toḃut hən atenan. ¹³Beti akiṃ ikel mai nəvanuan nauman san gail ke, ‘Baṇis gat navəlan gəlaru mai narien gəlaru, bar həni vivile len nəmargobut! Len naut enan dereh litaṇ, lides batrivoriṽ.’” ¹⁴AYesu imaris kotov nasoruan san ike, “Husur aGot ekis isobur be ilekis hən evis ṇai.”

Ṽur nətaks seSisa

(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵Ale naFarisi gail luvan. Nəboṇ lotovan tononḡ, Luḃonʉbʉn, lusor utaut hən ləbʉgol aYesu bəkəkos len nasoruan san. ¹⁶Beti losəvat ahai susur salit gail mai galevis len nəpati tovi tarhət siHerot van hən aYesu.^w Lousi ke, “Hai pʉsan, namtoləboii ke gokitin, goḃusan hən nəpʉsal siGot len nakitinan. Gukel nakitinan, nəvanuan bətibau o bəvi naut kəmas savi natideh len gaiug. ¹⁷Gikel natsua mai ginamit bai. Inor hən datbēvur nətaks van hən aSisa ṃau a? Gunau mab həni?” ¹⁸Be aYesu eləboi nagərasian tosa salito ale ike, “Vanuan gəgəras gail! Imabe mətous kitev ginau hum mətʉbigol ke nekəkos? ¹⁹Ṽusan ginau hən natenarius hən nətaks.” Ale lulav nakoin sua enan van həni. ²⁰Eus galit ke, “Nəhon mai nahəsan ase arupat len nakoin egai?” ²¹Lusor vari ke, “ASisa.” Beti ikel mai galit ke, “Imagenan, lav mai aSisa nəsa tovi seSisa ale lav mai aGot nəsa tovi siGot.” ²²Nəboṇ lotosəsəlonḡ hən natenan, luḃaṇ, beti loriṇi, luvan.

^w 22.16 Alat len nəpati tovi tarhət siHerot lovi len nəpati polotik toləṇon ke sua len nəbat-hudud siHerot timasvi kiṇ len naut a Jutea, hən naut a Jutea bʉpat akis len navəlan aRom.

Nəlahan mai na-le-məhat-an dan nəmatan

(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Len nəboŋ enan ŋai, naSattiusi gail (lotokele ke na-le-məhat-an dan nəmatan eŋuer), logəm həni, lousi^x ²⁴ luke, “Hai pusan, aMoses ikele ke, ‘Auluṃan ideh bimat anatan beŋuer, aŋan matmat tilah mai nəbatunau enan hən bipas anatan gail hən aŋan tomat bikad anatan gail.’^y ²⁵ Ikad alatmiŋan toməlevru len ginamito. Ahai a mo ilah, ale imat, anatan eŋuer. Ale aŋan tohusuri ilah mai asoan aten tomat. ²⁶ Aŋan enan am imat, anatan eŋuer, ale aŋan tohusuri ilah mai nəbatunau. Ivan mage-nan van vəbar alatmiŋan pisi lulah mai alitenan. ²⁷ Ale nəboŋ alatmiŋan pisi lotomat, alitenan tu imat. ²⁸ Imagenan, kel mai ginamito, len na-le-məhat-an dan nəmatan, alitenan dereh tevi asoan alatmiŋan toməlevru ta be, husur ilah mai galit pisi?” ²⁹ AYesu isor var galit ke, “Mətusab husur mətsaləboi natosian siGot mai nədaŋan san. ³⁰ Husur len na-le-məhat-an dan nəmatan, nəvanuan gail asike lulah, aŋan ideh asike idaṃ hən ləbilih, be dereh lesuṃan aŋel gail len nəmav ləsəlah. ³¹ Be datbisor husur na-le-məhat-an dan nəmatan, mətsaŋuruŋ nəsa aGot tokele mai gamito a? Ike, ³² ‘Gagai ginau novi aGot siApraham, aGot selsak, aGot siJakop.’^z Gai savi aGot silat lotomat be silat lotomaur.”

³³ Nəboŋ naluvoḥ gail lotosəsəloŋ hən natenan, lumaŋmaŋ len naḫusanan san.

Nakelean todaŋ totibau, tosəhor gail pisi am

(Mak 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ Nəboŋ lotosəsəloŋ həni ke aYesu togol naSattiusi gail ləsasor am, naFarisi gail luḃonḃon, ³⁵ ale galit sua tokad namitisau hən nalo eus nausian sua həni hən bekəkos len na-sor-vari-an san. ³⁶ Ike, “Hai pusan, len nalo gail, ta be esəhor gail pisi am?” ³⁷ AYesu isor var galit ke, “ ‘Geləmas bun Nasub aGot saṃ len nəloṃ kavkav, nanunuṃ kavkav, mai nənauan saṃ kavkav; len gaiug kavkav.’^a ³⁸ Enan evi nakelean todaŋ totibau, tosəhor gail pisi am. ³⁹ Nakelean todaŋ tohusuri ehun enan, ike ‘Geləmas bun nəvanuan totoh pəpadaŋ hən gaiug suṃan gotoləmas bun gaiug gabag.’^b ⁴⁰ Nakelean eru enan artodaŋ arovi nəbathut nalo kavkav mai naḫusanan sihai kelkel ur gail pisi.”

Anatun ase aKristo, aGot totabtabuh lan?

(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Beti aYesu eus naFarisi gail lotoḃonḃon, ⁴² ike, “Mətbinau aKristo, aGot totabtabuh lan, mətunau ke gai evi anatan ase, nəpasusan sise?”

^x 22.23 Uman 23.8 ^y 22.24 Deu 25.5-6 ^z 22.32 Exo 3.6 ^a 22.37 Deu 6.5

^b 22.39 Lev 19.18

Lusor vari ke, “Anatun siTevit.”^c ⁴³Beti aYesu eus galit ke, “Bimaie-nan, nəboŋ aTevit tosor len aNunun aGot, bathut nəsa ekis aKristo hən aMasta? Husur aTevit ike,

⁴⁴ “‘Nasub aGot ikel mai aMasta sagw, ke
“Gebətah tarhət len navəlagw nəmatu,
vir nəberin aenemi sam gail pipit narieŋ gəlaru
hən ləbevi ut kəmas.”^d

⁴⁵ “Imaienan, aTevit bekis aKristo hən aMasta san, evi anatun mabe?”
⁴⁶ Be səkad ideh toləboi bisor var aYesu. Len nəboŋ enan van, galit pisi lomətahw hən ləbeus nausian ideh hən am.

AYesu isor tas nabiltiJu gail
(Mak 12.38-40; Luk 11.39-52, 20.45-47)

23 ¹Beti aYesu isor mai naluvoŋ gail mai ahai susur san gail. ²Ike, “Ahai pusan hən nalo mai naFarisi gail, lulav namilen aMoses hən ləbepusan hən nalo siGot.”^e ³Imaienan, səseloŋ husur galito, gol natideh lotokel mai gamito hən mətbigole. Avil samtigol tətov hən nəsa lotogole, husur ləsagol nəsa lotopusan hən. ⁴Lukai tas natit isoŋur, lugol nalo isoŋur am lotodaŋ habat hən nəvanuan behusur gail. Ehum lotoba-ŋis gat natit toməlas habat, ale lotoriŋi len nəbathuvəson nəvanuan hən bevuŋi. Be lomətahun ləbigol natideh hən ləbesusupah mai nəvanuan hən berusan natgalenan toməlas. ⁵Natit pisi lotogole, lugole hən nəvanuan gail ləberisi ŋai. Galit, lukad nabokis gail lotosəŋon natosian siGot len gail hən ləbibaŋis gail len navəlalit mai nabunəholito.^f Be mətəris, lugol nabokis gail luŋosŋos, lugol nasuŋmarhət nahurabat salit gail lobəlbəlav. ⁶Loləŋon masuŋ hən ləbebətah rivuh len nabiltihanen ideh, loləŋon nəhai bətbətah tovoi ŋai len naim nabonbonan. ⁷Loləŋon masuŋ hən nəvanuan gail ləbike, ‘Ivoi,’ mai galito len nəmaket, loləmas nəvanuan ləbekis galit, ‘Hai pusan.’^g ⁸Be avan ideh satekis gamit hən ‘Hai pusan,’ husur mətukad ahai pusan tosua ŋai, ale gamit pisi mətəpītəpitoŋ suŋan na-ke-ŋan-an gail. ⁹Ale samtinau avan ideh len navile a pan hum totibau gol ke mətto-kisi hən, ‘Tata,’ husur esua ŋai evi aTata samit len nəmav. ¹⁰Avan ideh satekis gamit hən ‘Hai pusan,’ husur esua ŋai evi ahai pusan samito, evi aKristo. ¹¹Gamit ideh toke tetibau səhor gamit am, tekətkəta təban gamito, tevi tarhət samito. ¹²Avan ideh topatpat gai məhat, dereh tegəm vi ut kəmas; avan ideh togol gai savi natideh, dereh aGot teputsani vi məhat.

^c 22.42 NaJu gail pisi loləboi ke dereh aKristo egəm len nəpasusan siTevit tovi kiŋ ta sutuai. ^d 22.44 Psa 110.1 ^e 23.2 Len nasoruan ta Kris ike *lobətah len nəhai bətbətah siMoses*, be namilen ike lulav namilen a Moses hən ləbepusan hən nalo aGot tolavi mai a Moses. ^f 23.5 Num 15.38-41 ^g 23.7 Len nasoruan ta Kris, lovənoŋ nasoruan ta Aram tovi Rappi, namilen toke hai pusan.

13-14 “Be gamit mættovi ahai ðusan hæn nalo mai naFarisi gail, mæto-vi vanuan gægəras gail ñai! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur mætokəkol hæn nabopita hæn natohan pipihabəlan aGot len nəmav len nəhon nəvanuan gail. Bathut mætsəbis lan ale alat lotoke ləbēbis lan, mætsədəm hæn ke lēbis.^h

15 “Gamit mættovi ahai ðusan hæn nalo mai naFarisi gail, mæto-vi vanuan gægəras gail ñai! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat. Husur len nəyaran samito, mætuyar len tan, wol len tas, hæn mætəbēgəgel hæn nadəlomian sinəvanuan bəsua ñai, hæn bīkad nadəlomian seJu gail. Ale nəboŋ tohusur nadəlomian samito, mætugol egəm isa səhor gamito, gol ke inor hæn nəhab nəmatan ñai.

16 “Gamit mættoil a mō, mættosəhar nəvanuan gail, mæto-vi metbesw gail, nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat! Len naþusanan samit mætuke, ‘Avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan naim siGot, nakelean san savi natideh. Be avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan nagol hæn naim siGot, gai timasgol nəsa tokel gati, saləboi bīmakuv dani.’ 17 Metbesw gail! Melmel gail! Mətoləboii ke naim siGot esəhor masuŋ hæn nagol topat lan. Nagol enan egəm siGot səbōn, husur ñai topat len naim siGot. 18 Ale len naþusanan samit mætuke, ‘Avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan nəmel tutumavan, nakelean san savi natideh. Be avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan naviolan topat len nəmel tutumavan, gai timasgol nəsa tokel gati, saləboi bīmakuv dani.’ 19 Metbesw gail! Mətoləboii ke nəmel tutumavan esəhor masuŋ hæn navio-lan ideh topat lan. Naviolan enan egəm siGot səbōn husur ñai topat len nəmel tutumavan len natutumavan van hæn aGot. 20 Imaienan, avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan nəmel tutumavan, gai ita gat na-kel-gati-an san len nəhes enan, mai len nahəsan natideh topat lan. 21 Ale avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan naim siGot, gai ita gat na-kel-gati-an san len nəhes enan, mai len nahəsan atenan totoh lan. 22 Ale avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan nəmav, gai ita gat na-kel-gati-an san len nahəsan nabīltihai bətbətah siGot, mai len nahəsan atenan tobətah lan.

23 “Gamit mættovi ahai ðusan hæn nalo mai naFarisi gail, mæto-vi vanuan gægəras gail! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur nahudhut tosua len nasəŋavuran hæn naluhai hun namint, natil mai nakumin, mætoviol hæn gail mai aGot. Avil mætsagol natit totibau gail səhor natgalenan len nalo. Mætsagol sanor van hæn nəvanuan gail, mætsa-

^h 23.13-14 Natosian galevis ta situai losuhud naves egai: 14 Gamit mættovi ahai ðusan hæn nalo mai naFarisi gail, mæto-vi vanuan gægəras gail ñai! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur mætuhan nəvat sibatunau pəhəvut gail, vənoh naim salit gail. Ale mætusor tuŋ ebəlav hæn mætəpatpat gamit mæhat. Husur natenan, aGot dereh tipansem habat hæn gamito.

lolosa hən galito. Mətsariŋ nəlomit len aGot, mətsədaŋ lan. Ivoi hən məttagol natgalenan ale sa-nəlomit tiborŋor hən mətbeviol hən tesua len nasəŋavuran.ⁱ ²⁴ Gamit məttoil a mo, məttoşəhar nəvanuan gail, mətovi metbesw gail! Mətohis i hən mətbehusur natuhlo pisi, be mətsagol nəbilitit gail lotopat lan. Ehum məttoḃir nəwai tur len nəkaliko hən asike mətḃedəlom nahonon ideh, be mətodəlom nəkamel mətsarisi.^j

²⁵ “Gamit məttovi hai pusan hən nalo mai naFarisi gail, mətovi vanuan gəgəras gail! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur mətəkəkas navivile hən nəbiliwai mai nasiloh, be nəlolit eḃiŋḃiŋal. Nəlomit epul hən na-ləŋon-masuḃ-hən-natite-an mai nagolean hən natideh məttoleŋoni. Mətsənuu nəvanuan ideh am. ²⁶ Farisi namətamit toḃesw! Kəkas nəlon nəbiliwai a mo, hən navivile am ḃiveveu.

²⁷ “Gamit məttovi hai pusan hən nalo mai naFarisi gail, mətovi vanuan gəgəras gail! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur mətəhum nəburhes lotopiti pəhapəhw. Navivile epəhw, ikab buni, be butite epul hən nəbəlasun nəvanuan tomat gail mai natit gail am toḃos nətan. ²⁸ Gamit mətumaienan. Nəvanuan gail lotoris navivile samito lunau ke mətunor, avil len nəlomit, mətəpul hən nagəgərasan, mətutoh hum nalo savi natideh.

²⁹ “Gamit məttovi hai pusan hən nalo mai naFarisi gail, mətovi vanuan gəgəras gail! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur mətəum hən nəburhes sihai kelkel ur gail, atəmamit gail ta sutuai lotoparu bubun galito, ale mətəvəhas nəburhes silat lotonor len nəhon aGot. ³⁰ Beti, suḃan mətta-voi səhor atəmamit gail ta sutuai, mətuke, ‘Dattatoh len nəbor setəmadat ta sutuai, asike dattabon mai galito nəbor lotogol nəda hihai kelkel ur gail lotosel.’ ³¹ Nəbor məttokeḃmaiēnan, mətukel koti ke məttovi anatulit gail, məttoşa suḃan alat lotoparu bubun ahai kelkel ur gail. ³² Gamit māu, nəsa atəmamit gail ta sutuai lototubat həni, mitigol tihav! ³³ Mətovi mat gail mai anatun nəvaipa gail!^k Mitigam yav dan nəpanismen hən naut nəmatan mabe? ³⁴ Husur natenan, dereh nesəvat ahai kelkel ur gail, nəvanuan lotokad namitisau hən nəmauran tonor, mai ahai pusan gail hən nalo, van hən gamito. Dereh mititahətah hən galevis len nəhai balbal hən ləḃimat. Galevis am mətəbilas habat hən galito len naim nəbonḃonan samito, hut galit van husur nəbilitivile vḃisusua. ³⁵ ŋa nəmatan silat lotonor pisi len navile a pan, dereh lipat len navələmito; tubat len nəda hiApel tonor, van vəbar nəda hiSekariah, anatun uluḃan aParakiah,^l məttoḃubuni rivuh hən nəmel tutumavan mai naim siGot.^m ³⁶ Nukel nakitinan mai gamito, nəpanismen hən nəmatan galen pisi, dereh tibar naur ta daməŋ egai.

ⁱ 23.23 Lev 27.30; Deu 14.22 ^j 23.24 Nahonon mai nəkamel, gəlar pisi arsəveveu len nalo siMoses. ^k 23.33 Nəvaipa evi nəmat tosa, nəbor bihat avan ideh, nəbehi han igol timat.

^l 23.35 Len Zec 1.1 lokis aParakiah hən aPerekiah. ^m 23.35 Gen 4.8; 2Chr 24.20-21

AYesu ilolosa hən naut a Jerusalem
(Luk 13.34-35)

³⁷“O Jerusalem, Jerusalem! Gugol ahai kelkel ur gail lumat, gotu-bun ahai pispisul gail aGot tosəvat galit van hən gaiug. Akis nuke nigol anatum gail libonbon hum natopəhaʔut togol natuhman san gail lubonbon hən bihavhav hən galito. Be gomətahuni. ³⁸Geris! AGot erin gəbʔulan naim saʔm gol eʔəʔesw.” ³⁹Husur nukel mai gamit ke, gagai van, asike mətoris ginau am van vəbar mətbike, ‘AGot tivoi hən atenan togəm len nahəsən Nasuʔ aGot!’ ”^o

AYesu isor husur naim siGot ke dereh timasirsir
(Mak 13.1-2; Luk 21.5-6)

24 ¹Nəboŋ aYesu toriŋ naholəvat todar vis naim siGot, toyar dani, ahai susur san gail logəm həni hən ləbēʔusani hən naim gail ei. ²Be aYesu ikel mai galit ke, “Mətoris naim galeg a? Nokitin mai gamit ke dereh limasirsir pisi hən asike ikad nəvat ideh gegai ʔepələh len nəvat togon.”

Natit gail lotoʔusan nagəman hən nanoŋan hən navile a pan
(Mak 13.3-13; Luk 21.7-19)

³Beti nəboŋ aYesu tobətah səbon len Naʔehuh Oliv, ahai susur san gail logəm həni luke, “Natgalen gotomadhakele mai ginamito levisi ʔais? Nəsa təʔusan nagəmaian saʔm? Nəsa təʔusan nəboŋ navile a pan ʔinoŋ?”

⁴AYesu isor var galit ke, “Mətelələgau! Avan ideh sategəras gamito, ⁵husur dereh tisoʔur legəm len nahəsagw, like, ‘Ginau aKristo,’ ale dereh legəras tisoʔur nəboŋ ləbekəmaienan. ⁶Dereh mətesəsəloŋ hən nəwəlan hən nabiltibalan gail mai na-kel-uri-an hən nabiltibalan gail am. Be sam-temətahw, husur timasvisi magenan, be səbar nagilen sal. ⁷Naluʔoh hən nəvanuan naut sua dereh ligol nabiltibalan mai naluʔoh hən nəvanuan naut tile, ale nəvanuan sekiŋ gail dereh libal mai nəvanuan sekiŋ tile gail. Dereh nəhanian təbuer mai tikad nabiltidu gail husur naut gail. ⁸Be natgalen pisi lohūm natubatan ʔai hən napəŋasan hən nəpasusan. Dereh lisa van vəsa, levisi vəha-soʔsoʔur am len nəboŋ ləbēgəmai.

⁹“Beti dereh leriŋ gamit len navəlan alat ləbēmədas tabtab hən gamito mai ləbigol mətbimat. Naluʔoh hən nəvanuan naut tiltile dereh lemətahun bun gamito sil nahəsagw. ¹⁰Ale len nəboŋ enan tisoʔur dereh lipair dan ginau, lemətahun bun galit gabag, leriŋ galit gabag len navəlan aenemi salit gail. ¹¹Ale ahai kelkel ur gəgəras gail dereh levisi, legəras nəvanuan tisoʔur. ¹²Ale husur nəsaan ʔiper-ŋan naut pisi, na-ləmləmas-buni-an sinəvanuan ʔisoʔur dereh tegəm kəkereh.

ⁿ 23.38 Jer 22.5 ^o 23.39 Psa 118.26

¹³Avil nəvanuan tokad nə-dan-ḅuri-an van vəbar nagilen, gai dereh aGot tilav kuvi hən ḅikad nəmauran vi sutuai. ¹⁴Ale nəvanuan sagw gail dereh likel ur na-kel-uri-an tovoi egai hən natoḅan pipihəḅəlan aGot, len navile a pan kavkav, hən ke, naluḅoh hən nəvanuan naut tiltile ḅisi ləḅesəsəlonḅ hənı bai, beti nagilen navile a pan tegəmai.”

Natit tomədas naut tolo
(*Mak 13.14-23; Luk 21.20-24*)

¹⁵Gaiug gotoḅuruḅ nategai, geḅuruḅ ləḅoi. AYesu isor am ke, “Imagenan, nəḅonḅ məḅberis nəsa ahai kelkel ur, aTaniel, totos husuri a mo, nəḅonḅ məḅberis natit aGot tomətahun buni, toil len naut tolo, tomədas bun naut enan van vagol toḅḅəsw vi sutuai.^p ¹⁶len nəḅonḅ enan, alat a Jutea limasgam dan naut enan vi lan naut tobaḅ ṽehuh. ¹⁷Avan ideh ḅinavḅav məḅat len navurun naim, timasgam tutut dan naim san, satimarinḅ vi lohoim hən ḅitariv kukuv natite dani. ¹⁸Ale ideh ḅeum marireu san, satetəlmam hən ḅilav nahurabat san. ¹⁹Len nəḅonḅ enan nəmauran dereh tidanḅ vəsa habat hən apəḅaḅut ideh totian o tovəhasus. ²⁰Be mitisor tuḅ vi təḅan aGot ke nə-gam-yav-an samit satipət len nahəḅati naut susus o len nəSəppat ideh. ²¹Nokəmaienan husur len nəḅonḅ natgəlen ḅevisi, na-ləḅon-isa-vəsa-an dereh tidanḅ habat səḅor nəḅonḅ ta sutuai len natubatan, vəbar nəḅonḅ ta daməḅai, ale asike idanḅ səḅori tətəs am ḅonḅ ideh.^q ²²Asike aGot tagol na-ləḅon-isa-vəsa-an tamidol len nəḅonḅ galenan, nəvanuan ḅisi lətəmat. Avil aGot dereh tigol na-ləḅon-isa-vəsa-an sinəvanuan ḅisi temidol moḅ alat, gai tolekis hən galito, lotovi esan.

²³“Betı avan ideh ḅikel mai gamit ke, ‘Məteris, aKristo bogai!’ o ‘Gai saga!’ samtedəłomi. ²⁴Husur akristo gəgəras gail mai ahai kelkel ur gəgəras gail dereh levisi. Dereh ligol namerikel nasuhunian nəvanuan gail lotoḅanḅ habat lan. Lətaləḅoi lətagəras nəvanuan gail aGot tolekis hən galito, dereh ligole len namerikel galenan. ²⁵Naləḅəḅauan enan, nukele hən məḅḅeləḅoi nəsa ḅevisi. ²⁶Imagenan, nəvanuan gail ləḅikel mai gamit ke, ‘Məteris, aKristo satotoḅ len naut masmas toḅḅəsw!’ samtivan varisi. Ləḅike, ‘Məteris, satususuah lohoim,’ samtedəłomi. ²⁷Husur, nəḅonḅ aNatun Nəvanuan ḅəḅəmai, dereh tehum nasəmoḅopun togol nəmav kav-kav toḅnial, nəvanuan ḅisi lerisi. ²⁸Len naut ideh natit tomat topat lan, nəḅiltiman naməsav tohanhan natit tomat dereh leməlah ḅəm ḅon ei.”

Nagəmaian siNatun Nəvanuan
(*Mak 13.24-27; Luk 21.25-28*)

²⁹AYesu isor am, ike, “Nəḅonḅ na-ləḅon-isa-vəsa-an hən nəḅonḅ gale-nan ḅinoḅ, ‘dereh namityal timotmot, mai nahəḅati asike emial; dereh

^p 24.15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 ^q 24.21 Dan 12.1 ^r 24.28 Namilen hum ma toke: nəḅonḅ nəsa notomadhakele ḅevisi, dereh məteləḅoi nəḅonḅ hən nanoḅan hən navile a pan toḅəḅəpəḅanḅ. Be husur nəḅiltiman tohanhan natit tomat evi nəḅarḅar sisoltia gail ta Rom, namilen hum ma toke: navəḅəḅoltia dereh legəm ḅon ei.

nañeso gail lerus vi pan dan nēmaṽ mai natit gail lotokad nēdaŋan len nēmaṽ dereh lekurkur habat.^s ³⁰Beti natit tovəhot nagəmaian siNatun Nəṽanuan dereh tevisi len nēmaṽ, ale naluṽoh hən nēṽanuan gail p̄isi len navile a pan dereh leləŋon tisa habat, litaŋ. Beti dereh leris aNatun Nəṽanuan togəm len nēmaṽukasw len nēdaŋan mai nəyalyalan totibau.^t ³¹Len nāḽiltiwalan hən nətrampet^u dereh tesəvat aŋel san gail vi lan naut p̄isi len navile a pan kavkav hən ləḽetətariv ḽonḽon hən alat aGot tolekis hən galito hən ləḽevi esan.”^v

Nasoruan kəta husur nəhai nafik

(Mak 13.28-31; Luk 21.29-33)

³²AYesu ike, “Ivoi hən məṽləḽəboi səhot natsua nəhai nafik ḽəṽusani. Nəḽəŋ nəpəshəṽ nafik səmasmas am be todumoh, mətoləḽəboi ke nahəḽəḽəti naut pudpud egəm pəpədaŋ. ³³Len nəṽide tomagenan, nəḽəŋ məṽḽeris natgalen p̄isi notomadhasor husuri, dereh məṽləḽəboi ke natəlmaman siNatun Nəṽanuan satogəmai, ehum gai tia bopita. ³⁴Nukel nakitinan mai gamito, naur egai asike lumat vəbar natgalen p̄isi ləḽisarpoh. ³⁵Nəmaṽ mai navile a pan dereh arimasig, be nasoruan sagw gail asike lumasig ḽəŋ ideh.”

Utaut!

(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36)

³⁶AYesu isor am ike, “Nəmaribəŋ enan o namityal enan, avan ideh saləḽəboi. Aŋel gail len nēmaṽ mai aNatun aGot, galit ləsaləḽəboi, avil aGot Tata səḽon, gai eləḽəboi. ³⁷Nagəman siNatun Nəṽanuan dereh tehūm nəḽəŋ siNoah gail. ³⁸Len nəḽəŋ siNoah gail, nəḽəŋ nilev sagəm sal, nəṽanuan gail luhan, lomun, lulah mai ludaṽ hən nələhan gail van vəbar nəḽəŋ aNoah toḽis len nəak.”^w ³⁹Nəṽanuan gail ləsəṽau səhot nəsa ḽəvisi van vəbar nilev egəm lev kuv galit p̄isi.^x Nəḽəŋ aNatun Nəṽanuan ḽəgəmai, dereh timaienan.

⁴⁰“Len nəḽəŋ enan, dereh tikad nauluṽan toru artoum marireu. AGot dereh tilav kuv tesua, teriŋ tesua. ⁴¹Dereh tikad nəpəḽəṽut toru artolis dasdas namisurhuwit. AGot dereh tilav kuv tesua, teriŋ tesua. ⁴²Imagenan, məṽehulahul, husur məṽsaləḽəboi nəḽəŋ aMasta samit ḽəgəmai. ⁴³Be məṽləḽəboi səhot nategai: amaḽean naim taləḽəboi namityal nəṽanuan vənṽənah tagəmai, amaḽean talele hən nəṽanuan asike tələ-

^s 24.29 Isa 13.10, 34.4; Eze 32.7; Jol 2.10, 31, 3.15. Naut toke: *natit gail len nēmaṽ dereh lekurkur habat*, ikad namilen sual am len nasoruan ta Kris hum ma toke: aGot dereh tilav kuv alat lotokad nēdaŋan len nēmaṽ dan namilelit hən nēdaŋan. ^t 24.30 Dan 7.13
^u 24.31 Nəḽəŋ gotoṽuv nətrampet, nəṽalan hən esəḽor nəṽalan hən nahəmaḽu.
^v 24.31 Deu 30.4; Neh 1.9 ^w 24.38 Gen 6.9–7.5 ^x 24.39 Gen 7.6–24

vutur vi lohoim san. ⁴⁴Gamit am mitimasutaut, husur aNatun Nəvanuan dereh tegəm len namityal mətəvatvat viri.”

Naslev todaŋ len nauman simasta san mai togon sədaŋ lan
(Luk 12.41-48)

⁴⁵Ale aYesu iḃol ḡusan, ike, “Avan sua ikad naslev eru, be ta be ivoi səhor togon? Naslev sua idaŋ len nauman san, ikad namitisau hən nəmauran tonor. Ale amasta san itabtabuh lan hən ʔəkətkəta təban naslev san gail len naim san, hən ʔevəŋan galito len namityal tonor həni. ⁴⁶Amasta bivahim, ʔisaḃ naslev enan togol nauman san, aslev enan dereh təhəhəvur habat. ⁴⁷Nukel nakitinan mai gamito, amasta enan dereh titabtabuh len naslev enan hən ʔəkətkəta təban natit ʔisi san. ⁴⁸Be naslev togon isa. Hum ma gai toke, ‘Amasta sagw dereh titoh a tut tebəlav.’ ⁴⁹Beti etuḃat v̄as naslev gail lototoh len navəlan, ale ihan, emun mai alat lototərog akis. ⁵⁰Ale amasta dereh tetəlmam len nəmariboŋ naslev enan səvatvat viri mai namityal naslev saləboii. ⁵¹Dereh amasta tita kotovi, teriŋi len naut nəvanuan gəgəras lototohtoŋ lan. Len naut enan lutaŋ habat, kat ʔurʔur nariḃolit bathut loləŋon isa vəsa batbat.”^y

Nəḃol ḡusan husur navensus tosəŋavur

25 ¹Beti aYesu isor husur natəlmaman san dan nəmav hum nakiŋ, ike, “Datoləboi datḃenənoḃ hən natohan pipihəbəlan aGot len nəmav, mai navensus tosəŋavur lotolav naḡial salit, yar van hən ləḃebubur mai nauluḡan ḃilah.”^z ²Galit erim lovi hoḃon, erim lukad namitisau hən nəmauran tonor. ³Navensus lotovi hoḃon, lupat naḡial salit gail be ləsəpat naoil ideh. ⁴Navensus lotokad namitisau hən nəmauran tonor, lupat naḡial salit gail mai lupat naḃiliwai hən naoil gail am.

⁵“Nəboŋ nauluḡan ḃilah tovəlo, navensus gail ʔisi losusuh metanoḃ, gol lupatmari. ⁶Tuḃloh len mariug nəkaian sua evi məhat, ‘Məteris! Nauluḡan ḃilah bogai! Gəm risi, ke “Ivoi,” maii!’ ⁷Ale navensus gail lule məhat, logut kuv nadurinen nawik hən naḡial salit gail. ⁸Be torim lotovi hoḃon lukel mai torim lotokad naləboian ke, ‘Lav naoil ideh samit mai ginamito, husur naḡial sinamit gail ləsəpaŋ savoi, dereh limat.’ ⁹Be alat lotokad naləboian luke, ‘Ao, datḃigol ḃimaianan, dereh naoil teḡidol hən gidat ʔisi. Mitia v̄ur ideh samito len naim ʔurʔur.’ ¹⁰Ale luvan hən ləḃev̄uri. Be nəboŋ lotoyar van sal, nauluḡan ḃilah evisi. Beti navensus

^y **24.51** Len nasoruan ta Kris ike: *amasta dereh tita kotov naslev, riŋ nahudhute len naut nəvanuan gəgəras gail lototohtoŋ lan.* ^z **25.1** Len nasoruan ta Kris sake aYesu isor husur natəlmaman san dan nəmav, be nasoruan enan ipat gegai hən ʔisor vəsvasai nəḃol ḡusan tohusuri. Navensus gail hum ma lotovi galevis len naluḃoh sivensus ḃilah, ale luvan hən ləḃebubur mai nauluḡan ḃilah mai naluḃoh san. Nəboŋ naluḃoh toru arḃibon, nəlahan etuḃat.

torim lotoutaut tia, lutah maii, lōbis lohoim hən nəlahan. Ale nəvanuan nauman ekəkol gat nabopita. ¹¹Nəboŋ namityal topair, navensus lotoŋur naoil lotəlmam, lukai ke, ‘Nasuḅ, Nasuḅ, səŋav hən nabopita hən ginamito!’ ¹²Ris tosor var galit ke, ‘Nukel nakitinan mai gamito, nəsaləboi kas gamito.’ ”

¹³AYesu imaris kotov nəbōl enan ike, “Imagenan, mətehulahul hən asike mətbesuḡan navensus lotovi hoḡon, husur mətsaləboi nəmariboŋ o namityal hən natəlmaman sagw.”

Nəbōl ƣusan husur naslev totor mai nəvat
(Luk 19.11-27)

¹⁴AYesu isor tətəs husur natəlmaman san, ike, “Natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai: Ikad avan sua toutaut hən ḡivan len nəyaran sua. Ekis naslev san gail gəmai ale eriŋ natit san gail len navələlito. ¹⁵Ilav nəvat mai galit Ƴisusua tonor hən namitisau salito. Ilav nətalent torim mai naslev sua, ilav nətalent toru mai naslev sua am, ale ilav tosuə mai naslev togon.^a Ale vəha-sua ƣai eriŋ naut enan len nəyaran san. ¹⁶Naslev tokad nətalent torim eum lan van ikad erim am. ¹⁷Len nəvide tomaiənan, naslev tokad toru, eum lan van ikad eru am. ¹⁸Be aten tokad nətalent tosuə, evivile, ehir nəḡur len tan ale itavun susuan nəvat simasta san.

¹⁹“Idareh buni amasta sislev galenan etəlmam hən ḡeləboi nəsa lotogle len nəvat san. ²⁰Naslev, amasta tolav nətalent torim maii, ipat nətalent torim am gəm həni ike, ‘Nasuḅ, gulav nətalent torim mai ginau, ale len torim enan nopisan erim eg am.’ ²¹Amasta ikel maii ke, ‘Nauman saḡ ikab! Govi naslev tovoi, todaŋ len ginau. Gudaŋ len natit tokəkereh notoriŋi len navələḡ, imagenan dereh nitabtabuh len gaiug hən nəḡeriŋ natit tisobur len navələḡ. Gegəmai, gehəhaḡur mai ginau!’

²²“Beti naslev, amasta tolav nətalent toru maii, egəm həni ike, ‘Nasuḅ, gulav nətalent toru mai ginau, ale len toru enan nopisan eru eg am.’ ²³Amasta ikel maii ke, ‘Nauman saḡ ikab! Govi naslev tovoi, todaŋ len ginau. Gudaŋ len natit tokəkereh notoriŋi len navələḡ, imaiənan dereh nitabtabuh len gaiug hən nəḡeriŋ natit tisobur len navələḡ. Gegəmai, gehəhaḡur mai ginau!’

²⁴“Beti naslev, amasta tolav nətalent tosuə maii, egəm həni ike, ‘Nasuḅ, noləboii tia ke govi nauluḡan totaltal, len nəmatuan gulav nəhanian dan naut gəsəməbule lan, gotətariv wit len naut gəsədaŋdaŋ namisurhute lan. ²⁵Imagenan nomətəhw, ale nua susuan nətalent saḡ len tan. Nəvat saḡ bogai.’ ²⁶Amasta san isor vari ke, ‘Govi naslev tosa vəsə gotovekan. Gəḡinau ke notovi nauluḡan totaltal, gəḡinau ke notolav nəhanian dan

^a 25.15 *Nətalent* esua ƣai evi nəƣurƣuran hən nauman hən nasihau tovi 15.

naut nəsəməbule lan, gəbinau ke nototətariv wit len naut nəsədaŋdan namisurhute lan, ²⁷imabe gəsariŋ nəvat sagw len nalulutar? Gətagol tomaienan, nəboŋ nototəlmam, nətəlav nəvat sagw mai naintəres han.’ ²⁸Ale ikel mai nəvanuan nauman san gail ke, ‘Lav kuv nətalent dan ategai, lavi mai atea tokad toseŋavur. ²⁹Husur avan ideh toum tovoi len nəsə tokade, dereh nilav tisoḅur am maii hən ḅepul həni. Be avan ideh toḡidol, avan ideh saum savoi len nəsə tokade, dereh nilav kuv tokəkereh gai tokade, dani. ³⁰Naslev sagol natideh savoi, bar həni vivile len nəmar-gobut, len naut enan dereh tikad nətaŋan mai na-desdes-batriḡoriḡ-an.’

Nəpəpəhwan naməkot hən navoian dan nəsaaŋ

³¹“Nəboŋ aNatun Nəvanuan ḅegəmai len namənas hən nəyalyalan san, mai aŋel gail pisi, dereh teḅətah len naḅiltihai ḅəḅətah san toyalal hum nakiŋ. ³²Beti naluḡoh hən nəvanuan naut tiltile gail pisi dereh liḅonḅon len nəhon. Ale dereh teḅəpəhun galito hum nəvanuan nasipsip toḅəpəhun nasipsip gail dan nənani gail. ³³Dereh teriŋ nasipsip gail len nəmatu san mai nənani gail len nəmair. ³⁴Beti nakiŋ dereh tikel mai alat len nəmatu san ke, ‘Gamit, aTəmagw tovoi buni hən gamito, mətegəmai! Mititoh pipihəḅəlan aTəmagw len naut toutaut həni tia ḡos gamito len natuḅatan, nəboŋ togol navile a pan. ³⁵Husur nəboŋ notomalkəkət, mətovəŋan ginau; nəboŋ notomaduh, mətulav nəwai mai ginau; nəboŋ notovi meḡbos, mətokis ginau vi lohoim samito; ³⁶nəboŋ notomalmal hən nahurabat, mətukol nahurabat len ginau; nəboŋ notoməsah, mətokətkəta təḅan ginau; nəboŋ nototoh len naim ḅəḅəŋis, mətogəḡ, ḡədoŋ təḅan ginau.’ ³⁷Beti alat lotonor dereh lisor vari ke, ‘Nasuḅ, namtoris gotomalkəkət namtovəŋan gaiug ŋais? Namtoris gotomaduh namtulav nəwai mai gaiug ŋais? ³⁸Namtoris gaiug gotovi meḡbos namtous gaiug vi lohoim sinamit ŋais? Namtoris gotomalmal hən nahurabat namtukol nahurabat len gaiug ŋais? ³⁹Namtoris gotoməsah o namtoḡədoŋ təḅan gaiug ŋais len naim ḅəḅəŋis?’ ⁴⁰Ale nakiŋ dereh tisor var galit ke, ‘Nukel nakitinan mai gamit ke, nəboŋ məttogole van hən nəḅathudud ideh sagw tovi ut kəmas ŋai, mətugole van hən ginau.’

⁴¹“Beti dereh tipair, tikel mai alat len nəmair san ke, ‘Gamit, aGot togol nəmauran samit tosa vəsə, mətevi tut dan ginau, mətevi lan nəḅəḅ topan vi sutuai aGot toutaut həni tia ḡos natəmat mai aŋel san gail! ⁴²Husur nəboŋ notomalkəkət, mətsavəŋan ginau; nəboŋ notomaduh, mətsəlav nəwai mai ginau; ⁴³nəboŋ notovi meḡbos, mətsakis ginau vi lohoim samito; nəboŋ notomalmal hən nahurabat, mətsakol nahurabat ideh len ginau; nəboŋ notoməsah o nototoh len naim ḅəḅəŋis, mətsəḡədoŋ təḅan ginau.’ ⁴⁴Beti dereh lisor vari ke, ‘Nasuḅ, ŋais namtoris gaiug gotomalkəkət, o gotomaduh, o gotovi meḡbos, o gotomalmal, o gotoməsah, o gototoh len naim ḅəḅəŋis be namtsavi tarhət saḡ?’ ⁴⁵Ale

dereh tisor var galit ke, ‘Nukel nakitinan mai gamit ke, nəboŋ mətsagole van hən nəbathudud ideh sagw tovi ut kəmas ŋai, mətsagole van hən ginau.’ ⁴⁶Beti alatenan dereh levi tut, vi lan nəpanismen topat vi sutuai, be alat lotonor levi lan nəmauran vi sutuai.”^b

Na-sor-utaut-an hən ləbitah gat aYesu

(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2; Jon 11.45-53)

26 ¹Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ikel mai ahai susur san gail ike, ²“Mətoləboii tia ke nəboŋ nəmaribon ɓeru ɓinon dereh tikad nəPasova, ale aNatun Nəvanuan, dereh leriŋi len navəlan alat ləɓiɓos gati len nəhai balbal.”

³Len namityal enan abiltihai tutumav mai alat lotoil a mo hən nəvanuan gail, luɓonɓon len nabiltiim seɓiltihai tutumav, nahəsan aKaiafas. ⁴Lusor utaut hən ləɓigol nagərasian ale tah gat aYesu hən ləɓigol ɓimat. ⁵Be luke, “Sadatigole len Nəhanan egai, hən asike nəvanuan gail ləɓeluɓoh hən ləɓiɓal taɗtaɗor, mədas natit gail.”

Napəhaɗut sua evəhas aYesu

(Mak 14.3-9; Jon 12.1-8)

⁶Len nəboŋ enan, aYesu itoh len naut a Petani len naim seSimon tokad naleprosi a mo. ⁷Ale napəhaɗut sua tolav naɓotel lotoum hən hən nəvat topəhw, egəm hən aYesu tohan. Ilav naɓotel enan topul hən naoil pəhpəhas tosusau, nəvat han totibau, ale ebiri len nəkadun aYesu. ⁸Nəboŋ ahai susur gail lotoris natenan, nəlolit epəŋasi. Luke, “Imabe tomədas natenan? ⁹Ivoi am taɗur hən mo nəvat tosoɓur ale təlav nəvat enan mai naməsal gail.” ¹⁰Be aYesu toləboi natenan ikel mai galit ke, “Imabe mətugol nəlon alitegai isa? Gai igol natit tokab hən ginau. ¹¹Mitinau nategai! Naməsal gail lutoh mai gamit akis, be ginau, asike nutoh tabtab hən ginau.” ¹²Nəboŋ alitegai toɓir naoil len ginau, eutaut hən nibegw hən ləɓitavuni. ¹³Nukel nakitinan mai gamit ke, len naut ɓisi len navile a pan lotokel ur na-kel-uri-an tovoi lan, dereh lisor husur nəsa alitegai togole, gol ke nəvanuan gail ləɓinau gati.”

AJutas isor utaut hən ɓeɗur hən aYesu

(Mak 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴Beti, ahai susur lotovi 12, galit sua, nahəsan aJutas Iskariot, ivan hən abiltihai tutumav gail, ¹⁵ike, “Nəberiŋ aYesu len navəlamito, mətu-dam hən məɓilav nəvat tevis mai ginau?” Ale lulav nakoin nasilva tovi 30 maii. ^d¹⁶Len nəboŋ enan van, aJutas idas ɓisal hən ɓeriŋ aYesu len navəlalito.

^b 25.46 Dan 12.2 ^c 26.11 Deu 15.11 ^d 26.15 Zec 11.12

NəPasova naməkot*(Mak 14.12-21; Luk 22.7-13, 21-23; Jon 13.21-30)*

¹⁷Len nəmaribonj metəkav hən Nəhanan hən nabəta səkad nayis lan, ahai susur gail logəm hən aYesu, lousi ke, “Goləjon ke namteutaut hən gəbīhan nəPasova a be?” ¹⁸Ale ike, “Mətevi lan nəbilitvile Jerusalem. Dereh məteris nauluṃan sual ei, ale kel maii ke, ‘Ahai pusan ike: Nəbonj sagw egəm pəpadañ. Dereh nihan nəhanian hən nəPasova mai ahai susur sagw gail len naim saṃ.’” ¹⁹İja ahai susur gail lugol nəsa aYesu tokel mai galito, ale loutaut hən nəhanian hən nəPasova.

²⁰Nəbonj namityal tomasur, aYesu itah mai ahai susur lotovi 12 len natev hən ləbīhan. ²¹Nəbonj lotohanhan sal, ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, gamit sua dereh teriñ ginau len navəlan aenemi sagw gail.”^e ²²Ahai susur gail nələlit isa masuṽ, ale galit vīsusua lotuḃat usi ke, “Nasuḃ, ase lai? Savi ginau a?” ²³Isor var galit ke, “Gamit məttohanhan mai ginau, gamit sua toriñ navəlan len nasiloh mai navəlagw, dereh teriñ ginau len navəlan aenemi sagw gail. ²⁴Husur aNatun Nəvanuan dereh timasmat hum lototos husuri a ṃo, avil atenan toriñ aNatun Nəvanuan len navəlan aenemi san gail, nəmauran sitenan tisa vəsa tibabət! Tavoi am hən atenan ke anan asike təpasi!”^f ²⁵Ale aJutas, gai bəriñi len navəlan aenemi san gail, gai am eusi ke, “Hai pusan, savi ginau a?” Ale aYesu isor vari ke, “Evoi, gaiug boh gukele.”

Nəhanan məkot siNasuḃ*(Mak 14.22-26; Luk 22.14-20; 1Kor 11.23-25)*

²⁶Nəbonj lotohan tin sal, aYesu ilav nabəta, ale esipa lan, eḃuri, beti ila-vi mai ahai susur gail, ike, “Lavi, hani, nibegw bogai.” ²⁷Ale nəbonj tolav nəbīliwai topul hən nəwain, esipa həni ale ilavi mai galito, ike, “Gamit pisi mətemun lan, ²⁸husur nəda hagw bogai, aGot tota gat na-kel-gati-an san lan mai nəvanuan san gail.^g Nəda eg hagw ḃisel, eḃusan nəma-tan sagw tohum natutumavan hən bərubat nəsaan gail dan nəvanuan tosoḃur. ²⁹Ale nukel mai gamit ke, nəwain egai, len natohan pipihabəlan aTəmagw, nəwain eg dereh tiveveu, ale gagai van asike nomun nəwain egai van vəbar nəbonj nəbəmuni mai gamit ei.” ³⁰Beti lokəkai hən nəbe hən nalotuan ale lovivile, lovi lan Naḃehuh Oliv.

AYesu epəhav utaut hən na-sor-mətahuni-an sePita*(Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Jon 13.36-38)*

³¹Beti aYesu ikel mai galit ke, “Len mariug egai dereh gamit pisi miti-gam dan ginau. Husur len natosian siGot ike,

^e 26.21 Psa 41.9 ^f 26.24 Psa 22.2-19; Isa 53 ^g 26.28 Exo 24.8; Jer 31.31-34

“Dereh niṽabun nəvanuan nasipsip,
ale navəshəsipsip ligam ṽisusua.”^h

³²Avil, nəboŋ nəḃimat ale aGot ḃigol nəḃile məhat, dereh neil a ṁo hən gamito vi lan naut a Kalili.” ³³Ale aPita isor vari, ike, “Naut kəmas nəvanuan ṽisi ləḃigam dan gaiug, ginau asike nugam dan gaiug boŋ ideh!” ³⁴AYesu isor vari ke, “Nukel nakitinan mai gaiug ke, len mariug eg ŋai, a tahw hən natoulumən ḃəkəkəraiko, dereh gikel vəha-tor həni ke gəsələboi ginau!” ³⁵APita ikel maii ke, “Ao, naut kəmas nəḃimat mai gaiug, asike nukele ke nəsaləboi gaiug!” Ale ahai susur gail ṽisi lokəmaienan.

AYesu isor tuṽ a Ketsemane
(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶Beti aYesu iyar mai galito vi lan naut a Ketsemane, ale ikel mai ahai susur gail ke, “Mətebətah gegai, ale nivan ea hən nəḃisor tuṽ.” ³⁷Esəhar aPita mai anatun aSepeti gəlaru, aJemes mai aJon, etuḃat lolosa, nəlon isa vəsa habat. ³⁸Ale ikel mai galit ke, “Nulolosa masuṽ! Ehūm nalolosaan ikabut gol nəlogw van numat! Mititoh gegai, mitilele mai ginau!”

³⁹Nəboŋ toyar van kəkereh am, iḃov len tan, kəta vi pan, ike, “Tata sagw, ḃike ḃinor len naləŋonian saṁ, gilav kuv naḃiliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an egai dan ginau.”ⁱ Wake sagigol nəsa notoləŋoni, Tata gigol nəsa ŋai gaiug gotoləŋoni.”

⁴⁰Beti etəlmam van hən ahai susur totor enan, isaḃ lotopatmari. Ikel mai aPita ke, “Mətsədaŋ səbar məṽbilele mai ginau len nəhaua tosua ŋai a? ⁴¹Mətehulahul ale sor tuṽ hən asike məṽbiteh len nəsaan totaltal ke mətehusuri. Naut kəmas nəlomito eləŋon ḃigol nəsa tonor, nibemit sədaŋ, edədasi.”

⁴²Ale aYesu eriŋ galit tətəs, isor tuṽ, ike, “Tata sagw, gəḃike sanor len naləŋonian saṁ hən gəḃilav kuv naḃiliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an egai dan ginau, avil gəḃike nemuni, gigol nəsa gotoləŋoni!”

⁴³Nəboŋ tosor tuṽ tonon etəlmam tətəs, isaḃ lotopatmari husur namətəlit inoṽ masuṽ. ⁴⁴ŋa eriŋ galit tasi am, ivan, isor mai aTəman tətəs hum togole tia. ⁴⁵Beti etəlmam van hən ahai susur totor, ikel mai galit ke, “Mətuṽpat sal a? Mətuṽjavṽav sal a? Məteris! Namityal egəm pəpadaŋ. Avan sua dereh teriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan alat nəsaan ta bogai! ⁴⁶Mitile məhat, dativan. Məteris, atenan ḃeriŋ ginau len navəlalito satogəm pəpadaŋ.”

Lutah gat aYesu
(Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Jon 18.3-12)

⁴⁷Nəboŋ aYesu tosorsor sal, aJutas tosua len tosəjavur pisan toru, egəmai. Itah mai naḃiltiluṽoh lototəgau naḃu nəḃalan mai nəbatw gail.

^h 26.31 Zec 13.7 ⁱ 26.39 Len nasoruan siGot ta ṁo, nəboŋ lotoke *naḃiliwai*, lusor husur na-ləŋon-isa-vəsa-an sinəvanuan mai nəlol paŋpaŋ siGot.

Aḃiltihai tutumav gail mai alat lotoil a ṁo hən nəvanuan gail losəvat naluṽoh enan. ⁴⁸Ale aJutas isor utaut hən naṽusanian sua mai galit a ṁo, ike, “Nəboŋ nəḃesuṁ nətarhon atenan, gai bolai. Tah gati.” ⁴⁹Ale vəha-sua ŋai ivan hən aYesu ike, “Ivoi, Hai pusan,” ale esuṁ nətarhon. ⁵⁰AYesu ikel maii ke, “Tegai, gaiug gigol nəsa gotogəm ṁosi.”

Beti logəm təban aYesu, lutah gati. ⁵¹ŋa galit sua lototah mai aYesu eliv kuv naḃu nəḃalan san, ita kotov nədariŋan naslev seḃiltihai tutumav. ⁵²Beti aYesu ikel maii ke, “Riŋ təlmam hən naḃu saṁ, bathut avan ideh toḃal hən naḃu nəḃalan, dereh naḃu nəḃalan tigol nəmatan san! ⁵³Gamit mətsaləboi ke noləboi nəḃeus aTəmagw hən na-vi-tarhə-te-an san. Ale nətausi, gai tasəvat nəḃiltivəshəŋel tovi 12 gag ŋai. ⁵⁴Nətagol tomagenan, natosian siGot lotoke timasvisi maiegai, lisarpoh mabe?”

⁵⁵Len namityal enan ŋai aYesu ikel mai naluṽoh ke, “Imabe mətogəm, lav naḃu nəḃalan mai nəbatw gail gəmai hən mətḃitah gat ginau hum notovi vanuan nəḃalan toke tibai mai alat lotoil a ṁo? Imabe mətsətah gat ginau len naholəvat todar vis naim siGot? Nobətah, noḃusan ei len nəmariboŋ pisi. ⁵⁶Avil nəsa tovisi gagai evisi hən natosian sihai kelkel ur ḃisarpoh.”

Beti ahai susur san pisi loriŋi, lugam mətahw dani.

NəSanhitrin lukot hən aYesu

(*Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jon 18.13-14, 19-24*)

⁵⁷Nəboŋ lotogam dani tonon, alat lototah gat aYesu losəhari vi lan naim siKaiafas tovi ḃiltihai tutumav, ale ahai pusan gail hən nalo mai alat lotoil a ṁo hən nəvanuan gail luḃonḃon ei. ⁵⁸Be aPita ehusuri, iyar a tut dani vəbar naholəvat todar vis naim seḃiltihai tutumav. Ale nəboŋ toḃis lan, ebətah ei mai nəvanuan nauman gail hən ḃeris nəsa ḃevisi.

⁵⁹Len naim, aḃiltihai tutumav mai nəSanhitrin pisi ludas vanuan gəgəras gail ləḃidaṁ hən ləḃeliblibon ke aYesu togol tosa, gol alat lotoil a ṁo loləboi ləḃigol ḃimat sile. ⁶⁰Be ləsəsəḃ naliblibonan ideh tonor hən aYesu ḃimat sile, naut kəmas nəvanuan gəgəras isobur lotogəmai. Naməkot hən galito, eru arogəmai. ⁶¹Aruke, “Ategai ike, ‘Noləboi nəḃigol naim siGot ḃimasirsir ale um tətəs həni len nəmariboŋ ḃitor.’” ⁶²Beti aḃiltihai tutumav ile məhat ikel mai aYesu ke, “Imabe gəsakel natideh hən gəḃetətəs gol gaiug? Na-kel-koti-an səlaru ekitin a?” ⁶³Be aYesu sator. Ale aḃiltihai tutumav ikel maii ke, “Nukel idaŋ mai gaiug len nahəsən aGot nəkadun nəmauran, ke, gəḃevi aKristo, aNatun aGot, gikele mai ginamito!”

¹ **26.61** Jon 2.19. AYesu sakele ke, “Noləboi nəḃigol naim siGot ḃimasirsir,” ike “Mitigol naim siGot timasirsir.”

⁶⁴AYesu isor vari ke, “Gaiug gukele tia. Be nukel mai gamit ke, gagai van dereh mäteris aNatun Nəvanuan bēbətah len navəlan nəmatu siGot tovi aBiltidaŋan. Dereh mäteris bēgəmai len nəmavukasw hən nəmav.”^k

⁶⁵Beti abiltihai tutumav, nəhon eməkanun taŋtaŋor, itar nahura-bat san hən bēvusan tomətahun nasoruan siYesu. Ike, “Gai isor mēdas aGot! Imabe datoləŋon nəvanuan ideh am hən bikel kot nəsaan site-gai? Gamit mətəsəsəlon hən tosor mēdas aGot! ⁶⁶Gamit mətunau mab həni?”

Lusor vari ke, “Inor hən bimat! Timasmat!”^l

⁶⁷Beti loŋulai nəhon aYesu, lotuhi, luŋosi.^m ⁶⁸Lohəlası ke, “Kristo, gəta-vi aKristo gepəhav utaut! Kel mai ginamito, ase iŋos gaiug?”

APita ikele ke saləboi aYesu

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62; Jon 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Len namityal enan aPita ebətah vivile len naholəvat todar vis naim seBiltihai tutumav, ale natəbarehreh tovi slev egəm həni ike, “Gaiug gutah mai aYesu ta Kalili.” ⁷⁰Be len nəhon alat lototoh ei aPita ike saki-tin. Ike, “Gusor husur nəsa? Ginau nəsaləboi nəsa gotokele!” ⁷¹Ale evi lan nametləkau, beti natəbarehreh togon tovi slev erisi, ikel mai galit ei ke, “Ategai itah mai aYesu ta Nasaret.” ⁷²Ale aPita ikel tasi ke saki-tin, ita gat nasoran san len nahəsən aGot ike, “Ginau nəsaləboi atenan!” ⁷³Len namityal tovan kəkereh galevis lotoil pəpədaŋ logəm həni, lukel mai aPita ke, “Kitin, gaiug am govi galit sua. Nəboŋ namttəsəsəlon hən nadoloŋ, namttəsəsəlon ləboii ke govi auleKalili, nadoloŋ ikel uri.” ⁷⁴Beti len nahəsən aGot aPita ita gati ke nəsa tokele evi nakitinan. Ike, “Len nahəsən aGot nokitin, ginau nəsaləboi atenan! Asike nəbekitin, aGot tipansem ginau!”

Vəha-sua ŋai natoulumən ekəkəraiko. ⁷⁵Beti aPita inau təlmam hən nəsa aYesu tokele tia ke, “A tahw hən natoulumən bəkəkəraiko, dereh gikel vəha-tor həni ke gəsələboi ginau.”ⁿ Nasoran siYesu a mō etunus nəlon aPita, ale evivile, itaŋ habat.

Loriŋ aYesu len navəlan aPilate

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Jon 18.28-32)

27 ¹Pelan han, dudulan soŋilan, abiltihai tutumav pisi mai alat lotoil a mō hən nəvanuan gail, luŋonbōn tətəs hən ləbihol kitev naŋisal hən ləbigol aYesu bimat.^o ²Beti lubaŋis gati, losəhari van, loriŋi len navəlan aPilate tovi gavna ta Rom.

^k 26.64 Psa 110.1; Dan 7.13 ^l 26.66 Lev 24.16 ^m 26.67 Isa 50.6 ⁿ 26.75 Mat 26.34

^o 27.1 Asike alat a Rom lotoil a mō ləbidaŋ həni, naJu gail lodədas ləbigol avan ideh bimat.

AJutas itahətah hən gai
(*Uman 1.18-19*)

³AJutas, toriŋ aYesu len navəlan aenemi san gail, nəboŋ torisi ke nəSanhitrin toriŋi ke aYesu bimat, aJutas ipair dan nəsa togole. Ilav təlmam hən nakoin nasilva tovi 30 van hən abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a mo hən nəvanuan gail. ⁴Isor təvah mai galit ke, “Ginau nugol nəsaan husur noriŋ ategaii len navəlamito hən bimat naut kəmas sagol kas natideh tosa.” Ris lotoke, “Natenan savi natideh len ginamito. Ipat len gaiug.”

⁵AJutas ibar hən nakoin nasilva gail len naim siGot. Beti evivile, itahətah hən gai gabag hən bimat.

⁶Abiltihai tutumav gail lulav nakoin galenan luke, “Sanor len nalo hən datberin nəvat egai hən bibon mai nəvat hən naim siGot bathut ebibinjal, evur nəda hən nəmatan sivan sua.” ⁷Imagenan, luhol bonbon. Nəboŋ lotohol tonon, loŋur nəmarireu sivan sua togol natit hən nətan bulau. Loŋur nətan enan hən begəm vi ut natətavunan simetbos gail. ⁸Husur natenan, lokis nətan enan hən Marireu hən Nəda van vəbar nəboŋ ta daməŋai. ⁹Beti nəsa ahai kelkel ur, aJeremiah totoŋi, isarpoh. Ike, “Lulav nakoin nasilva tovi 30, nəvat alat a Israel lotodaŋ hən ləbeŋur atenan həni, ¹⁰ale loŋur nəmarireu sivan sua togol natit hən nətan bulau, hum Nasuŋ aGot tokele hən ginau.”^p

AYesu a mo hən aPilate
(*Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Jon 18.33-38*)

¹¹Nəboŋ lotosəhar aYesu van hən nəgavna ta Rom tonon, eil len nəhon. Ale agavna Pilate eusi ke, “Gaiug govi kiŋ seJu gail a?” AYesu isor vari ke, “Gaiug boh gukele.”

¹²Be nəboŋ abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a mo hən nəvanuan gail lotoil hirhir lan, sor tasi, aYesu sakel natideh. ¹³Beti aPilate eusi ke, “Gəsasəsəlon hən natit tosoŋur lotosor tas gaiug həni a?” ¹⁴Be aYesu sasor vari, sakel kas natuhsoruan ideh, gol nəgavna ipaŋ habat lan.

Pilate eriŋ aYesu len nəmatan
(*Mak 15.6-15; Luk 23.13-25; Jon 18.39–19.16*)

¹⁵Len Nəhanan nəPasova piŋi, nəgavna ikad naŋide sua. Idaŋ hən avan sua totoh len naim bəbaŋis bevivile husur naləŋonion sinaluŋoh. ¹⁶Len nəboŋ enan, len naim bəbaŋis, ikad naluŋan sua nəvanuan piŋi lotoləboii, nahəsən aYesu Parappas. ¹⁷Nəboŋ naluŋoh lotobonbon sal, aPilate eus galit ke, “Mətoləŋon ke nigol ase tevivile? AYesu Parappas o aYesu lotokisi hən aKristo?”

^p 27.10 Zec 11.12-13; Jer 18.2-3, 19.1-13, 32.6-15

¹⁸ (APilate eləboi buni ke naJu gail loriŋ aYesu len navəlan husur lototabulol bulosi.)

¹⁹ Len namityal enan, aPilate ebətah len nəhai bətbətah hən nakotan. Nəboŋ tobətah maienan, asoan esəvat năpisulan van həni toke, “Sagigol natideh hən atenan tonor, bathut daməŋai len naḃəḃer, noləŋon isa masuḃ husuri.”

²⁰ Avil aḃiltihai tutumav gail mai alat lotoil a mō hən nəvanuan gail lusorsor mai naluḃoh hən ləḃigol husur galito, us aPilate hən ḃigol aParappas ḃevivile mai aYesu ḃimat. ²¹ Imaienan, nəboŋ agavna tous galit tətəs ke, “Mətoləŋon nəḃigol gəlar ta be ḃevivile mōs gamito?” Lusor vari ke, “Parappas!” ²² APilate esəhoḃut, eus galit ke, “Ḃimagenan, nigol nəsa hən aYesu lotokisi hən aKristo?” Galit pīs luke, “Timat len nəhai balbal!” ²³ Ris aPilate tous galit ke, “Bathut nəsa? Gai igol nəsa tosa?” Be lukai habat van am ke, “Timat len nəhai balbal!”

²⁴ Nəboŋ aPilate toləboii ke edədəs ḃigol natideh hən ḃegəgel hən nənanuan salito, be naḃiltimədasian etuḃat len naluḃoh, ilav nasiloh topul hən nəwai. Len nəhon nəvanuan gail ekəkəsəval.^q Ikel mai galit ke, “Nəda hən nəmatan sitegai, səpat len ginau. Ipat len gamito!” ²⁵ Beti nəvanuan gail pīs lusor vari ke, “Nəda hən nəmatan san tipat len ginamito, mai len nəpasusan sinamito!” ²⁶ Beti igol aParappas evivile mōs galito, be igol nasoltia san tobilas habat hən aYesu.^r Ale eriŋ aYesu len navəlalito hən ləḃipos gati len nəhai balbal.

Nasoltia gail lusor viles aYesu

(Mak 15.16-20; Jon 19.2-3)

²⁷ Beti nasoltia sigavna gail losəhar aYesu vi lohoim sisoltia gail, ale galit pīs luḃonḃon garu lan. ²⁸ Lukol nahurabat san dani, lukol nahurabat bisibis hum sekiŋ lan. ²⁹ Lovisvis hən nəhau tokad nasunite tohum nabulgəgau, ale loriŋi len nəkadun aYesu hum nəkraun sekiŋ. Loriŋ natsua hun nəhaie len navəlan nəmatu hum nəhai sekiŋ. Beti lotəŋedur bathurien, lotuḃat sor vilesi ke, “Sal suh nakiŋ seJu gail!” ³⁰ Loḃulaii, ale lusaḃul natenan hun nəhaie dani, luḃas nəkadun həni. ³¹ Nəboŋ lotosor vilesi tonon, lukol nahurabat bisibis dani, lukol nahurabat san lan tətəs, ale losəhari van hən ləḃipos gati len nəhai balbal.

Luḃos gat aYesu len nəhai balbal

(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Jon 19.17-27)

³² Len nəyaran salit dan naḃiltivile, lobubur mai auleSairin sua nahəsən aSimon. Lugol atenan ipat nəhai balbal siYesu. ³³ Nəboŋ lotobar naut

^q 27.24 Ekəkəsəval hən ḃeḃusani ke gai ehusur nanoran, sagol natideh toləḃur nanoran.

^r 27.26 Nəboŋ nasoltia gail lotobilas aYesu, lobilasi hən nəhau tokad natuhmetəlai o nahu-dhubələsehwi gail tokan lan. Len nalo silat a Rom, nəvanuan ideh nakotan toke timasmat, a tahw hən nəmatan, lobilas habat həni. Na-bilas-habat-həni-an enan evi nəpanismen totibau toləboi ḃigol nəmatan.

a Kolkota (namilen nahäsenan tovi Naut hən Nabəlashukadhutəmat).

³⁴Lulav nəwain lotobul hən natit tokon masuṽ lan maii, be nəboŋ aYesu tomun risi, emətəhuni.^s ³⁵Beti luṽos gati len nəhai balbal.^t

Nəboŋ lotoṽos gati tonon, lopəpehun nahurabat san, bar hən nəvat hən ləḅisaḅ ase ḅilav nahurabat ṽisusua. ³⁶Ale lobətah, kətkəta kəkol hən aYesu ei. ³⁷Lutos gat nəsa aYesu togole tosa, ale loriŋ na-kel-uri-an enan len nəhai balbal a məhat hən nəkadun. Ike, “AYesu bogai, Kiŋ seJu gail.” ³⁸Ikad nəvanuan vənvnənah eru artotahətah mai aYesu. Sual itahətah len nəhai balbal len nəmatu siYesu, togon len nəmair san.

³⁹Nəvanuan gail lotoṽot, lohəlas aYesu, sor mədas nahəsan. Loŋit nəholit van həni,^u ⁴⁰luke, “Gaiug goləboi gəḅigol naim siGot ḅimasirsir ale len nəmariboŋ ḅitor um təlmam həni a? ḅimagenan, gəḅevi aNatun aGot, lav kuv gaiug gabag! Mariŋ dan nəhai balbal!”^v

⁴¹Len nəṽide tomaienan, aḅiltihai tutumav gail, alat lotoil a mō hən nəvanuan gail mai ahai ṽusan gail hən nalo lusor vilesi, luke, ⁴²“Gai ilav kuv nəvanuan tile gail be edədas ḅilav kuv gai! Inau ke tovi kiŋ seIsrael a? ḅimagenan, timariŋ dan nəhai balbal ale dereh datedəlomi ke tovi kiŋ. ⁴³Eriŋ nəlon len aGot mai ike tovi aNatun aGot. Imagenan, gagai aGot ḅeləŋoni, tilav kuvi.”^w

⁴⁴Nəvanuan vənvnənah gəlaru artotahətah təban aYesu, gəlar am aro-kəmaienan, arohəlas.

Nəmatan siYesu

(Mak 15.33-41; Luk 23.44-49; Jon 19.28-30)

⁴⁵Len natuḅlial nəmargobut ikabut gol ṽis naut kavkav van vəbar namityal totor ut mədau. ⁴⁶Ale len namityal totor enan, aYesu ikai habat len nasoruan matmat san ke, “Eli, eli, lema sapahtani!” namilen, “Got sagw, Got sagw, goriŋ gabulan ginau sil nəsa?”^x

⁴⁷Nəvanuan galevis lotoil ei lotosəsəlon həni, lunau suluṽi, lunau ke tokis aElijah. ⁴⁸Vəha-sua ŋai galit sua ilav naspons^y igol topul hən nəwain tokon, ale esii len nəhai, esuhuni van hən aYesu hən ḅemuni.^z ⁴⁹Be galevis am luke, “Riŋi! Datebunus risi ke aElijah dereh tegəm lav kuvi o teḅuer.”

⁵⁰Beti aYesu ikai habat tətəs am, eməsol, imat.

⁵¹Len namityal enan ŋai, nəkaliko mətortor totahətah len naim siGot, tuḅat a məhat, emətar vəbar naut a pan, igol nahudhut eru.^a Nətan ekur-

^s 27.34 Psa 69.21. Lobul hən natit tokon masuṽ len nəwain hən nabus hən na-ṽos-gati-an asike ḅibar masuṽ hən avan ideh lotoṽos gati len nəhai balbal. ^t 27.35 Psa 22.18

^u 27.39 Psa 22.7 ^v 27.40 Mat 26.61; Jon 2.19 ^w 27.43 Psa 22.8 ^x 27.46 Psa 22.1

^y 27.48 Naspons evi nəkasbata nətəs. Evi natsua tomədmədau toyanŋan totov len naut nasəhau tovi pan len nalilivəl. Ibaŋ ḅur. ^z 27.48 Psa 69.21 ^a 27.51 Exo 26.31-33

kur, nəvat gail lumaṗulṗul, ⁵² nāḅurhuvat nəmatan losəṇav. Ale aGot igol nəvanuan isobur lotovi esan lule məhat dan nəmatan. ⁵³ Ale lovivile dan nāḅurhuvat nəmatan gail. Husur na-le-məhat-an dan nəmatan siYesu lobis len nāḅiltivile siGot, a Jerusalem, ale lovisi hən nəvanuan isobur.

⁵⁴ Nasenturion mai nasoltia gail lotokətkəta kəkol hən aYesu len nəhai balbal, nəboṇ lotoris nadu mai natit gail am lotovisi, lomətahw habat. Luke, “Kitin, ategai evi aNatun aGot!”

⁵⁵ Len naut enan ikad napəhaṽut tosobur lotohusur aYesu, kətkəta təban len nəyaran san a Kalili gəmai. Alatenan loil a tut dan nəhai balbal, lokəta ris nəsa tovisi.^b ⁵⁶ Galit galevis lovi aMeri ta Maktala; togon aMeri anan aJemes mai aJosef; togon asoan aSepeti, anan aJemes mai aJon.

Nətavunan siYesu

(Mak 15.42-47; Luk 23.50-56; Jon 19.38-42)

⁵⁷ Nəboṇ namityal pəpadaṇ ḅimasur, aJosef tovi auleArimatea sua tokad natite mai tohusur aYesu, ⁵⁸ ivan hən aPilate. Eus niben aYesu. APilate idaṁ həni ale ikele idaṇ ke lipat niben mai aJosef. ⁵⁹ Iṇa aJosef eruṇ gole len nəkaliko tovi linen toveveu. ⁶⁰ Eriṇi len nāḅurhuvat nətavunan san toveveu, tota ṗupuli tia len nəvat. Erib hən nāḅiltivat hən ḅipat gol nabopita hən nāḅurhuvat nəmatan enan, ale ivan. ⁶¹ AMeri ta Maktala mai aMeri togon arobətah a ṁo, a tut kəke-reh dan nabopita hən nāḅurhuvat nəmatan.

Lokətkəta kəkol hən nāḅurhuvat nəmatan

⁶² Pelan han, tovi nəmariboṇ tohusur Nəboṇ hən Nautautan hən nəPasova, aḅiltihai tutumav gail mai naFarisi gail luḅonḅon, luvan hən aPilate. ⁶³ Ale luke, “Nasub, namtunau təlmam hən nəsa nəvanuan gəgəras egaii tokele nəboṇ tomaur sal. Ike, ‘Len nəmariboṇ titor dereh aGot tigol nile məhat.’^c ⁶⁴ Imaienan, namtuke gikele hən nasoltia saṁ gail ke lekətkəta kəkol hən nāḅurhuvat nəmatan vəbar nəmariboṇ titor. Asike datḅigole, ahai susur san gail hum ma ləḅevənoh niben ale kel mai nəvanuan gail ke tole məhat dan nəmatan tia! Ale ḅimaienan, nagəgərasan enan dereh tesəhor nagəgərasan tokele a ṁo.”

⁶⁵ APilate isor var galit ke, “Səhar nasoltia na-kətkəta-kəkol-an gail van, ale len namitisau ideh məttokade, mətekətkəta kəkol gat nāḅurhuvat.” ⁶⁶ Ale luvan, lokəkol gat nāḅurhuvat nəmatan, loriṇ nāburut-gati-an lan ale loriṇ nasoltia gail hən ləḅekətkəta kəkol həni. Lugol natgalenan len nəSəppat.

^b 27.55 Luk 8.2-3 ^c 27.63 Mat 16.21, 17.23, 20.19

Na-le-məhat-an dan nəmatan

(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Jon 20.1-10)

28 ¹Nəboŋ nəSappat enan tonon, nəmav topitau dudulan soṃilan, len nəmariboŋ metəkav hən nawik,^d aMeri ta Maktala mai aMeri togon luvan varis nəburhuvat nəmatan.^e ²Vəha-sua ŋai ikad nəbilitidu, bathut aŋel sua siNasuḃ evi pan dan nəmav, ale erib kuv nəbilitivat topat gol nəburhuvat, ebətah lan. ³Nənahənah han eṃial hum nəkabil mai nahurabat san epəhw yesyes hum nasno. ⁴Nasoltia gail lotokətkəta kəkol hən nəburhuvat, ninelit epil lan, loṃinṃinikot, luteh matmatiov. ⁵Beti aŋel isor mai napəhaṽut gəlaru, ike, “Samremətahw! Noləboi məruke mərəris aYesu lotogol tomat len nəhai balbal. ⁶Be gai satoh gegai, husur aGot igol ile məhat tia suṃan ŋai aYesu tokele. Məregəm ris naut topat lan. ⁷Mirivan tutut! Kel mai ahai susur san gail ke, ‘Səsəlon! AGot igol ile məhat dan nəmatan. Dereh teil a ṃo hən gamito vi lan naut a Kalili. Ale dereh mäterisi ei.’ Enan ŋai na-kel-uri-an sagw.”

⁸Napəhaṽut gəlaru arugam tutut dan nəburhuvat. Aromətahw be aropul hən nakemkeman ale arusaṽsaṽut hən arbikele mai ahai susur san gail. ⁹Vəha-sua ŋai aYesu ebubur mai gəlaru. Ike, “Ivoi!” Arogəm həni, arotəgau gat narien gəlaru, arulotu həni. ¹⁰Beti aYesu ikel mai gəlaru ke, “Samremətahw. Mirivan, kel mai aṽagw gail ke levi lan naut a Kalili, ale dereh leris ginau ei.”

Na-kel-uri-an sisoltia gail

¹¹Nəboŋ napəhaṽut gəlaru artovan sal, nasoltia galevis lotokətkəta kəkol hən nəburhuvat nəmatan lovi lan nəbilitivile. Ale lukel ur natit p̄isi tovisi mai abiltihai tutumav gail. ¹²Abiltihai tutumav gail luḃonḃon mai alat lotoil a ṃo hən nəvanuan gail ale ludaṃ hən na-sor-utaut-an sua. Lulav nəvat isoḃur mai nasoltia gail, ¹³lukel mai galit ke, “Mətekəmaiegai ke, ‘Ahai susur san gail logəm len mariug, lovənoh niben nəboŋ namttopat.’ ¹⁴Agavna Pilate ḃəsəsəlon hən natenan, dereh namtetəŋov nəlon hən asike mətbikad nəpanismen ideh.” ¹⁵Imaienan, nasoltia gail lulav nəvat enan, lugol nəsa abiltiJu gail lotokele. Na-kel-uri-an enan salito, naJu gail lukele van vəbar nəboŋ ta daməŋai.

Nakelean naməkot siYesu

(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Jon 20.19-23; Uman 1.6-8)

¹⁶Beti ahai susur lotovi 11 lovi Kalili vi lan nəṽehuh aYesu tokel mai galit tia hən ləḃevi lan. ¹⁷Nəboŋ lotorisi ei, lulotu həni, be galit galevis

^d **28.1** Len nasoruan ta Kris ike *len nəmariboŋ metəkav hən nawik*, gidato datokis nəmariboŋ enan hən nəSade. ^e **28.1** Mat 27.56

lukad nə-lon-uri-an. ¹⁸AYesu egəm hən galito, ikel mai galit ke, “AGot aTəmagw ilav mai ginau nədaŋan hən na-il-a-ĩo-an ĩisi len nəmav mai len navile a pan. ¹⁹Imagenan, mitivan hən mətbeũusan naluũoh hən nəvanuan naut tiltile gail hən ləbēgəm vi hai susur sagw gail. Baptais hən galito len nahəsan aGot aTata, aNatun mai aNunun.^f ²⁰Ũusan galito hən ləbĩgol natit ĩisi notokele todaŋ mai gamito. Nau gat nategai: ginau nutah mai gamito, ale dereh nitah mai gamito van vəbar nəboŋ hən nanoŋan hən navile a pan, nagilen natit ĩisi.”

^f 28.19 Uman 1.8